

Kom in Actie!

Jeugdbuurtprojecten Onderzocht

Guus Kramer (3921735)
Universiteit Utrecht
Scriptiebegeleider: J.A. Pach
Tweede lezer: K. Begall
Stagebegeleider: C. Los
Juni 2017

Voorwoord

Voor u ligt mijn thesis *Kom in Actie! Jeugdbuurtprojecten Onderzocht*. Het resultaat van de zes maanden die ik stage heb gelopen bij het SGBO Ondernijning Rotterdam Zuid. De thesis is de afronding van de masteropleiding Actuele Sociale Vraagstukken aan de Universiteit van Utrecht. In opdracht van het SGBO Ondernijning Rotterdam Zuid is het onderzoek verricht.

Ik wil graag een aantal mensen bedanken die geholpen hebben bij de totstandkoming van dit paper. Allereerst wil ik Joram Pach, mijn begeleider vanuit de Universiteit Utrecht, bedanken voor zijn hulp, inspiratieve ideeën en constructieve kritiek. Daarnaast wil ik ook de collega's van de Witte de Withstraat bedanken, waarvan een tweetal specifiek. Ik wil Christiaan Los bedanken voor zijn betrokken houding. Ik voelde mij welkom aan de Witte de Withstraat en werd ook geprikkeld door de vele mailtjes en evenementen die hij mij doorstuurde. Peter Kool wil ik bedanken omdat ik via hem contact heb weten te leggen met JOZ-directeur Nadia Barquioua. Ook wil ik alle respondenten bedanken die mij hebben geholpen bij het verkrijgen van data. Als laatste wil ik graag mijn ouders en vriendin bedanken voor de steun die ze mij hebben gegeven.

Universiteit Utrecht

Gemeente Rotterdam

Samenvatting

In deze studie is de relatie van jeugdbuurtprojecten met onderdelen van de collectieve weerbaarheidstheorie onderzocht. De collectieve weerbaarheidstheorie kan ontleed worden in de hoofdcomponenten ‘sociale samenhang’ en ‘informele sociale controle’. Er is gekozen voor drie sociale jeugdbuurtprojecten die mogelijk invloed hebben op sociale samenhang, en twee jeugdbuurtpreventieprojecten die informele sociale controle uitoefenen. Coördinatoren en deelnemers van projecten zijn ondervraagd middels kwalitatieve interviews (N=15) naar hun beleving van de werking van het project in relatie tot de concepten ‘sociale samenhang’ en ‘informele sociale controle’. Als aanvulling op de interviews zijn participerende observaties verricht. Het onderzoek eindigt met een beleidsadvies waarin gepleit is voor: het belang van voorbeeldfiguren voor het overbrengen van normen en waarden aan het kind; een verbetering in de relatie tussen wijkagent en buurtprevent; het blijven stimuleren van jongerenwerkers als bemiddelaars van de wijk. Ook zijn enkele knelpunten binnen de projecten behandeld.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding onderzoek	6-8
1.2 Situatie op Rotterdam-Zuid	8,9
1.3 Het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid	10
2. Doel- en vraagstelling	11
2.1 Doel van het onderzoek	11
2.2 Onderzoekseenheid	11
2.3 Waarnemingseenheden	11,12
2.4 Achterstandswijk en etnisch diverse wijk	13
2.5 Vraagstelling	13
2.6 Aanbevelingen	14
3. Theoretisch kader	15
3.1 Collectieve weerbaarheidstheorie	15,16
3.2 De buurt als factor voor criminaliteit – Chicago-School en sociale desorganisatie	16,17
3.3 Zelf-effectiviteit – collectieve-effectiviteit	17
3.4 Conceptualisering	17-20
3.5 Sociale samenhang in achterstandswijken	21
3.5.1 Sociaal contact (sociale interacties en publieke familiariteit) in achterstandswijken	21,22
3.5.2 Gedeelde normen en waarden in achterstandswijken – <i>broken windows theory</i>	22,23
3.5.3 Onderling vertrouwen en solidariteit in achterstandswijken	24
3.5.4 Straatcultuur	25-27
3.5.5 Voorwaarden sociaal contact	27
3.5.6 Conclusie en verwachtingen sociale samenhang	28,29
3.5.7 Sociale jeugdbuurtprojecten	29,30
3.6 Informele sociale controle	31
3.6.1 Informele sociale controle in achterstandswijken	31,32
3.6.2 Conclusie en verwachtingen informele sociale controle	32,33
3.6.3 Jeugdbuurtpreventieprojecten	33

4. Onderzoeksmethoden	34
4.1 Kwalitatief onderzoek – meervoudige case-study	34
4.2 Respondenten	35
4.3 Topiclijst	36,37
4.4 Ethiek	37,38
4.5 Betrouwbaarheid en validiteit	38
4.6 Analyse	39
5. Resultaten sociale jeugdbuurtprojecten – Daily Eventz, Klusjesproject, Sketch	40
5.1 Algemene beschrijving projecten	40
5.1.1 Jongerenwerk op Zuid en Stedelijk Team Jongerenwerk	40,41
5.1.2 Daily Eventz (Feyenoord Street League)	41
5.1.3 Klusjesproject	41
5.1.4 Sketch	42
5.2 Sociale contact (sociale interacties en publieke familiariteit)	43-48
5.3 Gedeelde normen en waarden	48-50
5.4 Solidariteit en vertrouwen	51-53
5.5 Conclusie Sociale Jeugdbuurtprojecten	54-56
6. Resultaten jeugdbuurtpreventieprojecten – JBB en JIT	57
6.1 Algemene beschrijving projecten	57
6.1.1 Jong Burger Blauw	57,58
6.1.2 Jeugd Interventie Team	58
6.2 Sociale contact (sociale interacties en publieke familiariteit)	59-65
6.3 Gedeelde normen en waarden	66-68
6.4 Solidariteit en vertrouwen	69.70
6.5 Informele sociale controle	71-74
6.5 Conclusie jeugdbuurtpreventieprojecten	75-79
7. Beleidsaanbeveling	80-84
8. Discussie	85

1. Inleiding

De inleiding bestaat uit drie delen. Eerst volgt de aanleiding van het onderzoek (1.1). Daarna is het onderzoeksgebied, Rotterdam-Zuid, beschreven (1.2) en vindt een korte bespreking plaats over het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (1.3). In hoofdstuk 2 komen het onderzoeksdoel, de maatschappelijke relevantie en de vraagstelling aan bod.

1.1 Aanleiding onderzoek

Rotterdam-Zuid wordt gekenmerkt door sociaaleconomische problematiek (Deetmans & Mans, 2011).¹ Acht van de veertig door minister Vogelaar bestempelde probleemwijken in Nederland lagen in 2007 op Zuid. Sinds 2012 is voor het terugdringen van de sociale achterstanden in de wijken het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid opgericht.

Criminaliteit kan voortkomen uit de sociale problematiek. In de Veiligheidsmonitor 2016 zijn cijfers met betrekking tot veiligheid en criminaliteit van verschillende Nederlandse steden afgezet tegen een landelijk gemiddelde. Rotterdam-Zuid komt op verschillende onderdelen van de Veiligheidsmonitor 2016 een stuk ongunstiger uit dan het gemiddelde van Nederland, bijvoorbeeld met betrekking tot: de leefbaarheid van de wijk, onveiligheidsgevoelens, vermogensdelicten, vandalisme, slachtofferschap en geweldsdelicten. De cijfers tonen hiermee aan dat er op het gebied van criminaliteit, leefbaarheid en gevoelens van veiligheid vooruitgang geboekt dient te worden.

Om de genoemde criminaliteit op Zuid, en dan specifiek ondermijnende criminaliteit, tegen te gaan is het SGBO Ondernijning Rotterdam-Zuid (hierna: SGBO) opgezet. Het SGBO staat voor Staf Grootchalig en Bijzonder Optreden Ondernijning. Het SGBO werkt samen met onder andere de gemeente Rotterdam, het Openbaar Ministerie en de Belastingdienst om te voorzien in een genormaliseerd woon- en leefklimaat (NPRZ, 2015).

Vorig jaar is door Markus (2016) bevonden dat criminaliteit in Rotterdam in zekere mate bepaald wordt door een gebrek aan collectieve weerbaarheid. Collectieve weerbaarheid is kortgezegd het vermogen van een wijk om informele sociale controle uit te oefenen

¹ Zie hoofdstuk 1.2 voor beschrijving sociaaleconomische problematiek Rotterdam Zuid.

(Sampson, Raudenbush & Earls, 1997). Het valt uiteen in twee componenten. De eerste component is sociale samenhang, welke onderverdeeld kan worden in sociale interacties, normen, waarden, vertrouwen en solidariteit. De andere component is informele sociale controle, verdeeld in de bereidheid tot het uitoefenen van informele sociale controle en de uitgeoefende informele sociale controle (Kleinhans & Bolt, 2010). Sociale samenhang gaat hierbij vooraf aan de bereidheid tot het uitoefenen van informele sociale controle (Sampson et al., 1997). Vanwege de resultaten van Markus (2016) is door het SGBO gevraagd verder onderzoek naar collectieve weerbaarheid te verrichten. De nadruk op collectieve weerbaarheid past ook in het tijdsbeeld. Het kabinet Rutte II bracht in 2013 namelijk de nota De Doe-Democratie uit, waarvan het kernidee was dat de overheid minder sturend te werk moet gaan bij maatschappelijke vraagstukken en meer zou moeten putten uit de kracht van de samenleving (Decisio & DSP Groep, 2016).

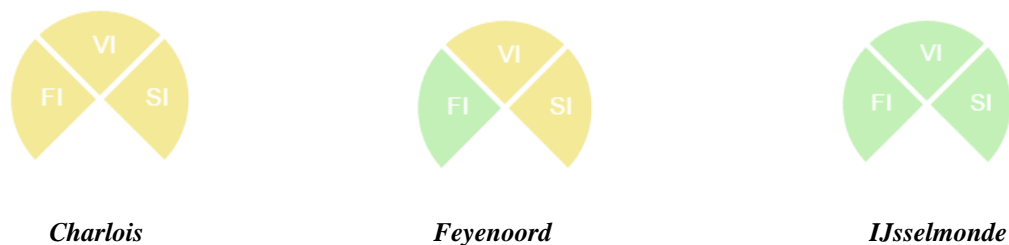
Onderzocht is hoe jeugdbuurtprojecten in Rotterdam-Zuid met verschillende uitgangspunten die gerelateerd zijn aan collectieve weerbaarheid, een positieve invloed kunnen hebben op de collectieve weerbaarheid. Jeugdbuurtprojecten zijn verdeeld in sociale jeugdbuurtprojecten en jeugdbuurtpreventieprojecten. De sociale jeugdbuurtprojecten dragen mogelijk bij aan de sociale samenhang in de wijk, en de jeugdbuurtpreventieprojecten hebben mogelijk een invloed op sociale samenhang en informele sociale controle. Er is nog niet eerder onderzoek gedaan naar de betrokken projecten.

Jongeren staan centraal in het onderzoek, ten eerste omdat jeugdcriminaliteit een probleem is in Rotterdam. Volgens cijfers van het CBS uit 2012 had Rotterdam naar verhouding de meeste minderjarige verdachten. Relatief vindt de meeste criminaliteit in Nederland ook plaats onder 17- en 18-jarigen (CBS, 2015). De oppositionele houding van de jeugd kan een verklaring bieden voor de cijfers.² Ten tweede is de jeugd de toekomst van Rotterdam. Er kan bij een deel van de jongeren nog voorkomen worden dat ze in het criminele circuit terechtkomen. Participatie in een jeugdbuurtproject kan mogelijk bijdragen aan het verkleinen van de kans op crimineel gedrag doordat het project invloed heeft op onderdelen van collectieve weerbaarheid. Jongeren kunnen door deelname aan sociale jeugdbuurtprojecten of jeugdbuurtpreventieprojecten: elkaar beter leren kennen, les krijgen over normen en waarden en/of overlastgevend gedrag van jongeren in de wijk afkeuren.

² Zie *maturity gap* (Moffitt, 1993) en straatcultuur (3.5.4)

In Rotterdam-Zuid wonen veel jongeren met een migratie-achtergrond. In tegenstelling tot hun ouders, hebben zij meer mogelijkheden om in contact te komen met elkaar via verschillende socialiserende instanties (bijvoorbeeld school). Jongeren met een migratie-achtergrond, die een groot deel van de wijk vertegenwoordigen, beheersen de Nederlandse taal vaak beter dan de ouders wat mogelijkheden op interetnisch contact ook vergroot (zie 4.1.1). Projecten kunnen hier op inspelen door de jongeren een platform te bieden om met elkaar in contact te komen. Sociale kan bijdragen aan de collectieve weerbaarheid van de wijk (Sampson et al., 1997). Door middel van een kwalitatieve studie zijn aanbevelingen gedaan aan het SGBO.

Figuur 1

Cijfers Veiligheidsindex Rotterdam-Zuid (Cijfers: gemeente Rotterdam; OBI, Wijkprofiel 2014-2016; VI = Veiligheidsindex; FI = Fysieke index; SI = Sociale index)

1.2 Situatie Rotterdam-Zuid

Omdat het onderzoek zich richt op de werking van jeugdbuurtprojecten op Rotterdam-Zuid, is het belangrijk om het onderzoeksgebied en haar kenmerken te beschrijven. Rotterdam-Zuid is verdeeld in drie bestuursgebieden namelijk: Charlois, Feyenoord en IJsselmonde. De bestuursgebieden kenmerken zich door hoge criminaliteitscijfers en sociale problematiek.

In vergelijking met het landelijk gemiddelde maken drie keer zoveel bewoners op Rotterdam-Zuid gebruik van een WW-uitkering. Jongeren blijven qua schoolprestaties achter en de WOZ-waarde van de huizen is laag. Het gemiddelde huishoudinkomen is in Rotterdam-Zuid zelfs het laagst van de vijftig grote steden. Ook huisvest Zuid een grote groep eerste en

tweede generatie migranten, circa 60 procent (NPRZ Voortgangsrapportage, 2016). De diversiteit kan negatieve effecten hebben op de sociale samenhang in de wijk.³

Het wijkprofiel Rotterdam geeft wijken in Rotterdam cijfers op basis van fysieke-, veiligheids- en sociale kenmerken, afgezet tegen gemiddelden in Rotterdam. Kleuren lopen van donkeroranje (een relatief zeer negatieve score) naar donkergroen (een relatief zeer positieve score). De wijken in bestuursgebieden Charlois en Feijenoord op Zuid scoren het laagst met betrekking tot de indexen (zie figuur 1). Daarnaast heeft 57% van de inwoners van Feijenoord een niet-westerse migratie achtergrond, en in Charlois zijn dit 47% van de wijkbewoners (zie figuur 2). IJsselmonde kampt met minder problemen als van de figuren wordt uitgegaan.

Figuur 2

	Focuswijken	%	Feijenoord	%	IJsselmonde	%	Charlois	%	Tot. NPRZ	%	Aandeel Zuid binnen totaal Rdam
Surinamers	8.596	11	7.362	10	6.214	10	7.212	11	20.788	10	40%
Antilianiën	4.570	6	3.727	5	3.843	6	4.596	7	12.166	6	51%
Kaapverdianen	2.117	3	1.639	2	951	2	1.481	2	4.071	2	26%
Turken	14.966	19	13.462	18	3.786	6	6.049	9	23.297	12	49%
Marokkanen	8.221	11	8.166	11	2.578	4	4.666	7	15.410	8	36%
Overig niet Westers	8.871	11	8.150	11	5.339	9	7.154	11	20.642	10	38%
Autochtoon	19.453	25	23.263	32	31.089	52	24.442	37	78.794	40	25%
Overig EU	8.649	11	4.894	7	3.449	6	7.805	12	1.618	8	34%
Overig Westers	2.429	3	2.785	4	2.354	4	2.721	4	7.860	4	27%
Totalen	77.881	100	73.448	100	59.605	100	66.127	100	199.180	100	32%

Cijfers Wijkamenstelling naar etniciteit: NPRZ Stand 1 januari 2016

³ Zie o.a. *constrict theory* (Putnam, 2007) en *conflicttheorie* (Gijssberts, Van der Meer & Dagevos, 2008)

1.3 Het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid

In 2010 heeft team Deetman/Mans een onderzoek verricht naar de problematiek op Rotterdam-Zuid. In hun rapport concluderen ze dat de problematiek vooral veroorzaakt wordt door een zwakke sociaaleconomische structuur en fysieke wanorde. Ze brachten hierop advies uit wat leidde tot het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (afk. NPRZ), die door zeventien partijen getekend is (Rekenkamer Rotterdam, 2014). Het programma is gericht op zeven focuswijken die specifieke aandacht krijgen vanwege de sociale achterstanden die ze hebben op verschillende gebieden. De wijken in het programma kenmerken zich door een grote groep niet-westerse migranten, 75 procent volgens cijfers uit 2016. Het NPRZ heeft als doel om over een tijdsbestek van twintig jaar burgers uit de focuswijken in toenemende mate te laten participeren in de samenleving. Structurele integratie, oftewel deelname aan kerninstituten school en werk, staat hierbij centraal. Het NPRZ richt zijn beleid op de volgende wijken: Feijenoord, Afrikaanderwijk, Bloemhof, Hillesluis-Feijenoord, Oud-Charlois, Carnisse en Tarwewijk. Drie pijlers van het programma zijn school, werk en wonen. Scholing zou in positieve zin bij kunnen dragen aan een betere positie op de arbeidsmarkt en een hoger salaris. Hierdoor zouden inwoners van de zeven focuswijken hun goedkopere woningen kunnen verruilen voor een huis in een hogere prijsklasse binnen de eigen wijk. Dit zou uiteindelijk een meer diverse en stabiele buurt als gevolg kunnen hebben (Programma Bureau NPRZ, 2015). Het NPRZ is kortom gefocust op het verbeteren van de structurele posities (onderwijs, werk, inkomen en huisvesting) die burgers innemen.

Hiermee neemt het NPRZ een andere ingang dan die in dit onderzoek is genomen. Dit onderzoek richt zich op projecten die een mogelijke bijdrage leveren aan de sociaal-culturele posities (o.a. normatieve opvattingen en interetnisch contact) van buurtbewoners (Huijnk & Andriessen, 2016).

2. Doel- en vraagstelling

In dit hoofdstuk is eerst het doel van het onderzoek uitgewerkt (2.1). Daarna zijn de onderzoekseenheid (2.2) en waarnemingseenheden (2.3) behandeld, en volgt een definiëring van de term ‘achterstandswijk’ (2.4), welke essentieel is voor het theoretisch kader. De vraagstelling is te vinden onder sectie (2.5). (2.6) geeft nadere toelichting over de aanbevelingen.

2.1 Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek, waar ook de maatschappelijke relevantie in ligt besloten, is het bieden van mogelijke aangrijpingspunten en het geven van aanbevelingen aan het SGBO en de gemeente Rotterdam, om de collectieve weerbaarheid van wijken op Rotterdam-Zuid te verhogen. Dit wordt gedaan door inzichtelijk te maken hoe verschillende jeugdbuurtprojecten op Rotterdam-Zuid werken en hoe ze samenhangen met constructen van collectieve weerbaarheid. Naast de genoemde maatschappelijke relevantie is het onderzoek ook wetenschappelijk relevant, omdat het inzicht verschaft in de samenhang van onderdelen uit de collectieve weerbaarheidstheorie, en hoe deze onderdelen zich tot elkaar verhouden binnen jeugdbuurtprojecten.

2.2 Onderzoekseenheid

De onderzoekseenheden zijn de jeugdbuurtprojecten op Rotterdam-Zuid. Er is sprake van een tweedeling in de uitgekozen projecten: jeugdbuurtpreventieteams en sociale jeugdbuurtprojecten. Er zijn twee jeugdbuurtpreventieteams betrokken: Jeugd Interventie Team en Jong Burger Blauw Tarwewijk. Daarnaast zijn ook drie sociale jeugdbuurtprojecten onderzocht: Feyenoord Street League, Sketch en het Klusjesproject. De projecten zijn gericht op jongeren van 10 tot 23 jaar en hebben verschillende invalshoeken die gerelateerd zijn aan de twee hoofdcomponenten van de collectieve weerbaarheidstheorie: ‘*sociale samenhang*’ en/of ‘*informele sociale controle*’. Sociale samenhang bestaat hierbij uit drie deelconstructen, namelijk ‘*sociale interacties en publieke familiariteit*’, ‘*normen en waarden*’ en ‘*solidariteit en vertrouwen*’. Een nadere toelichting volgt onder de conceptualisering. Er is gekozen voor deze verdeling om hiermee vanuit meerdere kanten de weerbaarheidstheorie te belichten, wat handvaten aan het SGBO en gemeente kan geven om de weerbaarheid van een wijk te stimuleren.

De term ‘sociale jeugdbuurtprojecten’ is gebaseerd op de mogelijkheid dat de drie betrokken sociale jeugdbuurtprojecten op minstens een van de constructen onder de component sociale samenhang aan zullen spreken. De jeugd staat centraal in de sociale jeugdbuurtprojecten. Het project is gericht op de jeugd en/of vraagt om actieve participatie van de jeugd.

‘Jeugdbuurtpreventieteams’ zijn teams met jongeren uit de wijk die surveillancerondes lopen om de veiligheid in de straat te waarborgen. Ze oefenen informele sociale controle uit.

Er is nog weinig bekend over de projecten. Van de meeste projecten was er voor aanvang van het empirisch onderzoek enkel info beschikbaar uit een folder. Dit gaf een zeer beperkt idee van de projecten en de werking. Om meer te weten te komen over het functioneren van de projecten is gekozen om via een vergelijkende case-study een omschrijving te geven. Er is geprobeerd duidelijk te maken hoe de projecten zijn opgebouwd en hoe ze intern functioneren. Doordat gekozen is voor kwalitatief onderzoek zijn de resultaten uit het onderzoek niet generaliseerbaar. De locaties van informatieverzameling zijn de plekken waar het project geïmplementeerd is.

2.3 Waarnemingseenheden

De waarnemingseenheden in de studie zijn de (vaste) deelnemers aan het project en de coördinatoren. Dit zijn bijvoorbeeld bij het jeugdbuurtpreventieteam de jeugdbuurtpreventen en de coördinator; bij het sportteam zijn dit de spelers en de coach; bij het Klusjesproject zijn dit de klusuitvoerende jongeren en de coördinator. Bij het toneelspel Sketch is enkel gesproken met twee coördinatoren. Aanvullend is via participerende observatie het gedrag van deelnemers bestudeerd om meetfouten te voorkomen en de interne validiteit te waarborgen. De deelnemers beleven het project van dichtbij en kunnen hierdoor spreken van ervaringen. De coördinatoren overzien het project mogelijk beter en hebben meer kennis over de werking van het project. Indien er sprake is van vaste deelnemers, worden deze zoveel mogelijk betrokken in het onderzoek. De kans is reëel dat zij meer kennis en ervaringen hebben over de projecten dan nieuwe deelnemers.

2.4 Achterstandswijk en etnisch diverse wijk

In het paper zal meerdere keren de term ‘achterstandswijk’ vallen. Hiermee zijn wijken met economische en sociale problematiek bedoeld. Een terugkerend kenmerk van de achterstandswijken is dat in de wijken met regelmaat een “onevenredig hoog aandeel niet-westerse allochtonen” terug te vinden is (Ministerie VROM, 2007). Besloten is om afwisselend de term ‘etnisch diverse wijk’ te hanteren, omdat dit bij de situatie op Rotterdam-Zuid aansluit (zie figuren 1 en 2).

2.5 Vraagstelling

Dit onderzoek tracht allereerst een beschrijving te geven hoe de situatie in achterstandswijken gerelateerd is aan onderdelen van de collectieve weerbaarheidstheorie en hoe de constructen uit de theorie samenhangen. Daarnaast is via empirisch onderzoek bestudeerd hoe projecten op Rotterdam-Zuid zich verhouden tot elementen van de collectieve weerbaarheidstheorie en hoe dit verklaard kan worden.

1. Beschrijvende vragen:

- Wat voor invloed hebben sociale jeugdbuurtprojecten op onderdelen van de collectieve weerbaarheidstheorie van Rotterdam-Zuid?
- Wat voor invloed hebben jeugdbuurtpreventieprojecten op onderdelen van de collectieve weerbaarheidstheorie van Rotterdam-Zuid?

2. Verklarende vragen:

- Hoe kan de invloed van de sociale jeugdbuurtprojecten op onderdelen van de collectieve weerbaarheid verklaard worden?
- Hoe kan de invloed van de jeugdbuurtpreventieprojecten op onderdelen van de collectieve weerbaarheidstheorie verklaard worden?

3. Adviserende vraag:

- Welke aanbevelingen met betrekking tot collectieve weerbaarheid kunnen op basis van het empirisch onderzoek gedaan worden aan het SGBO Ondernijning Rotterdam-Zuid?

2.6 Aanbevelingen

Op basis van het onderzoek komen aanbevelingen en knelpunten ter sprake waarmee rekening gehouden dient te worden door gemeente en het SGBO. In het empirische deel is inzicht verkregen in de werking van de projecten. In de aanbevelingen is op basis hiervan aangegeven welke onderdelen van de projecten gestimuleerd dienen te worden om daarmee een bijdrage te kunnen leveren aan de collectieve weerbaarheid van Rotterdam-Zuid.

Leeswijzer

De outline van het onderzoek is als volgt. Allereerst is in het theoretisch kader de collectieve weerbaarheid toegelicht en geconceptualiseerd. Hieruit komen de constructen sociale samenhang en informele sociale controle. De situatie in achterstandswijken met betrekking tot de twee constructen is beschreven in het theoretisch deel, om hiermee inzicht te verkrijgen in de situatie in de wijken van Rotterdam-Zuid. De omstandigheden in de wijk beïnvloeden mogelijk de werking van de projecten. Opvolgend is empirisch onderzoek verricht om een antwoord te geven op de beschrijvende, verklarende en adviserende vraag. Het eerste deel van de resultatensectie behandelt de resultaten uit de sociale jeugdbuurtprojecten. Vervolgens zijn in het tweede deel de uitkomsten van jeugdbuurtpreventieprojecten geanalyseerd. Na analyse van de resultaten komen de conclusies en aanbevelingen aan bod. Het paper is afgesloten met een discussie.

3. Theoretisch kader

In het theoretisch kader is gewerkt naar verwachtingen die dienen als fundament voor het empirische onderzoek. De collectieve weerbaarheidstheorie vormt de rode draad in de studie en hierover volgt eerst een uitleg (3.1). Daarna komen in de twee opvolgende secties korte toelichtingen over de onderzoekstraditie en theorieën die de basis vormen voor de collectieve weerbaarheidstheorie aan bod. De sociale desorganisatietheorie van de Chicago-School linkt, net als de collectieve weerbaarheidstheorie, de buurt met criminaliteit (3.2). De theorie is genoemd omdat het een idee geeft van hoe de situatie in een achterstandswijk effect heeft op sociale samenhang en criminaliteit. De zelf-effectiviteitstheorie is kort behandeld omdat het de voorloper is van de collectieve weerbaarheidstheorie (3.3). In het conceptuele kader zijn de constructen aangekaart die voortkomen uit de collectieve weerbaarheidstheorie (3.4). Op basis van de concepten die voortkomen uit (3.4) is onderzocht in (3.5) hoe deze concepten zich verhouden tot achterstandswijken, om een verdiepende schets te geven van de (mogelijke) situatie in Rotterdam-Zuid. Hierdoor kunnen verwachtingen opgesteld worden met betrekking tot de aanwezigheid van sociale samenhang in Rotterdam-Zuid en de mogelijke invloed hiervan op de werking van de projecten. De sociale jeugdbuurtprojecten die in dit onderzoek meegenomen zijn worden ook in deze sectie toegelicht. In (3.6) is de hoofdcomponent informele sociale controle besproken. In de sectie zijn ook de jeugdbuurtpreventieprojecten toegelicht die mee worden genomen voor het empirisch onderzoek.

3.1 Collectieve weerbaarheid

In 1997 deden Sampson et al. een grootschalig onderzoek in Chicago. Survey-gegevens van 8782 respondenten werden verzameld over 343 wijken. In de studie werd gevonden dat de aanwezigheid van collectieve weerbaarheid bepalend is voor de criminaliteit in een wijk. De collectieve weerbaarheidstheorie, ook wel bekend als de collectieve effectiviteitstheorie, stelt dat de aanwezigheid van sociale cohesie en vertrouwen tussen buurtgenoten en een bereidheid tot het in actie komen voor het algemeen goed leidt tot een verminderde kans op criminaliteit. De theorie focust zich hierbij niet op formele controle die instanties als de politie uitoefenen, maar op de informele sociale controle welke door de buurt wordt uitgeoefend. Door uitoefening hiervan kan een bijdrage geleverd worden aan een positiever straatbeeld, wat minder overlast en/of zwerfafval betekent. Voorwaarden voor de actiebereidheid van buurtbewoners zijn een wederzijds vertrouwen en solidariteit. In buurten waar een hoge mate

van sociale cohesie te vinden is, zullen buurtgenoten meer in staat zijn tot het uitoefenen van informele sociale controle (Sampson et al., 1997). De precieze verhouding tussen de constructen is onder de conceptualisatie (3.4) toegelicht.

3.2 De buurt als factor voor criminaliteit – Chicago School en sociale desorganisatie

De collectieve weerbaarheidstheorie komt voort uit de onderzoekstraditie van de Chicago-School. Onderzoekers aan de Chicago-School zetten de buurt centraal in hun studies. Gesteld werd door de onderzoekers dat criminaliteit niet een individueel probleem is, maar door sociale problematiek wordt bepaald (Lilly, Cullen & Ball, 2011).

Burgess en Park, professoren aan de Chicago School, namen een patroon waar in de ontwikkeling van steden. Een stad, zo beschouwden ze, bestaat uit concentrische ringen, ook wel zones genoemd. Burgers in de stad wonen verspreid over de zones. De armen wonen om het stadscentrum, vlakbij de fabrieken. Dit wordt de zone van transitie genoemd. Om deze zone van transitie ligt een ring met arbeiderswoningen. In de daaropvolgende zone staan duurdere huizen voor de welgesteldere burgers, en daarna volgt de buitenste ring waar de forenzen wonen. Kenmerkend voor de zone van transitie is de continue toestroom van migranten. Zij komen daar terecht door gebrek aan financiële middelen om een woning in een andere zone te bemachtigen. Er is in de zone van transitie sprake van een gebrek aan residentiële stabiliteit. Residentiële stabiliteit behelst de stabiliteit in de groep bewoners die leeft in een buurt. Wanneer er een gebrek is aan residentiële stabiliteit betekent dit dat er sprake is van een komen en gaan onder buurtbewoners. Hechte banden vormen met de buurt is moeilijk door een gebrek aan een vaste kern aan wijkbewoners wat vervolgens resulteert in *sociale desorganisatie* en criminaliteit (Burgess & Park, 1925).

Shaw en Mckay werkten voort op de ideeën over *sociale desorganisatie* en de zone van transitie van Burgess en Park (1925). Ze bevestigden dat in de zone van transitie, de slums, de kans op criminaliteit hoger ligt ongeacht de etnische compositie. Delinquentie hangt hierbij onder andere samen met een gebrek aan residentiële stabiliteit, etnische diversiteit en armoede binnen de wijk. Deze factoren vormen daarnaast een basis voor een gebrek aan sociale samenhang. Shaw en Mckay concludeerden uit onderzoek dat het ‘the nature of the neighborhood’ is en niet de ‘nature of individuals within the neighborhood’ die betrokkenheid in criminaliteit reguleert (Shaw & Mckay, 1942). De collectieve weerbaarheidstheorie en de *sociale desorganisatietheorie* sluiten qua ideegang bij elkaar aan.

Beiden stellen dat de buurt de aanwezigheid van criminaliteit reguleert. Echter lijkt het alsof de collectieve weerbaarheidstheorie andersom is geformuleerd (Lilly, et al., 2011). De collectieve weerbaarheidstheorie gaat uit van een actieve houding van burgers waardoor criminaliteit afneemt. De sociale desorganisatie theorie stelt dat een gebrek aan binding met de wijk de kans op criminele gedrag verhoogt.

3.3 Zelf-effectiviteit – collectieve-effectiviteit

De *zelf-effectiviteitstheorie* van Bandura (1997) vormt de basis voor de collectieve-effectiviteitstheorie. Bandura stelt dat individuen doelen proberen te bereiken, enkel indien ze zichzelf in staat achten de doelen te behalen (Bandura, 1997). Individen reageren aan de hand van hun verwachtingen op situaties. Verwachtingen worden beïnvloed door prestaties uit het verleden en prestaties van anderen onder gelijke omstandigheden (Bandura, 2000). De collectieve weerbaarheidstheorie bouwt voort op de verwachtingen, echter bepaalt in plaats van de individuele effectiviteit de *collectieve effectiviteit* hier of men gaat handelen. Hoe positiever de verwachtingen van een groep, hoe groter de kans dat de groep zal investeren om de collectief gestelde doelen te bereiken en hoe meer de groep daadwerkelijk zal bereiken (Bandura, 2000).

3.4 Conceptualisatie

Collectieve weerbaarheid is verdeeld in ‘sociale cohesie en vertrouwen’ en ‘informele sociale controle’, welke in Sampson et al. (1997) elk gemeten worden door vijf items. De aanwezigheid van sociale samenhang leidt tot informele sociale controle (Sampson, 1997). Er is onenigheid onder onderzoekers over de overkoepelende termen die men kan hangen aan de items die Sampson et al. (1997) gebruiken om collectieve weerbaarheid te meten. Kleinhans en Bolt (2010) verdelen in het paper *Vertrouwen houden in de buurt* de hoofdcomponenten van collectieve weerbaarheid in duidelijke deelconstructen, welke in de huidige studie ook gehanteerd zullen worden. De hoofdcomponenten zijn sociale samenhang en informele sociale controle. Sociale samenhang is onderverdeeld in: *sociale interacties en publieke familiariteit, (ong)gedeelde normen en waarden, en onderling vertrouwen en solidariteit*. Informele sociale controle is verdeeld in *bereidheid tot uitoefening van- en daadwerkelijk uitgeoefende informele sociale controle*.

Hoe de constructen binnen de hoofdcomponenten samenhangen en of er eventuele bi-directionele verbanden zijn tussen de constructen komt niet naar voren in het artikel van Sampson et al. (1997). Er worden in ieder geval sterke correlaties gevonden tussen de constructen tezamen van 0.8. Dit betekent dat hoe hoger de sociale samenhang is, hoe groter de bereidheid is tot uitoefening van informele sociale controle. Met het artikel van Kleinhans en Bolt (2010) als leidraad is getracht de verhoudingen tussen de constructen binnen de hoofdcomponenten uiteen te zetten.

Sociale samenhang

Sociale interacties en publieke familiariteit (overkoepelende term: sociaal contact) zijn het beginpunt van collectieve weerbaarheid (Kleinhans & Bolt, 2010). *Sociale interacties* kunnen leiden tot *publieke familiariteit* (Blokland & Potters, 1998), oftewel het elkaar leren kennen. Indien er sprake is van vluchtige contacten buiten de eigen groep dan kan men ook spreken van *weak ties* (Granovetter, 1974). De *weak ties* kunnen een belangrijk effect hebben op het vinden van een baan en het verkrijgen van waardevolle informatie die men niet uit de eigen groep kan verkrijgen.

Een gebrek aan sociale interacties en familiariteit kan negatieve stereotyperingen en tegenstellingen ten gevolge hebben die uit kunnen groeien tot irritatie, spanning, overlast en zelfs conflict (Gijsberts, Vervoort, Havekes & Dagevos, 2010; Gruijter, Smits, Waesberghe & Boutellier, 2010). Omgekeerd kan de aanwezigheid van sociaal contact stereotyperingen en stigmatisering tegengaan (Hajer & Reijndorp, 2001; Muijres & Aarts, 2011) en leiden tot vertrouwen (Allport, 1954; Joustra, 2016).

Sociale contact kan leiden tot uitwisseling van *normen en waarden*. Coleman (1988) stelt in dit verband dat familiariteit een belangrijke voorwaarde is voor het delen van normen. Een gebrek aan normen en waarden in de wijk heeft een positief effect op criminaliteit, zoals in (3.5.2) met de *broken windows theory* wordt geopperd (Wilson & Kelling, 1982). Door sociaal contact kunnen ook negatieve normen en waarden vanuit de straatcultuur worden gedeeld (3.5.4). Jongeren voelen zich minder getrokken tot het zich houden aan normen en waarden. Zie in het kader hiervan de *maturity gap* van Moffitt (1993) in (3.5.2).

Het dragen van gemeenschappelijke normen kan leiden tot publieke familiariteit en vertrouwen in de ander. Andersom leidt onbegrip en een gebrek aan publieke familiariteit tot wantrouwen en stereotyperingen (Van Ceulebroeck & Vanobbergen, 2012).

Onderling vertrouwen en solidariteit zijn belangrijk om een actieve houding van buurtgenoten te bewerkstelligen (Sampson et al., 1997). Solidariteit, zo omschrijft De Beer (2012), is: “iedere handeling die ten goede komt aan een ander zonder dat men de zekerheid heeft van een gelijkwaardige tegenprestatie.” Solidariteit kan onderscheiden worden in twee vormen: *eenzijdige* en *tweezijdige*. Men spreekt van *eenzijdige solidariteit* als de gever geen tegenprestatie verwacht. Een andere term die men gebruikt is altruïsme. Er is sprake van verbondenheid tussen ontvanger en gever. Mensink (2015) stelt dat het de “meest pure vorm van hulp verlenen” is. Bij *tweezijdige solidariteit* verwacht de gever een gelijke tegenprestatie. Er zit hier een element van vertrouwen en eigenbelang toegevoegd. De Beer (2006) noemt dit ook wel reciprociteit. Vertrouwen in het handelen van de ander leidt hierbij tot solidariteit. In praktijk is solidariteit vaak een mengvorm van de *tweezijdige* en *eenzijdige* soort: een tegenprestatie wordt wel verwacht, echter gaat men er niet vanuit dat de prestatie gelijk staat aan de eigen bijdrage (De Beer, 2012).

Vertrouwen is algemeen gedefinieerd als vertrouwen in elkaar en meer specifiek in elkaars handelen. Het vertrouwen in elkaars handelen heeft effect op het eigen handelen voor collectieve doeleinden (Bandura, 2000). Omdat er voor solidair gedrag vaak wel een tegenprestatie wordt verwacht (De Beer, 2012) is het vertrouwen in elkaars handelen belangrijk. Anders leidt dit mogelijk tot passief gedrag. Vertrouwen hebben in de wijk an sich heeft invloed op het stellen van normen en waarden (zie 3.5.4). Een gebrek aan contact met de wijk leidt tot een gebrek aan vertrouwen, met mogelijk negatieve stereotyperingen als gevolg zoals eerder is genoemd.

Informele sociale controle

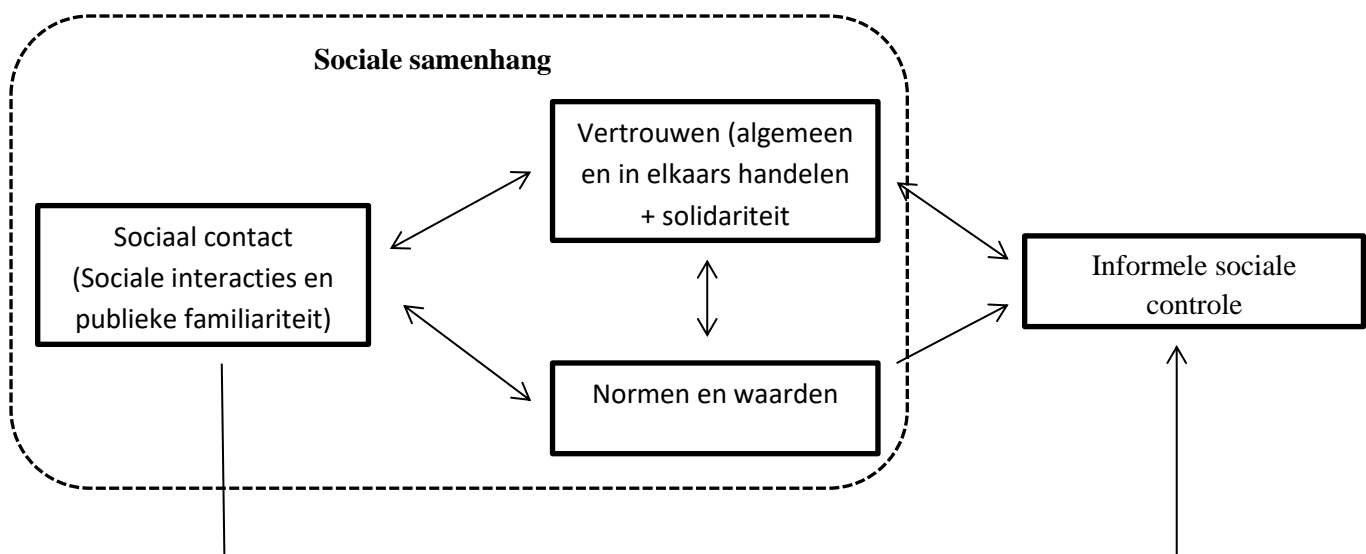
De tweede component *informele sociale controle* bestaat uit de *bereidheid tot het uitoefenen van informele sociale controle* en de *daadwerkelijke uitgeoefende informele sociale controle*. De uitoefening van informele sociale controle is het eindstation volgens de collectieve weerbaarheidstheorie.

Contact en familiariteit in de wijk zijn van belang voor het effectief uitoefenen van informele controle. Indien men weinig sociaal contact heeft binnen de wijk dan wordt men niet serieus genomen in het uitoefenen van informele sociale controle (Verwer & Walberg, 2012).

Een gebrek aan normen en waarden in de buurt kan leiden tot fysieke wanorde wat vervolgens negatief effect heeft op de bereidheid tot het uitoefenen van informele sociale controle (Blokland, 2008; Blokland, 2009). Blokland (2009) stelt dat fysieke wanorde, oftewel een ongeordend straatbeeld, het vertrouwen in buurtgenoten sterk kan doen verminderen.⁴

Het gebrek aan vertrouwen wat door fysieke wanorde ontstaat is van negatieve invloed op de eigen actiebereidheid. Een kritische groep buurtgenoten kan echter een voorttrekkende rol spelen. Diekstra (2004) geeft aan dat een buurt gebaat is bij kritische burgers voor het overeenkomen van omgangsnormen en gepaste gedragingen. Lub benadrukt aansluitend het belang van zulke sleutelfiguren, welke hij de best-persons noemt (Lub, 2016). Hieronder staan de concepten geplaatst in een model.

Figuur 3: Conceptueel model

De jeugdbuurtprojecten

De sociale jeugdbuurtprojecten hebben mogelijk invloed op onderdelen binnen sociale samenhang. De jeugdbuurtprojecten oefenen actief informele sociale controle uit. Hier is interessant hoe ze dat doen en of ze ook effect hebben op de samenhang in de wijk.

⁴ Zie *broken windows theory* (Wilson & Kelling, 1982)

3.5 Sociale samenhang in achterstandswijken

De theoretische sectie is in het vervolg opgedeeld in sociale samenhang in achterstandswijken (3.5) en informele sociale controle in achterstandswijken (3.6). In dit deel wordt sociale samenhang behandeld. Sociale samenhang zijn de interacties, gedeelde normen en waarden en gevoelens van solidariteit en vertrouwen die in een wijk heersen. Voor collectieve weerbaarheid is het van belang dat er sprake is van sociale samenhang. Sampson et al. (1997) veronderstellen ook dat een sociaal samenhangende buurt een goede context biedt voor het ontstaan van collectieve weerbaarheid. In onderstaand deel is ingegaan op hoe de samenhang terug te vinden is in achterstandswijken om hiermee een beeld te schetsen van de situatie in Rotterdam-Zuid. Wat er in de wijk gebeurt heeft mogelijk invloed op wat binnen de buurtprojecten gebeurt. De constructen onder sociale samenhang zijn elk in een apart deel behandeld. Daarnaast wordt apart ingegaan op de straatcultuur (3.5.4) en algemene factoren die ten grondslag liggen aan contact (3.5.5). Dan volgen de conclusie (3.5.6) en verwachtingen (3.5.7) met betrekking tot de sociale samenhang in achterstandswijken en mogelijke werking van de sociale jeugdbuurtprojecten. Onder (3.5.8) zijn kort de sociale jeugdbuurtprojecten toegelicht met de beschikbare informatie voorafgaande aan het empirisch onderzoek. De sociale jeugdbuurtprojecten hebben mogelijk invloed op de sociale samenhang die, zoals in de opkomende sectie zal blijken, afwezig is in achterstandswijken.

3.5.1 Sociaal contact (sociale interacties en publieke familiariteit) in achterstandswijken

In grootstedelijke sociaal heterogene wijken, zoals op Rotterdam-Zuid, leven veel groepen langs elkaar heen waardoor men elkaar niet kent (Snel & Boonstra, 2005). In figuur 2 kan men zien dat in Rotterdam-Zuid sprake is van etnisch diverse buurten. De etnische groepen op Zuid zijn in hun contact op elkaar gericht. Cijfers van Gijsberts en Dagevos (2005) tonen aan dat Marokkaanse en Turkse jongeren gefocust zijn op etnische gelijken. 60 tot 70 procent van de Turkse en Marokkaanse respondenten in hun onderzoek, van 15 jaar en ouder, geven aan meer contact te hebben met leden van de etnische ingroup. Surinamers en Antillianen hebben relatief vaker een gemengde vriendenkring. Twee-derde van de groep Surinaamse en Antilliaanse respondenten liet dit weten. Gijsberts en Dagevos (2005) stellen dat Marokkanen en Turken zich over de jaren heen alleen maar meer op hun eigen etnische groep zijn gaan richten, met name in hun vrijetijdsindeling. Dit is in tegenstelling met wat gesuggereerd wordt door de assimilatietheorie, namelijk dat er over tijd een proces van assimilatie zal

plaatsvinden waarbij etnische minderheidsgroepen zich aanpassen aan de dominante cultuur (Park, 1928; Gordon, 1964). Voor het ontstaan van publieke familiariteit, een belangrijke voorwaarde voor collectieve weerbaarheid, lijkt het daarom essentieel om interetnisch contact te stimuleren, mogelijk via buurtprojecten.

Wanneer sprake is van intercultureel contact dan kan dit leiden tot sociaal-culturele integratie (Snel & Boonstra, 2005). Het kan de leefbaarheid in de wijk vergroten (Blokland, 2006). In de etnisch diverse wijken bestaan vaak negatieve opvattingen over de etnisch anderen als gevolg van een gebrek aan familiariteit (Gijsberts, Vervoort, Havekes & Dagevos, 2010). (Gijsberts et al., 2010; Gruijter et al., 2010).

Echter, taalachterstanden maken het moeilijk om contact te leggen en *weak ties* (Granovetter, 1974) te formeren met leden van de etnische outgroup. Op Rotterdam-Zuid is taalachterstand als één van de redenen genoemd voor een gebrek aan interetnisch contact (Joustra, 2016). Het NPRZ richt zich op de vermeende taalachterstanden met de pijler scholing. Uit het Rapport Integratie in Zicht (Huijnk & Andriessen, 2016) blijkt dat niet-westerse migrantenjongeren uit de tweede migratiegolf een betere taalbeheersing en een hoger opleidingsniveau hebben dan de eerste generatie. Dit vergroot de mogelijkheden tot interactie tussen jongeren met verschillende etnische achtergronden en de kansen om jongeren uit de wijk collectief weerbaar te maken.

Contact heeft niet per definitie positieve effecten. Browning (2009) bevond dat contact criminaliteit in de hand kan werken. Sociale interacties kunnen leiden tot inbedding van criminelen. Door de contacten in de buurt kan men immuun worden voor informele sociale controle. Oftewel, een criminele vriend zal minder snel aangegeven worden vanwege de relatie die een buurtbewoner met hem of haar koestert.

3.5.2 Gedeelde normen en waarden in achterstandswijken – *broken windows theory*

Doordat in achterstandswijken een gebrek is aan publieke familiariteit is het moeilijk om normen op te stellen (Coleman, 1988). Achterstandswijken worden gekenmerkt door normloosheid stellen Van Stokkom en Toenders (2010). Door een gebrek aan gedeelde normen ontstaat een rommelig straatbeeld. De fysieke wanorde heeft ook een negatief effect op het stellen van normen en waarden, wat betekent dat er sprake is van een vicieuze cirkel.

De *broken windows theory* stelt dat het rommelige straatbeeld zelfs leidt tot overtreding van normen en waarden. Een voorbeeld is dat de aanwezigheid van graffiti, de descriptieve norm, kan aanzetten tot meer normovertredend gedrag, de injunctieve norm (Wilson & Kelling, 1982; Keizer, Lindenberg & Steg, 2008). Vanuit de theorie beredeneerd is het daarom van belang de fysiek wanorde tegen te gaan door in actie te komen. Dit is ook een speerpunt van buurtpreventie (Lub, 2016).

Tops en Van der Torre (2014) wijzen op het ontstaan van subculturen in achterstandswijken met eigen normen en waarden door het negatieve imago dat de buitenwereld over hen heeft. Een gebrek aan familiariteit van beide kanten leidt tot wantrouwen en negatieve stereotypen, wat van negatieve invloed is op het sociale contact. In de subculturen kan criminaliteit toegestaan worden door angst voor represailles of een gebrek aan mogelijkheden om in te grijpen. Criminaliteit kan ook door buurtbewoners gefaciliteerd worden indien ze hier zelf van profiteren. Anderson (1999) wijst in dit verband op het proces van “seeing but not seeing” waarbij de buurt crimineel gedrag toelaat doordat de norm in de buurt is dat verklikken “not done” is. Een subcultuur die gedragen wordt door jongeren is de straatcultuur. Hierover volgt een nadere toelichting in 3.5.4.

Houding jongeren met betrekking tot normen en waarden

Moffitt (1993) onderzocht de relatie tussen leeftijd en het overtreeden van normen en stelt dat criminaliteit zich vaak beperkt tot de adolescentie. Ze noemde dit “Adolescence Limited Crime”. De verklaring die ze gaf voor de leeftijdsgebonden criminaliteit is dat jongeren in de adolescentie biologisch volwassen zijn, maar sociaal nog niet als volwassenen worden behandeld door oudere leden van de samenleving. Er zit een gat tussen lichamelijke ontwikkeling en sociale behandeling, de *maturity gap* genoemd. Om dit gat te overbruggen gaan jongeren zich afzetten van hun ouders en normovertredend gedrag vertonen, met mogelijk criminaliteit als gevolg. Van Ceulebroeck en Vanobbergen (2012) noemen het, in navolging van Moffitt, “een plicht” dat jongeren afwijken van normen.

Dat jongeren een verschillend normensysteem erop nahouden is te zien in het gebruik van de publieke ruimte. Hanggedrag van jongeren kan voor buurtbewoners, door een gebrek aan familiariteit met de jeugd, bedreigend overkomen en aanmoedigen tot negatieve stereotyperingen. Er is onvoldoende informatie om de ander in te kunnen schatten (Blokland, 2009).

3.5.3 Onderling vertrouwen en solidariteit in achterstandswijken - *Contact, Conflict & Constrict*

De etnische diversiteit van een wijk, is volgens de *contact*-, de *conflict*- en de *constrict theory* een bepalende factor voor vertrouwen en solidariteit. Omdat etnische diversiteit kenmerkend is voor Rotterdam-Zuid krijgen in deze sectie de theorieën specifieke aandacht.

Pettigrew en Tropp (2006) zien voordelen van diversiteit in een wijk. Ze stellen met de *contact theory* dat het interetnische contact wat in de wijken kan ontstaan, belangrijk kan zijn voor het reduceren van negatieve stereotypen. Dit kan een positieve invloed hebben op vertrouwen in de wijk.

Volgens de *conflictheorie* heeft de etnische diversiteit van de wijk een negatief effect op vertrouwen. De diversiteit zou zowel outgroup-wantrouwen, als ingroup-solidariteit versterken. De verwachting vanuit de theorie is dat etnische diversiteit niet interetnisch contact mogelijk maakt maar zorgt voor een sterkere scheiding tussen groepen, wat gepaard gaat met wantrouwen (Gijsberts, Van der Meer & Dagevos, 2008).

Putnam (2007), concludeerde ook dat etnische diversiteit een negatief effect heeft op sociale cohesie en vertrouwen in de woonomgeving. Hij introduceerde de *constrict theory* waarin hij het proces van hunkering down omschrijft: Men voelt zich in een wijk met een hoog etnisch divers gehalte minder vertrouwd, wat als gevolg heeft dat men zich ook minder kan identificeren met buurtgenoten. Mensen kruipen vervolgens in hun schulp en weren contact met zowel de outgroup als de ingroup. Vanuit de *conflict* en *constrict theory* beredeneerd is er een gebrek aan vertrouwen in de etnische diverse wijken van Rotterdam-Zuid.

Echter wijzen Gijsberts et al. (2010) erop dat de *constrict theory* niet opgaat voor Nederland. Resultaten uit onderzoek tonen aan dat niet-westerse migranten, naarmate de wijk gekleurder is, juist meer met de eigen groep omgaan.⁵

Sztompka omschrijft in Blokland (2006) het probleem van “mistrust” in etnisch heterogenee wijken wat ontstaat door een gebrek aan familiariteit. “Mistrust” betekent dat buurtbewoners noch vertrouwen noch wantrouwen kunnen voelen richting de buurman, omdat ze hem niet kennen. Dit levert een situatie op waarbij men onzeker is of men zich sociaal moet identificeren met of distantiëren van de ander.

⁵ Zie 3.5.1 (Gijsberts & Dagevos, 2005)

3.5.4 Straatcultuur

In achterstandswijken in de grote steden heerst onder een deel van de jongeren een straatcultuur. Hieronder volgt een uitleg over de kenmerken van de straatcultuur omdat dit mogelijk een effect kan hebben op participatie in buurtprojecten, de houding van de buurt tegenover jongeren en op het gedrag van jongeren binnen de projecten.

Cosmetische- en intrinsieke straatcultuur

De straatcultuur kent meerdere definities. Van Strijen (2009) geeft een algemene definitie van de straatcultuur:

De straatcultuur is een gezamenlijk gedragen gevoel onder groepen jongeren. Dit gevoel vertaalt zich in allerlei (afwijkende) opvattingen, gedragingen, normen en waarden en zelfs een eigen taalgebruik en vormt op deze wijze een op zichzelf staande cultuur. Kenmerkend voor de straatcultuur is het weigeren zich te conformeren aan de algemene lijn van de maatschappij. Afzetten tegen en wantrouwen ten opzichte van de burgercultuur, de meest dominante cultuur die binnen de maatschappij centraal staat. Dit geldt in het bijzonder voor personen en instanties die vanuit de burgercultuur 'het gezag' vertegenwoordigen (Van Strijen, 2009:18).

Van Strijen (2009) maakt onderscheid tussen twee vormen van straatcultuur: *intrinsieke* en *cosmetische straatcultuur*. Bij *intrinsieke straatcultuur* verzetten de jongeren zich tegen het burgerlijke. Ze gedragen zich sterk volgens de normen en waarden die gelden binnen de straatcultuur. Jongeren verdienen hun geld mogelijk via crimineel gedrag en dulden geen gezag boven zich. Bij de *cosmetische straatcultuur* speelt met name het uiterlijk vertoon een rol. Het raakt minder diep de waarden van *de intrinsieke straatcultuur*. De jongeren staan open voor de burgerlijke cultuur en volgen onderwijs of hebben een baan.

Kenmerken straatcultuur

De Jong (2010) deed onderzoek naar Marokkaanse straatjongens in Slotervaart en kwam tot zeven kenmerken van het gedrag wat de jongens vertoonden. Hieraan toegevoegd zijn kenmerken van jeugdgroepen uit Rotterdam-West die Coelho (2011) voor haar scriptie onderzocht.

Jongens moeten ten eerste “schijf”, oftewel maling, hebben aan anderen. Ze komen op voor zichzelf, zo stelt de Jong (2010). Een gevecht wordt niet uit de weggegaan (De Jong, 2010; Coelho 2011). In deze gedragscode wordt individualisme gevierd, wat een negatief effect heeft op solidair gedrag.

Loyaliteit naar vrienden is daarnaast ook een kernwaarde binnen de straatcultuur. Zodra er bedreiging is van buitenaf nemen de jongens het voor elkaar op. Je afzijdig houden van een conflict heeft een negatief effect op je status binnen de groep. Daarnaast kun je door *snitchen*, oftewel klikken, uit de groep gegooid worden met een paar klappen na. *Snitchen* is een “doodzonde”, zo stelt (Coelho, 2011). De sterke interne groepsnormen, met codes als niet-*snitchen*, werken tegenstrijdig op het stellen van normen en waarden in de buurt.

Jongens moeten stoer zijn en tegen een stootje kunnen. De Jong (2010) gebruikt in dit verband het woord “bikkel.” Emotionele en fysieke pijn mogen niet getoond worden. De persoon kan zijn waardigheid behouden als hij laat zien dat de situatie hem niet deert. De jongens dragen een masker en verzwakken het door buitenstaanders mogelijk gepercipieerde leed met excuses als: “Hun waren met meer en hadden wapens” of “Die meisje was toch maar een sletje”.

Daarnaast is het tonen van “ballen” ook een straatwaarde. Dit is volgens de straatcultuur niet het behalen van een diploma wat wordt bestempeld als burgerlijk. Het gaat hier om het vernielen van een ruit, stunts doen met een motor of voorbijgangers en toezichthouders lastig te vallen en bedreigen. Negatief gedrag wordt hiermee bekrachtigd wat vervolgens ook een effect kan hebben op het vertrouwen in de wijk.

De vijfde waarde komt neer op of je *streetwise*, “scherp”, bent. Indien je *streetwise* bent let je erop dat je niet benadeeld wordt, en benadeel je waar mogelijk anderen. Ook vrienden kunnen hierbij worden benadeeld. Want als jij het niet doet dan doet een ander dat wel. Dit idee ondermijnt vertrouwen.

Materieel succes is ook een belangrijk onderdeel binnen de straatcultuur. Hoe meer succes bij vrouwen en hoe meer geld, hoe meer status binnen de straatcultuur.

Ten laatste zijn sociale vaardigheden belangrijk. Het is belangrijk om “chill” (relaxt in de omgang) en “fatae” (vermakelijk) te zijn. Het spreken van dezelfde taal, straattaal, speelt hierin ook een rol. Als je “cool” bent in je manier van doen dan krijg je automatisch meer respect. En als je “skills” hebt in voetbal of in het rappen, dan wordt dit ook gewaardeerd.

Samengevat, de straatcultuur is een oppositionele jongerencultuur en kent twee vormen: *cosmetisch* en *intrinsiek*. Het kenmerkt zich door de individualistische houding van de jongere. Geld is belangrijk en het benadelen van vrienden hierin wordt geaccepteerd. Je moet altijd voor jezelf opkomen en heb je schijt aan mensen die buiten je vriendengroep vallen. Loyaliteit richting vrienden en voor elkaar opkomen zijn ook belangrijke waarden. *Snitchen* wordt niet gewaardeerd, en gevechten worden niet geschuwd. De gedragscodes hebben meerdere negatieve effecten op de mogelijkheden tot collectieve weerbaarheid.

3.5.5 Voorwaarden voor sociaal contact

In voorgaande secties is het belang van sociaal contact voor de collectieve weerbaarheid van de wijk benadrukt. In deze sectie volgt een toelichting van mogelijke voorwaarden die bepalend zijn voor sociaal contact.

De eerste voorwaarde is de aanwezigheid van ontmoetingsplaatsen, projecten kunnen hierin voorzien. Hier kan het vluchtige contact plaatsvinden. De aanwezigheid van ontmoetingsplaatsen in combinatie met herhaalde ontmoetingen kunnen leiden tot sociale binding. Een probleem is echter dat projecten die een platform bieden voor gezamenlijke activiteiten vaak worden gemeden in achterstandswijken door negatieve beeldvorming die buurtbewoners hebben van elkaar (Snel & Boonstra, 2005).

Daarnaast is het belangrijk dat de ander aantrekkelijk is om mee om te gaan. De aantrekkelijkheid van de ander wordt onder andere bepaald door scholing en overeenkomsten in levensstijl. In Martinovic, Van Tubergen en Maas (2009) worden dit “voorkeuren” genoemd. De schaduw van de toekomst, het willen blijven wonen in de wijk, heeft ook effect op het formeren van banden met buurtgenoten. Bij een gebrek aan residentiële stabiliteit, zoals in Rotterdam-Zuid, zullen minder snel relaties met mede-buurtbewoners aangegaan worden. Er is niet de “mogelijkheid” (Martinovic et al., 2009) om relaties aan te gaan. Daarnaast kunnen volgens Martinovic et al. (2009) “derde partijen”, zoals familie, een rol spelen bij het formeren van interetnische banden. Zij kunnen (interetnisch) contact stimuleren of ontmoedigen.

De laatste voorwaarde voor contact zijn de relationele alternatieven die buurtbewoners hebben. Als men buiten de buurt ook contact heeft, via bijvoorbeeld werk of een vereniging, dan is men minder afhankelijk van contact met buurtbewoners (Flap & Volker, 2004)

3.5.7 Conclusie en verwachtingen sociale samenhang

Sociale samenhang zijn de interacties, gedeelde normen en waarden en gevoelens van solidariteit en vertrouwen die in een wijk heersen. Voor collectieve weerbaarheid is het van belang dat er sprake is van sociale samenhang. Sampson et al. (1997) veronderstellen dat een sociaal samenhangende buurt een goede context biedt voor het ontstaan van collectieve weerbaarheid. De onderliggende constructen hangen samen met elkaar.

Sociale samenhang kan pas ontstaan wanneer men in contact komt met elkaar. Intercultureel contact is hierbij belangrijk, omdat Rotterdam-Zuid zich kenmerkt door veel etnische groepen die mogelijk op hun etnische ingroup zijn gericht. Als men de beweringen van de *conflicttheorie* (Gijsberts et al., 2008) en *constrict theory* (Putnam, 2007) volgt dan kan verwacht worden dat door de etnische diversiteit op Rotterdam-Zuid een gebrek is aan sociale samenhang. Doordat er weinig intercultureel contact lijkt te zijn (Gijsberts & Dagevos, 2005), is er geen publieke familiariteit, wat negatieve stereotypen en wantrouwen in de hand werkt (Gijsberts et al., 2010; Gruijter et al., 2010).

Door interacties en hieruit voortkomend familiariteit kunnen normen en waarden gedeeld worden (Coleman, 1988).

Contact is ook een voorwaarde voor vertrouwen (Allport, 1954; Joustra, 2016). Vertrouwen hangt vervolgens samen met solidariteit. Indien men verwacht dat de ander zich solidair gedraagt dan heeft dit ook invloed op de eigen actiebereidheid (Bandura, 2000). In het kader hiervan zijn ook *eenzijdige* en *tweezijdige* solidariteit besproken (De Beer, 2012).

De hoofdverwachting is dat er een gebrek is aan intercultureel contact op Zuid wat gepaard gaat met stereotypingen en een gebrek aan normen, waarden, vertrouwen en solidariteit. Het is onduidelijk of jongeren de behoefte hebben aan intercultureel contact. Ze hebben in bepaalde opzichten meer mogelijkheden dan hun ouders om in contact met elkaar te komen door de factoren school, opleiding, en taalbeheersing. De straatcultuur kan van negatieve invloed zijn op het contact doordat het een negatief beeld van jongeren verspreidt. Daarnaast speelt het individu en de eigen afgebakende groep een belangrijke rol binnen de straatcultuur wat ook niet ten goede komt aan het contact in de wijk. De intrinsieke straatcultuur kenmerkt zich door een oppositionele houding tegen het “burgerlijke”, wat deelname aan buurtprojecten mogelijk belemmert. Hoe de uitwerking is op jeugdbuurtpreventieprojecten is onduidelijk,

maar omdat het werk gelieerd is aan de politie krijgen de projecten mogelijk weinig animo vanuit de *intrinsieke straatcultuur*.

Jongeren die zich gedragen naar de *cosmetische straatcultuur* hebben een mindere anti-houding richting gezag en participeren mogelijk wel in jeugdbuurtpreventieprojecten.

Door familiariteit met de wijk en positieve ervaringen met elkaar kan intercultureel contact bevorderd worden, kunnen normen en waarden worden overgedragen en gevoelens van vertrouwen en solidariteit ontstaan. Een project kan een rol spelen als ontmoetingsplek en etnisch diverse groepen op een laagdrempelig manier in contact brengen met elkaar (Snel & Boonstra, 2015). Factoren die op de achtergrond meespelen en kans op contact versterken zijn: de aantrekkelijkheid van de ander om mee om te gaan en relationele alternatieven. Interessant is of projecten het voor elkaar weten te krijgen om meerdere etnische groepen te betrekken en effectief weten aan te spreken op meerdere constructen van sociale samenhang.

3.5.8 Sociale jeugdbuurtprojecten

Om een wijk collectief weerbaar te maken is het nodig om etnische verschillen te overbruggen zodat men elkaar leert kennen en eenieder zich verbonden voelt met, en solidair voelt naar elkaar. Om deze reden is er bij het kiezen van de projecten gelet op de etnisch diverse uitstraling en de open houding die de projecten hebben richting alle buurtgenoten.

In dit onderzoek is gekozen om een drietal projecten mee te nemen die mogelijk invloed uit kunnen oefenen op de sociale samenhang in de wijk: de Feyenoord Street League (afk. FSL), Sketch en het Klusjesproject. Voor de projecten FSL en Sketch is gekozen omdat sport en spel op “een relatief eenvoudige en effectieve manier jongeren kan bereiken”. Daarnaast trekken sport en spel veel kinderen en jongeren aan en loopt de interesse niet langs etnische lijntjes. Sport is ‘kleurenblind’ (Snel & Boonstra, 2005; Everaars, 2009). Lidmaatschap van een vereniging kan bijdragen aan het hebben van intercultureel contact en vertrouwen (Meulen, 2007). Verweel, Janssens en Roques (2005) voegen hieraan toe dat verandering in beeldvorming door het interculturele contact bijna altijd in positieve zin is. Wat volgt is een omschrijving van de projecten met de kennis die aanwezig was voordat het onderzoek begon.

De FSL is een voetbalcompetitie voor jongens van 9 tot 12 jaar op Rotterdam-Zuid. Er doen een aantal teams mee. Gekozen is om het team van Daily Eventz⁶, uit Slinge, te betrekken in het onderzoek. Verweel et al. (2005) stellen dat sportverenigingen een context leveren waarbinnen sociale netwerken ontstaan, normen en waarden overgebracht worden en waar vertrouwen in elkaar wordt gegenereerd. Kortom, het zijn broedplaatsen van sociaal kapitaal. Hiermee sluit het perfect aan bij de onderdelen van de component sociale samenhang. Een sportproject biedt tevens een platform waar mogelijk herhaalde ontmoetingen plaatsvinden, wat belangrijk is om sociale samenhang in de wijk te bevorderen (Snel & Boonstra, 2005).

Sketch is een interactieve theaterdialog tussen jongeren, ouders, buurtbewoners, acteurs en professionals. Het speelt in op alledaagse thema's. De thema's worden bespreekbaar gemaakt in een sfeer die prettig en fijn aanvoelt. Het is interactief doordat de kinderen samen met acteurs de sketches spelen. Ervaringen met betrekking tot het thema worden vervolgens met de groep/klas besproken. Het project speelt in op normen en waarden, wat een belangrijke component is onder sociale samenhang.

Het Klusjesproject is opgericht om hanggedrag van jongeren, van 14 tot 23 jaar, zonder school en werk tegen te gaan. De klussen hebben hierbij betrekking op de fysieke ruimte. Naast jongeren van de straat afhouden heeft het project ook als doel om de verbinding tussen ondernemers, buurtbewoners en jongeren uit de wijk te versterken. Jongeren worden uit de anonimiteit gehaald. Dit lijkt een precair punt, omdat zoals in de theoriesectie genoemd, familiariteit een positief effect kan hebben op de gedeelde normen en waarden, vertrouwen en solidariteit in de buurt.

⁶ Er zal met in de resultaten verwezen worden naar het team Daily Eventz

3.6 Informele sociale controle

In dit deel is de hoofdcomponent informele sociale controle behandeld. Het eindstation volgens de weerbaarheidstheorie van Sampson et al. (1997) is het uitoefenen van informele sociale controle. De aanwezigheid van sociale samenhang kan hier een belangrijke rol aan vooraf hebben. Omschreven is hoe de informele sociale controle zich kenmerkt in achterstandswijken en welke factoren van invloed zijn op de uitoefening van informele sociale controle (3.6.1). Daarna is onder (3.6.2) een korte conclusie getrokken, inclusief verwachtingen. Onder (3.6.3) is eerst een beschrijving gegeven van kenmerken van buurtpreventieteams waarna de onderzochte jeugdbuurtprojecten zijn toegelicht met informatie die voorafgaande aan het empirische onderzoek beschikbaar was.

3.6.1 Informele sociale controle in achterstandswijken

Informele sociale controle is sociale controle die burgers uitoefenen. In georganiseerd verband kan gesproken worden van een buurtpreventieteam. Men let hierbij op fysieke wanorde, maar is er ook voor de politie om een oogje in het zeil te houden (Lub, 2016; Bervoets, 2014). Een buurtpreventieteam kan ervoor zorgen dat buurtbewoners zich veiliger voelen in de wijk (Crawford, 1998). Hieronder zijn een aantal factoren besproken die effect hebben op de uitoefening van informele sociale controle.

Uit het vorige deel is gebleken dat er een gebrek is aan sociale interacties en publieke familiariteit in achterstandswijken. Familiariteit in de buurt is een belangrijke voorwaarde voor het uitoefenen van informele sociale controle. Indien een buurtbewoner weinig sociale contacten heeft in de wijk, dan wordt hij of zij niet serieus genomen in het uitoefenen van informele sociale controle (Verwer & Walberg, 2012).

Fysieke wanorde in achterstandswijken is een resultaat van een gebrek aan sociaal contact en normen en waarden, en heeft een negatief effect op de bereidheid om informele sociale controle uit te oefenen (Blokland, 2008; Blokland, 2009). Door de aanwezigheid van afval en een gebrek aan sociaal contact vertrouwen buurtbewoners niet in de actiebereidheid van hun buren. Dit is van negatieve invloed op de eigen actiebereidheid (Blokland, 2009; Joustra, 2016).

Een kritische groep buurtgenoten kan het voortouw nemen in de wijk om het straatbeeld te verbeteren. Diekstra (2004) geeft aan dat een buurt gebaat is bij kritische burgers voor het overeenkomen van omgangsnormen en gepaste gedragingen. Van den Brink, Hulst, Graaf en Van der Pennen (2012) benadrukken aansluitend het belang van zulke key-players, welke zij “*best persons*” noemen. Er zullen altijd een aantal personen in de wijk zijn die zich betrokken voelen en bereid zijn om informele sociale controle uit te oefenen. De aanwezigheid van een kritische voorttrekkende groep kan ook een negatief effect hebben op de actiebereidheid van mede-buurtbewoners. De burgers besluiten mogelijk om niet tot actie over te gaan, omdat andere bewoners de problemen wel zullen oplossen. Dit noemen Kleinhans en Bolt (2010) “*free riders*”.

Een andere factor die van invloed is op de uitoefening van informele sociale controle is het risico van de interventie. Uitermark en Duyvendak (2006) geven aan dat bewoners die proberen vast te houden aan normen en waarden verbitterd kunnen raken indien telkens blijkt dat ze niet het gewenste effect sorteren. Men kan angstig worden door intimiderende of zelfs gewelddadige reacties van wijkgenoten.

Een laatste factor is de noodzaak om in te grijpen. Foster-Fishman, Cantillon, Pierce en Van Egeren (2007) spreken in dit verband van de “*readiness*”, oftewel de mate waarin bewoners accepteren dat een verandering noodzakelijk en haalbaar is door actief ingrijpen. Als de verwachting is dat de gewenste verandering niet haalbaar is door actieve participatie, is de kans klein dat men bereid is tot het ondernemen van actie.

3.6.2 Conclusie en verwachtingen informele sociale controle

Zoals besproken hebben meerdere factoren invloed op de bereidheid tot het uitoefenen van informele sociale controle. Er is sprake van een complexe samenhang van factoren. Twee factoren die van invloed zijn, zijn het vertrouwen dat men heeft in (de actiebereidheid van) mede-buurtbewoners en hiermee samenhangend de aanwezigheid van afval.

Beide factoren worden beïnvloedt door sociaal contact en normen en waarden. Sociaal contact kan leiden tot het opstellen van normen en waarden. Echter is er een gebrek aan sociaal contact in achterstandswijken, wat leidt tot normloosheid en fysieke wanorde. De normloosheid en de fysieke wanorde hebben een negatief effect op het vertrouwen in de wijk en daarmee op de eigen actiebereidheid.

De aanwezigheid van een kritische groep burgers, in de vorm van bijvoorbeeld een buurtpreventieteam, kan naar verwachting een positief effect hebben op sociale samenhang in de wijk door het verbeteren van het straatbeeld.

3.6.3 Projecten informele sociale controle

Buurtpreventieteams richten zich op fysieke wanorde en overlast (Lub, 2016; Bervoets, 2014). Er zijn verschillende manieren waarop een buurtpreventieteam bij kan dragen aan de veiligheid van de wijk, namelijk door zichtbare surveillance, het effectief aanspreken van buurtgenoten, indirecte preventie en directe preventie. Bij indirecte preventie roepen de preventen hulp in van de politie of gemeente, bij directe preventie gaan de deelnemers de directe confrontatie aan met normovertreders. Een voorbeeld is het aanspreken van overlastgevende jeugd (Lub, 2016).

In deze studie zijn de projecten Jong Burger Blauw Tarwewijk en Jeugd Interventie Team Feijenoord onderzocht. Er is al divers onderzoek gedaan naar buurtpreventie (zie Lub, 2016; Bervoets, 2014), maar over jeugdbuurtpreventie is weinig bekend. De jongeren surveilleren wekelijks in de wijk. Het JIT verschilt van het JBB in dat ze gebruik maakt van een beloningsstructuur om jongeren te werven.

Uit voorbereidende gesprekken kwam naar voren dat van beide teams de aandacht uitgaat naar zowel fysiek verval als ordeverstoring gedrag. Zoals eerder beredeneerd heeft fysiek verval een positief effect op criminaliteit, maar kan dit tevens van negatieve invloed zijn op de actiebereidheid van andere bewoners. Een kritische groep buurtpreventen kan het contact en vertrouwen in de wijk vergroten, normen en waarden delen en het straatbeeld verbeteren om hiermee een positieve bijdrage leveren aan de sociale samenhang in de wijk.

Jongeren beheersen de taal beter en hebben een hogere opleiding dan de vorige generatie, wat positieve effecten kan hebben op de diversiteit in het team. Onder het kopje 'voorwaarden voor sociaal contact' zijn overeenkomsten in levensstijl en scholing al als belangrijke factoren voor interpersoonlijk contact genoemd. Mogelijk kunnen jongeren doordat ze familiair zijn met de doelgroep, overlastgevende jeugd, direct preventie uitoefenen.

4. Onderzoeksmethoden

In deze sectie volgt een toelichting van de onderzoeksmethoden. In (4.1) is de methode van dataverzameling uiteengezet. (4.2) geeft aan welke respondenten gebruikt worden. (4.3) behandelt de topics die gebruikt zijn voor de kwalitatieve interviews. (4.4) gaat nader in op de analyse van gegevens. (4.5) behandelt de ethiek en in (4.6) komen betrouwbaarheids- en validiteitskwesities van het onderzoek aan de orde.

4.1 Kwalitatief onderzoek – meervoudige case-study

In dit onderzoek is gekozen om een topicinterview te gebruiken om data te verzamelen van projectdeelnemers en coördinatoren. Met de data dient de werking van projecten opgehelderd te worden, en duidelijkheid gegeven te worden over de verhouding van het betreffende project met concepten uit de collectieve weerbaarheidstheorie. De topics bieden houvast, maar geven ook de mogelijkheid om dieper in te gaan op bepaalde onderwerpen (Baarda, Goede & Teunissen, 2005). Er is gekozen voor kwalitatief onderzoek, omdat kwalitatieve interviews de mogelijkheid geven om door te vragen indien een antwoord als onvoldoende wordt beschouwd (Boeije, 2014). Huidig onderzoek is exploratief van aard. Er is weinig informatie te vinden over de projecten. Een beschrijving van het onderzoek is voorafgaande aan elk interview gegeven. De interviews zijn opgenomen en getranscribeerd. Dit om het betrouwbaarheidsgehalte te verhogen.

Via participerende observatie is ook data verzameld om de interne validiteit te verhogen. Voor de Feyenoord Street League is de Finaledag bezocht, bij de buurtpreventieteams is meegelopen, en bij Sketch zijn drie lessen gevolgd. Bij het Klusjesproject is niet meegelopen, omdat er tijdens het onderzoek geen klusjes vrijkwamen. Gedurende de participerende observaties zijn notities gemaakt en aanvullende vragen gesteld aan deelnemers. Er is voor gekozen om zo min mogelijk te participeren in het project om op deze manier geen invloed uit te oefenen op de werking van het project. Vooraf is bij elk project duidelijk gemaakt wat de reden was van mijn aanwezigheid.

4.2 Respondenten

Deelnemers en coördinatoren van de projecten zijn geïnterviewd. Er is gekozen voor vijf projecten, waarvan per project van twee a vier respondenten gegevens zijn verzameld. De respondenten zijn tussen de 10 en 30 jaar oud. Vijf van de zes projectleiders zijn ook actief als ambulante jongerenwerker (zie beschrijving JOZ). Bij het Klusjesproject en Sketch zijn slechts twee interviews gehouden. Dit om verschillende redenen. De projectleider van het Klusjesproject zou participanten regelen, echter verliep het contact hierin stroef. Dit leidde er uiteindelijk toe dat slechts één deelnemer is gesproken. Voor Sketch zijn twee projectleiders geïnterviewd. Als aanvullende informatie zijn tijdens de drie lessen die ik meeliep korte gesprekken gehouden met leraren en leerlingen. Bij de overige projecten, op het Klusjesproject na, is als aanvulling op de interviews ook meegelopen en zijn korte gesprekken aangegaan met deelnemers. Via de directrice van het JOZ had ik contactgegevens gekregen van de projectleiders. De projectleiders hebben vervolgens de overige respondenten, deelnemers, geregeld. Daarnaast is ook gekozen om nog contact op te nemen met de wijkagent-expert voor het JBB. Zo kon ook vanuit zijn optiek gekeken worden naar het project. Dit was in eerste instantie ook de bedoeling voor het JIT, echter waren er geen agenten beschikbaar om over het JIT te vertellen. Van de projectleiders en de wijkagent-expert zijn de namen niet geanonimiseerd, omdat zij dit niet nodig achtten. Van de overige respondenten zijn de namen wel geanonimiseerd. Ze worden aangeduid met respondent (gevolgd door een letter). Hieronder staat de lijst met respondenten.

Naam/resp.	Functie	Project	Etnisch. Afk.	Wijk	Leeftijd
Iliass	Projectleider	Daily Eventz/Feijenoord Streetleague	Marokkaans	De Veranda	28
Saif	Projectleider	Klusjesproject	Pakistaans	Tarwewijk	21
Jermain	Projectleider/acteur	Sketch	Suriname	Charlois	31
Ali	Projectleider/acteur	Sketch	Iran	IJsselmonde	26
Michel	Projectleider/deelnr.	Jong Burgerblauw Tarwewijk	Kaapverdisch	Feijenoord	..
Beniam	Projectleider/deelnr.	Jeugd Interventie Team Feijenoord	Eritrea	Spangen	27
Andy	Wijkagent-expert	nvt	nvt		nvt
Respondent A	Deelnemer	Daily Eventz	Turks	Slinge	10
Respondent B	Deelnemer	Daily Eventz	Marokkaans	Slinge	11
Respondent C	Deelnemer	Daily Eventz	Kaapverdiaans	Zuidwijk	10
Respondent D	Deelnemer	Klusjesproject	Marokkaans	Pendrecht	17
Respondent E	Deelnemer	Jong Burgerblauw Tarwewijk	Pakistaans	Tarwewijk	18
Respondent F	Deelnemer	Jong Burgerblauw Tarwewijk	Marokkaans	Tarwewijk	17
Respondent G	Deelnemer	Jeugd Interventie Team Feijenoord	Antilliaans	Feijenoord	24
Respondent H	Deelnemer	Jeugd Interventie Team Feijenoord	Antilliaans	Feijenoord	30

4.3 Topiclijst

Voor het afnemen van de interviews is een topiclijst gebruikt. De gebruikte topics slaan terug op de concepten uit de weerbaarheidstheorie, zie bijlage A. Hieronder volgt een toelichting.

Algemene werking van het project

Omdat voorafgaande aan het onderzoek onduidelijkheden waren over de algemene werking van de projecten zijn aan de projectcoördinatoren hierover een aantal vragen gesteld.

Gevraagd is hoe het project is opgezet, wat het project kenmerkt en wat de doelstellingen zijn van het project.

Sociaal Contact (sociale interacties en publieke familiariteit)

Sociale interacties vormen een beginpunt voor sociale samenhang (Kleinhans & Bolt, 2010). Belangrijk binnen dit topic is hoe het project bijdraagt aan het contact in de buurt en het leren kennen van elkaar. Door sociale interacties kan publieke familiariteit ontstaan en mogelijk negatieve stereotypen afnemen (Coleman, 1988; Hajer & Reijndorp, 2001). De mate waarop het project op sociaal interacties, publieke familiariteit en stereotypen invloed heeft is onderzocht. Gekeken is of deze effecten zowel binnen als buiten het project zijn waar te nemen. Daarnaast is gelet op de compositie van het team. Wanneer het team etnisch gemixt is biedt dit mogelijkheden tot interetnisch contact. De kans bestaat echter ook dat jongeren zich binnen het team richten op hun eigen etnische groep, wat in lijn is met de *conflicttheorie* (Gijsberts et al., 2008) en de resultaten uit onderzoek van Gijsberts en Dagevos (2005).

Daarnaast speelt ook een rol of de jongens elkaar al kennen binnen het team of dat er nieuwe contacten zijn ontstaan binnen het team zelf. De motivatie van de jongeren om deel te nemen aan het project is opgenomen onder dit topic omdat familiariteit hier een rol in kan spelen.

Gedeelde normen en waarden

Onderzocht is of het project normen en waarden overdraagt op de deelnemers, wat deze zijn, en op welke manier het project dit doet. Verder is gekeken of jongeren deze normen en waarden overnemen en ook buiten het project zich hiernaar gedragen. Bij het buurtpreventieproject is specifiek gekeken naar de activiteiten die verricht worden om in een schone buurt te voorzien en om overlast tegen te gaan. Er is ook gelet op hoe jongeren zich gedragen richting normen en waarden die in de straatcultuur gelden (zie 3.5.4).

Vertrouwen en solidariteit

Verwacht wordt dat er een gebrek is aan vertrouwen in elkaar in achterstandswijken. Men kent elkaar niet en weet mogelijk niet of de ander eerlijk is en of hij/zij op een manier handelt die hem/haar benadeeld. Belangrijk is hoe het project kan bijdragen aan het vertrouwen in de wijk. Over de hangjeugd bestaat een negatief beeld, wat mogelijk omgezet kan worden door positieve daden te verrichten voor de wijk. Het is daarom van belang te weten hoe de buurt aankijkt tegen de activiteiten en deelnemers van het project. Dit wordt behandeld via de feedback die de buurt geeft over het project. Buurtbewoners met vertrouwen zijn bereid tot het uitoefenen van informele sociale controle en geloven dat dit bijdraagt aan de leefbaarheid en veiligheid van de wijk (Verwer & Walberg, 2012). Hierin valt vertrouwen ook samen met solidariteit. *Tweezijdige solidariteit* is gebouwd op reciprociteit, men verwacht een tegenprestatie, en *eenzijdige solidariteit* is solidair gedrag dat wordt aangestuurd door de binding die men heeft met de ontvanger/de wijk (De Beer, 2012).

Informele sociale controle

Uitgangspunt hier zal zijn hoe het project bijdraagt aan informele sociale controle. Er is gelet op de vorm van controle, wat onderscheiden kan worden in directe en indirecte preventie. Bij directe preventie zoeken de buurtpreventen het contact op met overlastgevende jeugd, bij indirecte preventie wordt de hulp van de gemeente of politie gebruikt bij het oplossen van de problematiek die de preventen tijdens een surveillanceronde tegenkomen (Lub, 2016). Daarnaast is gekeken in hoeverre de buurtpreventen aan hun twee taken, het verminderen van overlast en het verbeteren van het straatbeeld, voldoen.

4.4 Ethiek

Om als onderzoeker ethisch te werk te gaan zijn de eigen preposities waar mogelijk weggezet (Veenis, 2001). Baarda et al. (2005) noemen vier ethische eisen waar onderzoekers zich aan dienen te houden met betrekking tot de omgang met de respondenten. Dit zijn: vrijwillige medewerking, juiste voorlichting, anonimiteit en afwezigheid van nadelige effecten.

Voor de vrijwillige medewerking aan de topicinterviews is toestemming vastgelegd op geluidsmateriaal. Bij de participerende observatie is alvorens het participeren gevraagd of de andere deelnemers en de projectcoördinator akkoord gaan dat tijdens het participeren data

vergaard wordt. Daarnaast is vooraf duidelijk gemaakt aan de respondenten dat het altijd mogelijk is om voortijdig te stoppen met het interview.

Ook zijn, voordat er data verzameld werd, de deelnemers geïnformeerd over het doel en de werkwijze van het onderzoek.

Anonimiteit is voor deelnemende respondenten gewaarborgd. De namen zijn weggelaten in de resultaten en vervangen met respondent ... [gevolgd door een letter]. Hier is voor gekozen zodat het onderzoek geen mogelijke negatieve effecten kan hebben voor het individu. De coördinatoren van de projecten en de wijkagent-expert komen met voornaam in de resultaten.

4.5 Betrouwbaarheid en validiteit

Betrouwbaarheid en validiteit zijn twee voorwaarden die de kwaliteit van het onderzoek bepalen. De betrouwbaarheid wordt beïnvloed door toeval en onsystematische fouten (Boeije, 2014). Een herhaling van het onderzoek zou in principe tot dezelfde resultaten moeten leiden. Echter is het moeilijker om kwalitatief onderzoek te hertesten dan kwantitatief onderzoek. Dit is ook een van de redenen om in dit onderzoek niet een geheel open interview te houden, maar structuur aan te brengen door middel van topics zodat duidelijker de gezette stappen in het onderzoek te volgen zijn. Ook is ervoor gekozen om niet enkel met de coördinatoren in gesprek te gaan, maar tevens interviews te houden met deelnemers aan de projecten en een wijkagent-expert om interne meetfouten te voorkomen. Om dezelfde reden is via participerende observatie data vergaard en zijn tijdens de deelnames ook korte gesprekken aangegaan met wijkbewoners en leraren.

Validiteit heeft betrekking op de systematische fouten (Boeije, 2014). Het geeft een indicatie van of de onderzoeksvraag beantwoord wordt middels de metingen. Het werpt een kritische blik op het meetinstrument. De interne validiteit is gewaarborgd door interviews individueel af te nemen zodat de respondenten elkaar niet beïnvloeden in het geven antwoorden.

Uitzondering is dat bij Daily Eventz wel één interview gehouden is met twee deelnemers. Doordat voor kwalitatief onderzoek is gekozen zijn de resultaten context-specifiek en niet generaliseerbaar naar soortgelijke projecten.

4.6 Analyse

De interviews zijn opgenomen en getranscribeerd. Voor het coderen en analyseren van de transcripties is het programma Atlas.ti gebruikt. De transcripten zijn allereerst open gecodeerd met de interviewtopics als rode draad. De buurtpreventieprojecten en sociale jeugdbuurtprojecten zijn apart gecodeerd. Dit heeft geleid tot 23 codes voor de sociale jeugdbuurtprojecten en 16 voor de jeugdbuurtpreventieprojecten. Er is gekozen voor een aparte codering omdat er bepaalde thema's zijn die in buurtpreventie wel naar voren komen, *informele sociale controle*, en die niet behandeld worden in de sociale jeugdbuurtprojecten. Zie voor de codebomen bijlagen B en C. Ook zijn over de werkzame elementen die veelvuldig terugkwamen in de sociale jeugdbuurtprojecten aparte codes gemaakt die gezet zijn onder *Werking van het project*. Dit zijn de codes: *Buurtbijdrage*, *Sketch*, *Geld* en *Klusjes*. Tijdens het open coderen bleken de thema's *voorbeeldfiguren* en *straatcultuur* terug te komen. Hier zijn aparte codes voor gemaakt. De aantekeningen die gemaakt zijn tijdens de participerende observatie zijn uitgewerkt in Word. Deze zijn als aanvulling gebruikt op de resultaten uit de interviews. Om overzicht te creëren in de data en te kunnen zoeken naar samenhang en structuur tussen de verschillende codes is de data van elke groep respondenten vervolgens axiaal gecodeerd om zodoende een link te leggen tussen de empirische bevindingen en de theorie (Baarda et al., 2005). De open codes zijn verzameld onder de twee codebomen: *Werking Project*, *Sociaal Contact*, *Normen & Waarden*, *Vertrouwen* en *Solidariteit*.

5. Resultaten sociale jeugdbuurtprojecten – Daily Eventz, Klusjesproject en Sketch

In dit eerste deel van de resultatensectie zijn de sociale jeugdbuurtprojecten die effect kunnen hebben op de sociale samenhang in de wijk behandeld. De resultaten zijn verbonden met concepten uit het theoretische kader. Eerst volgt een algemene omschrijving van de projecten (5.1). Daarna is onder (5.2) geanalyseerd hoe de projecten van invloed zijn op het sociale contact in de wijk. Onder (5.3) is gekeken naar hoe de projecten normen en waarden overdragen. En ten laatste is, onder (5.4) behandeld wat voor invloed het project mogelijk heeft op de solidaire houding van de deelnemers en het vertrouwen in de wijk. Er is gekozen om de resultaten uit de projecten apart te behandelen, omdat ze allen een eigen invalshoek hebben met betrekking tot de concepten van de weerbaarheidstheorie. Aan het einde van het hoofdstuk is een conclusie getrokken op basis van de bevindingen binnen alle projecten en is een antwoord gegeven op de vragen: *Wat voor invloed hebben sociale jeugdbuurtprojecten op (onderdelen van) de collectieve weerbaarheidstheorie van Rotterdam-Zuid?* en *Hoe kan de invloed van de sociale jeugdbuurtprojecten op (onderdelen van) de collectieve weerbaarheid verklaard worden?*

5.1 Algemene beschrijving projecten

In deze sectie is kort een omschrijving van de projecten gegeven. De informatie die bekend was voor het onderzoek is aangevuld met informatie over de doelen die het project stelt en haar kenmerkende aspecten. Eerst is een korte introductie gegeven over de project-overkoepelende organisatie.

5.1.1 Jongerenwerk op Zuid en Stedelijk Team Jongerenwerk

De projecten in het onderzoek vallen onder het Jongerenwerk op Zuid (afk. JOZ). Het JOZ is een organisatie op Rotterdam-Zuid die overlast van jongeren tussen de 12 en 23 jaar in de deelgemeenten Charlois, IJsselmonde en Feijenoord tegen probeert te gaan. De organisatie wordt gesubsidieerd vanuit de Directie Veilig. De werkwijze die gebruikt wordt door het JOZ is het Stedelijk Team Jongerenwerk (afk. STJ). Deze aanpak kenmerkt zich door de gebiedsgerichte werkwijze, er wordt ingespeeld op de plaatselijke vraag en problematiek. Hierdoor wordt er rekening gehouden met de omgeving en dagelijkse werkelijkheid. Het vertrekpunt is het derde socialisatiemilieu, oftewel de vrije tijd. Er wordt verbinding gezocht met de twee andere socialisatiemilieus, te weten gezin en school.

Doelen van het STJ zijn onder andere het vergroten van de leefbaarheid in de wijk, het verminderen en voorkomen van jeugdoverlast en het ondersteunen van jongeren.

Het STJ maakt gebruik van geschoolde jongeren (lees: een HBO- of MBO-opleiding afgerond) die uit de omgeving komen. Het motto is: book smart, street wise. De jongeren werken ambulant, wat betekent dat ze regelmatig in de wijk lopen en kijken of er hulpvragen zijn van jongeren. De ambulant jongerenwerkers zijn de oren en ogen van de straat, en de bemiddelaars van de wijk. Door de jongerenwerkers zijn ook de in dit onderzoek bestudeerde projecten opgezet in samenwerking met de gemeente en/of eventuele andere partijen. Oftewel, de geïnterviewde coördinatoren/leidinggevenden van de projecten zijn ook ambulant jongerenwerkers, en het coördineren van de projecten is onderdeel van hun baan.

5.1.2 Daily Eventz (Feyenoord Street League)

De Feyenoord Street League (afk. FSL) is een straatvoetbaltoernooi voor kinderen van 9 tot 12 jaar, georganiseerd door voetbalclub Feyenoord. Het onderzochte team binnen de FSL is Daily Eventz uit Zuidwijk. Het team is opgericht onder de vlag van het JOZ. Vanaf nu is in de resultaten verwezen naar het team Daily Eventz in plaats van de FSL. Om de week spelen teams uit wijken op Rotterdam-Zuid een wedstrijd op zondag. Het doel van het project is voetballen maar daarnaast wordt ook geprobeerd kinderen en ouders buurtbijdrages te laten leveren door een puntensysteem. In de competitie waarin Daily Eventz meespeelt hebben in totaal 6 teams zich ingeschreven.

5.1.3 Klusjesproject

Het Klusjesproject, in Pendrecht, is voortgekomen uit een samenwerking van het JOZ en Vitaal Pendrecht. De buurt kan gebruik maken van de diensten van het Klusjesproject. Voorbeelden van klusjes zijn het bezorgen van de wijkkrant, het vervangen van verlichting of verhuizen van spullen. De jongeren die deelnemen aan het project zijn tussen de 14 en 24 jaar oud. De projectcoördinator werft de jongeren op het moment dat er een klusje binnenkomt. Er is geen sprake van een vast team. De coördinator van het project maakt gebruik van de diensten van leden van een jeugdbuurtpreventieteam in Pendrecht. De jongeren krijgen betaald voor de klusjes. Het doel van het project is om jongeren in contact te brengen met de wijk en ondernemers.

5.1.4 Sketch

Sketch is een interactieve theaterdialog en ten tijde van het onderzoek werd het project gebruikt door scholen op Delfshaven. Het project is opgezet door het STJ en de stuurgroep Veilig Delfshaven. Het project wijkt af van de overige bestudeerde projecten, omdat ze niet op Rotterdam-Zuid plaatsvindt. Dit was vooraf onduidelijk, maar na overleg is besloten het project alsnog toe te voegen. Sketch is onderdeel van een lessenspakket voor basisscholen, groepen 7 en 8. De eerste les bekostigt de gemeente en de opvolgende lessen zijn op kosten van de school. Het doel van het project is om voor de jeugd alledaagse thema's bespreekbaar te maken, zoals bijvoorbeeld pestgedrag en de straatcultuur. In de sketches confronteren de acteurs de kinderen met verschillende dilemma's. De acteurs spelen de sketches, maar de kinderen worden ook uitgenodigd om mee te spelen. In de sketches proberen de acteurs normen en waarden over te dragen.

5.2 Sociale contact (sociale interacties en publieke familiariteit)

In deze sectie volgen de resultaten van de sociale jeugdbuurtprojecten met betrekking tot het construct sociaal contact. Eerst is een omschrijving gegeven van de etnische achtergronden van deelnemers om een idee te krijgen van de “mogelijkheden” (Martinovic et al., 2009) tot contact. Daarna is het contact dat plaatsvindt binnen de projecten omschreven. Bestudeerd is ook hoe het contact is met de wijk en of de projecten bijdragen aan de familiariteit in de wijk. Sociaal contact is een belangrijke voorwaarde voor het delen van normen en waarden (Coleman, 1988) en het creëren van vertrouwen in de wijk (Allport, 1954; Joustra, 2016). De resultaten vallen uiteen in twee delen: contact binnen het team en contact van het team met de wijk. Motivaties voor deelname komen ook in dit deel terug. De observerende participatie en resultaten uit interviews zijn afwisselen besproken.

Daily Eventz

A. Contact binnen team

Daily Eventz is opgericht door ambulant jongerenwerker en coach Ilias. Het team is etnisch divers en bestaat uit vier jongens met een Marokkaanse achtergrond, een tweetal jongens van Kaapverdise en één van Turkse komaf.

De meeste jongens uit het team kenden elkaar al voor deelname uit de school of uit de wijk, zo geven respondent A, B en C aan. Respondent A en B vertellen dat ze via vrienden terecht zijn gekomen bij de club. Gezelligheid is een belangrijke reden voor deelname.

Echter leek het er tijdens de Finaledag⁷ op dat respondent C en een teamgenoot, beiden van Kaapverdise komaf, in mindere mate verbonden waren met hun teamgenootjes. Dit viel op door een aantal dingen. Respondent C en de andere Kaapverdise jongen reden bijvoorbeeld niet met de trainer mee naar het plein. De ouders van C brachten hem naar de Finaledag. Respondent C zat ook geruime tijd met zijn ouders in de schaduw te wachten op de wedstrijd, terwijl teamgenoten met elkaar speelden. Ook wist hij niet waar zijn medespelers waren toen ik hem hiernaar vroeg aan het einde van de dag. De Kaapverdise jongens lijken hierdoor te worden buitengesloten, of hebben zelf niet de behoefte om contact te leggen. Het valt in ieder geval op dat de Marokkaanse jongens in hun contact zijn gericht op elkaar, wat overeenkomt

⁷ Bij Daily Eventz is participerende observatie verricht tijdens de Finaledag, het eindtoernooi van de FSL

met wat Gijsberts en Dagevos (2005) en de *conflicttheorie* (Gijsberts et al., 2008) stellen, namelijk dat er een neiging is om contact met de etnisch ingroup te zoeken. Tijdens het wedstrijdje speelden de jongens goed samen en kreeg iedereen speeltijd. De jongens wonnen en dit werd uitbundig gevierd door het team. De spelers gaven elkaar een knuffel. De verbondenheid op het veld was sterker dan buiten het veld. Sport kan hier mogelijk de verbindende factor zijn. Tijdens het spelen vergaten de jongens de etnische verschillen (Snel & Boonstra, 2005; Everaars, 2009).

De jongens trainen ook regelmatig samen en doen mee met toernooien. Ilias vertelt: *“Ze doen bij elk toernooi mee.”* Echter lijkt het interculturele contact buiten de voetbalactiviteiten om afwezig.

Ilias: *“Voetbal verbindt hé. Ik bedoel, gelukkig spreken we allemaal in Nederland dezelfde taal. Maar het kan ook net zo goed zijn dat je niet dezelfde taal spreekt, Met voetbal spreek je wel dezelfde taal. Het laat je gewoon voetballen samen. Het maakt niet uit waar je vandaan komt. Dat is heel mooi.”*

Het project betreft ook de ouders van spelers. Triggers zijn volgens de coach dat deelname aan het team vrij is, en dat het team punten kan verdienen als ouders aanwezig zijn bij de wedstrijden. Hiermee biedt de FSL “mogelijkheden” (Martinovic et al., 2009) en “sociale ontmoetingsplekken” (Snel & Boonstra, 2015) om ouders van verschillende teams in contact te brengen met elkaar. Respondent A en B geven aan dat hun ouders ook meehelpen met de buurtbijdrages. De ouders kennen elkaar al. Respondent C geeft in tegenstelling tot A en B aan dat zijn ouders zich niet met de activiteiten van het team bemoeien. Mogelijk speelt hier een gebrek aan contact met de andere ouders een rol. Contact is een voorwaarde om vertrouwen te bewerkstelligen (Allport, 1954; Joustra, 2016), en vertrouwen is een belangrijke voorwaarde voor solidariteit (De Beer, 2012). Binnen het team lijken geen nieuwe banden te ontstaan. De jongens en ouders kenden elkaar in de meeste gevallen al. De Kaapverdise jongens lijken minder betrokken te zijn bij het team. Ouders en kinderen versterken de bestaande banden.

B. Contact met de wijk

De wijk kan de jongens beter leren kennen door middel van de buurtbijdrages die de spelers verrichten. Het Daily Eventz-team heeft drie buurtbijdrages gedaan. De jongens hebben als buurtbijdrage een keer pannenkoeken gebakken voor de oudere buurtbewoners. Respondent C had niet meegedaan met de buurtbijdrages, omdat hij destijds niet kon. Theoretische verklaring hiervoor kan zijn dat, net als bij de ouders van C, er sprake is van een gebrek aan binding met het team. Het gebrek aan verbondenheid van C kan een negatieve uitwerking hebben op het participeren in de buurtbijdrages.

Het project heeft de potentie om bij te dragen aan contact in de wijk. Mogelijk ontmoeten spelers en ouders van andere teams elkaar tijdens de wedstrijden, of leert men de wijk beter kennen door de buurtbijdrages. Hieruit ontstaat vervolgens mogelijk familiariteit wat van positieve invloed kan zijn op het vertrouwen en de solidaire houding van buurtbewoners, zie conceptuele model.

Klusjesproject

A. Contact binnen team

Het Klusjesproject wordt geleid door Saif. Hij is daarnaast ook de coördinator van een buurtpreventieteam in Pendrecht. Wanneer er een klusje vrijkomt heeft hij een kort lijstje met de jongens van het buurtpreventieteam. Dit leidt ertoe dat de deelnemers in veel gevallen elkaar al kennen, zo vertelt respondent D. Bij de drie klusjes waar hij bij meehielp deed hij geen nieuwe contacten op. Hij kende de deelnemende jongens al van het JBB. Saif geeft ook aan: *“Vaak kennen de jongens elkaar ook gewoon hoor.”* Mogelijk heeft Saif geen vertrouwen in andere jongens uit de wijk en durft hij het risico niet aan om jongens in te zetten die hij niet goed kent. Echter blijft dit op een suggestief niveau door gebrek aan data. Zowel bij Daily Eventz als bij het Klusjesproject ontstaan geen nieuwe contacten binnen het team.

B. Contact met wijk

Respondent D vertelt meegeholpen te hebben met het Lentefeest. Een feest op het centrale plein van Pendrecht waar iedereen uit de buurt welkom is en gratis een bloemetje kon ophalen. Respondent D stond bij een stand om bloemetjes uit te delen. Tijdens het Lentefeest had respondent D veel contact met de buurtbewoners, zowel met jong als oud. Maar ook heeft hij tijdens het feest kennis gemaakt met nieuwe buurtbewoners. De aanwezigheid op een evenement als het Lentefeest kan leiden tot meer familiariteit van de wijk met de jeugdige deelnemers en andersom. Hiermee wordt mogelijk net als bij de buurtbijdrages van Daily Eventz een positief beeld van de jongeren door de wijk verspreid.

Het verspreiden van een positief beeld over jongeren is ook een van de doelen van het project, zo stellen Saif en respondent D. Dit is juist belangrijk in een wijk als Pendrecht, vertelt respondent D:

“Ze vinden dat ik goed bezig ben voor de buurt en dat ik de buurt ook probeer te helpen. Want als je kijkt naar Pendrecht, laten we het zo zeggen, het is geen mooie wijk. Qua mensen bedoel ik he, qua jongeren. Want het is hier echt chaotisch soms. Soms heb je dat. En als je dan ook ziet dat jongeren hun best proberen te doen voor de buurt, dan vinden zij dat ook leuk om te zien.”

Saif stelt dat er dankzij het project netwerken kunnen ontstaan die belangrijk zijn voor het verkrijgen van een baan. Kleine sociale netwerken kunnen structurele integratie bevorderen. Dit sluit aan bij het idee van *weak ties* van Granovetter (1974). Respondent D vertelt dat hij mensen van Vitaal Pendrecht heeft leren kennen door het project.

Saif: *“Een soort kleine korte netwerken in de wijk. En stel mochten zij in de toekomst wat nodig hebben of iets kunnen doen, dan komt dat van pas. Ik geloof echt heilig in het netwerk voor jongeren. Het heeft voor mij ook geholpen hoor. Echt dat is het belangrijkste wat er is.”*

Op basis van de interviews kan de conclusie getrokken worden dat het project intern niet leidt tot nieuwe contacten. De deelnemers kennen elkaar via het buurtpreventieteam waar ze aan deelnemen. Het project stimuleert wel het contact van jongeren met buurtbewoners. Door mee te doen met het Lentefeest komen de jongeren in contact met de buurt, wat kan leiden tot de verspreiding van een positief beeld van de jeugd. Er ontstaat mogelijk meer vertrouwen in de buurt door de klusjes die de jongens doen, wat uiteindelijk een uitwerking kan hebben op het solidaire gedrag van mede-buurtbewoners, dit sluit aan bij Bandura (2000).

Sketch

Contact binnen klas - Voorbeeldfiguren

Sketch wordt geleid door Ali, een jongeman van Iraanse komaf, en Jermain, een man met Surinaamse roots. Ze lopen beiden al een tijdje in de theaterwereld rond. Jermain is naast acteur bij Sketch ook ambulante jongerenwerker. De mannen proberen samen met andere acteurs dagelijkse thema's voor kinderen bespreekbaar te maken. De acteurs voeren sketches uit waarin thema's als pestgedrag, straatcultuur en groepsdruk naar voren komen. Thema's die voor de leraar moeilijk te bespreken zijn kunnen de acteurs wel aankaarten.

Jermain: "Zij zijn niet bang om dingen aan ons te vertellen. Dat wij direct gaan handelen of naar de directeur gaan. Dus je krijgt heel veel oprechte verhalen. Kinderen die thuis mishandeld worden, op straat gepest worden of via social media bedreigd worden."

Dit kon ook gezien worden tijdens de observerende participatie. De leerlingen gingen aanwijzen wie de pestkop was toen de acteurs hiernaar vroegen. De gepeste kinderen deden ook oprecht hun verhaal voor de klas. Mogelijk kan dit een oplossing bieden voor pestgedrag:

Ali: "Nou ja een paar maanden later kwamen we terug bij die klas en dat meisje dat gepest werd kwam naar ons toe rennen. Ons helemaal knuffelen, met tranen in haar ogen. En zei super dankbaar: 'Ik word niet meer gepest.' En dat kwam eigenlijk door dat ene uurtje dat wij hadden gedaan. En ook die jongen, die pester, een hele leuke jongen in de klas geworden"

Reden voor bovenstaand succes kan voor een deel te maken hebben met de voorbeeldfigurenrol die de acteurs aannemen. De kinderen kijken op naar de acteurs die voor een groot deel de kenmerken representeren van de straatcultuur. De acteurs zijn imposant, stoer, praten de taal van de straat en hebben sociale skills. Een aantal kenmerken die ook genoemd zijn onder (3.5.4). Daarnaast zijn de meeste acteurs ook opgegroeid in Rotterdam Zuid, waardoor ze kennis hebben over hoe het is om in een achtergestelde wijk op te groeien. Tijdens de participerende observatie leek het dat de kinderen onder de indruk waren. Ze gaven de acteurs high-fives, luisterden braaf tijdens het toneelstuk en vroegen achteraf om een handtekening.

Ali: "Maar we hebben altijd imposante acteurs die een etnische achtergrond hebben, een grote bouw, de straatcultuur volledig beheersen en ook de straattaal. Er is geen woord binnen straattaal die wij niet kennen. Dus de kinderen zien ons ook een beetje als een soort van supersterren die binnen de klas komen waar ze ook heel veel ontzag voor hebben."

Samenvattend, voor dit project geldt dat de acteurs van Sketch moeilijke onderwerpen ter sprake kunnen brengen. Ze proberen een familiere en vertrouwde omgeving te creëren binnen de kaders van de klas. De kinderen kunnen hierdoor hun ei kwijt. Door middel van confrontatie-theater kunnen de kinderen aangesproken worden op de gedragsnormen die zij hanteren. Hierop wordt verder ingegaan in de volgende sectie.

5.3 Gedeelde normen en waarden

In dit deel zijn bevindingen gepresenteerd van het construct ‘gedeelde normen en waarden’. De focus ligt hier op de normen die worden overgebracht binnen het project, en hoe de jongeren daarnaar handelen, zowel binnen als mogelijk buiten het project. Overkoepelende waarden zijn genoemd indien deze benadrukt zijn.

Daily Eventz

De deelnemende jongens komen op verschillende manieren in aanraking met normen en waarden. Als ik respondent A vraag welke normen gelden binnen het team noemt hij een aantal. Het is belangrijk om de bal te *“passen, anders ga je eruit.”* Dit deden de jongens ook netjes tijdens de wedstrijd. Daarnaast moet je ook *“sportief zijn tegen de ander”* zo vertelt A. Met sportief gedrag kunnen punten verdiend worden en door onsportief gedrag, een gele of een rode kaart, kan een team minpunten krijgen. De scheidsrechter bij de wedstrijden heeft een pedagogische functie en legt aan de kinderen uit wat de gevolgen kunnen zijn van een harde sliding, zo stelt Illias.

Een andere regel is dat je niet boos op elkaar wordt als je verliest. Respondenten A en B vertellen met bewondering over een team dat met 10-0 achter stond maar gewoon bleef doorvoetballen en niet op elkaar ging zeuren. Ze gebruikten het woord *“bikkelen”* wat uit het straatwoordenboek komt. Stoere jongens rouwen niet, maar bikkelen gewoon door.

De jongens kunnen ook punten verdienen door op tijd aanwezig te zijn en een schoon stadion aan te leveren voor de wedstrijd begint. Dit doen de jongens ook, volgens Illias, respondent A en respondent B. Hier hebben ze al een aantal punten mee weten te verdienen. De jongens hebben als buurtbijdrage ook de straten schoongemaakt na oud en nieuw vertellen respondent A, respondent B en Illias. Hiermee stelt het project de waarde richting de jongens en de wijk dat de buurt schoon hoort te zijn.

Illias stelt dat je de jongens wat mee kan geven voordat ze naar de eerste en tweede klas gaan. Wat hij hier zegt lijkt tegelijkertijd een blijk te geven van weinig vertrouwen in adolescenten.

Illias: “De kinderen van 9 tot 12 die willen nog spelen. Die weten eigenlijk niet beter en die kijken ook naar jongeren op. Ze hebben zichzelf nog niet ontdekt. Meestal als ze naar eerstetweede en derde gaan dan, ik wil niet zeggen dat ze niet meer te redden zijn. Maar 9 tot 12 is wel preventief. Dan kan je ze nog wat meegeven voordat ze naar de eerste gaan.”

Klusjesproject

Saif geeft jongeren voor aanvang van het klusje mee dat ze zich moeten houden aan algemene gedragsregels. De waarde en norm “*beleefdheid*” is hierbij belangrijk volgens Saif. Af en toe gaat dit nog mis, zo stelt Saif, maar “*99 procent*” van de tijd gedragen de jongeren zich goed. Deelnemer D laat blijken dat er nauwelijks regels gelden. Over Saif zegt hij:

“Hij zegt niet zozeer dat je je zo moet gedragen. Je moet altijd jezelf blijven. Je moet echter wel serieus zijn. Af en toe een beetje kunnen lachen moet ook kunnen.”

De houding van de deelnemer lijkt hier lichtelijk laks. Indien dit zo is werkt dit waarschijnlijk niet positief bij het zoeken naar een baan en het verspreiden van een positief beeld van de jongeren. Het ontbreekt aan een participerende observatie en extra interviews om dit hard te maken. Wat hier interessant is in vergelijking met de andere projecten is dat het benadrukken van normen en waarden minder aanwezig is bij dit project dan bij de andere twee projecten. Hier kan leeftijd een rol spelen. Illias van Daily Eventz sprak zich al lichtelijk wantrouwend uit over de puberende jeugd. Jongeren zetten zich rond de pubertijd af van gezag, zo stelde ook Moffitt (1993). Een gebrek aan vertrouwen in naleving van normen kan leiden tot het niet stellen van normen. Dit mechanisme sluit aan bij het conceptuele model, en is mogelijk ook terug te zien bij het Klusjesproject.

Sketch

Visualiseren van normen en waarden

Normen en waarden spelen binnen Sketch een prominente rol. Zoals eerder gesteld, probeert het project via thema's normen en waarden over te brengen. Als voorbeeld: In een van de sketches wordt een dilemma voorgelegd waarin een vriend een horloge gestolen heeft. Aan de ene kant kunnen de kinderen ervoor kiezen om eerlijk te zijn en aan te geven dat hun vriend het horloge heeft gestolen. Aan de andere kant kunnen ze de vriend in bescherming nemen. Jermain geeft aan dat in eerste instantie de kinderen vaak kiezen om de vriend niet te verraden. Dit vindt aansluiting bij de straatcultuur, waarin *niet-snitzen* (oftewel het niet verraden) een belangrijke gedragsregel is. Sketch probeert de kinderen in te laten zien dat diefstal altijd verkeerd is. Door de dilemma's voor te leggen dwingen de acteurs de leerlingen na te denken, vertelt Jermain.

Ali geeft aan dat het project vrij uniek is. Er zijn maar weinigen die gebruik maken van de *confrontatie-theater techniek*, waarin kinderen worden geconfronteerd met dilemma's. Ali noemt dat het visualiseren van normen en waarden ook de kracht van Sketch is:

“Maar weet je de kracht van Sketch is dat wij de boel visualiseren. Je kan praten over dat pesten verkeerd is, je kan praten over dat stelen verkeerd. Of je kan het laten zien. Dat zij daadwerkelijk ondervinden wat precies het probleem is en wat er onderhuids gebeurt bij het slachtoffer of bij de dader. En hetgeen wat zij al weten wordt daarmee versterkt.”

De acteurs van Sketch krijgen positieve feedback terug van ouders. De ouders zijn positief en zeggen dat de acteurs van Sketch beter hun kind weten te doceren dan zichzelf, zo stellen de acteurs. Een voorbeeld van iets wat Sketch mogelijk heeft bijgebracht is een nieuwe blik van kinderen op sociaal gedrag:

Ali: *“Nou ja zij was laatst met haar kinderen in de auto en een van de kindjes heeft dus een keertje Sketch meegemaakt, onze groepsdruk sketch. En die zag een jongen van 15 met sigaretten. En toen zei dat jongetje tegen zijn broertje van: ‘Nee daar hoef je niet van onder de indruk te maar uuh zijn, want dat is groepsdruk. Die die wordt gedwongen door zijn vrienden’.”*

5.4 Solidariteit en vertrouwen

In het theoretisch deel werden twee soorten van solidariteit behandeld: *eenzijdige* en *tweezijdige*. Bij *eenzijdige solidariteit* verricht men een solidaire daad zonder zeker te zijn dat hier iets tegenover staat. Bij *tweezijdige solidariteit* verwacht men iets te ontvangen wat gelijk staat aan de eigen inzet, ook reciprociteit genoemd (De Beer, 2012). Er zit hier een element van vertrouwen in toegevoegd. Vanuit deze scope zijn de gegevens geanalyseerd.

Daily Eventz

Door het leveren van buurtbijdrages kunnen de spelers van Daily Eventz punten verdienen. Doordat er sprake is van reciprociteit (de punten) is dit gedrag tweezijdig solidair (De Beer, 2012). Van tevoren kunnen de jongens een klusje indienen bij Feyenoord, en kunnen ze punten bijschrijven in het klassement als het klusje is verricht. Het team heeft in totaal drie klusjes verricht voor de wijk volgens respondent A en B. Ze hebben een keer de wijk opgeruimd na oud en nieuw, een voetbalveldje schoongemaakt en daarnaast pannenkoeken gebakken voor de oudere buurtbewoners. Toen ik respondenten A en B vroeg of ze dit ook zouden doen als ze er geen punten voor zouden krijgen moesten ze grinniken, wat op een 'nee' leek te duiden. In een positief licht gezet betekent dit dat het project echt bijdraagt aan een solidaire houding. Jongeren doen klusjes die ze anders niet zouden doen.

Door buurtbijdrages te leveren stralen de kinderen uit zich hard te maken voor de wijk. Dit kan negatieve stereotypen die mogelijk bestaan in Zuidwijk over de jeugd mogelijk bijdraaien. Het kan leiden tot sociaal contact en vertrouwen in de wijk waardoor andere buurtbewoners zich mogelijk ook geroepen gaan voelen om positieve bijdragen te leveren aan de buurt (Bandura, 2000). De feedback van de buurt is ook positief volgens de deelnemers.

Ook van ouders wordt verwacht dat ze een steentje bijdragen. Het team van Daily Eventz kan namelijk punten verdienen door ouderbetrokkenheid. Als ouders aanwezig zijn bij de wedstrijd en bijvoorbeeld koffie en thee regelen voor de uitploeg dan krijgt het team extra punten. Daarnaast zorgen ouders ervoor dat bepaalde buurtbijdrages geleverd kunnen worden indien Illias er niet bij kan zijn. Illias vertelt dat de ouders hem hierin al een aantal keer hebben geholpen. Hier kan betwist worden of sprake is van eenzijdige of tweezijdige solidariteit. Het neigt naar eenzijdig omdat de verbondenheid met het kind en eventueel met andere ouders leidt tot het geven van hulp omdat de punten niet voor de ouders zijn.

Klusjesproject

De deelnemers aan het Klusjesproject voeren klusjes uit in de wijk. Respondent D vertelde zo een redelijk bedrag op een dag te kunnen verdienen. Saif probeert dit wel goed te praten met de term “*non-profit*”, maar het bedrag wat respondent D verdiende kon in principe doorgaan voor het geld wat met een regulier baantje verdient kan worden. Hierdoor is het moeilijk om te stellen dat het hier gaat om tweezijdig solidair gedrag.

Daarnaast lijkt voor respondent D geld het belangrijkste motief te zijn voor deelname. Als ik respondent D vraag naar welke klusjes hij heeft gedaan noemt hij daarnaast ongevraagd het geld wat hij ermee heeft verdiend.

Saif benadrukt ook dat het leukste moment voor de jongens is als ze het geld krijgen.

Saif: *“Dat is heel leuk om te doen voor de jongeren hoor. Vooral op het moment dat ze dat geld krijgen natuurlijk. Dat is heel leuk. Al is het een klein beetje, het is leuk.”*

Het project lijkt hiermee een platform dat baantjes voor jongeren creëert die zelf mogelijk moeilijk aan een baan kunnen komen. Respondent D heeft geen regulier baantje naast het Klusjesproject. Dit individualistische motief, een klusje doen voor geld, vindt zijn weg onder andere terug in de straatcultuur.

De jongens van het Klusjesproject hebben in het verleden verschillende klusjes gedaan. Ze hebben onder andere meegeholpen met het ophangen van vlaggen en het uitdelen van bloemetjes bij het Lentefeest.

De wijk en instanties die het Klusjesproject inschakelen laten wel blijken, volgens respondent D en Saif, dat ze blij zijn met de actieve houding van de jeugd. Er wordt net als bij Daily Eventz met behulp van het project een positief beeld van de jongere neergezet in de wijk, wat bij kan dragen aan het vertrouwen in de wijk.

Saif: *“We hebben altijd, echter letterlijk altijd, positieve feedback teruggekregen over dat de jongens goed hebben meegedaan en dat ze heel leuk waren. Dus dat is tot nu toe heel goed gegaan.”*

Sketch

Sketch leert jongeren over omgangsnormen. Hieruit zou solidair gedrag in de klas kunnen ontstaan en eventueel in de wijk. Jongeren hebben mogelijk lering getrokken uit de Sketch en zullen opkomen voor een vriend indien deze gepest wordt. Het blijkt wel dat Sketch effectief is in het reduceren van pestgedrag gezien de succesverhalen van Ali en Jermain. Ali vertelt dat ze het vertrouwen van de kinderen weten te winnen, wat als gevolg heeft dat de kinderen open en eerlijk hun verhaal doen.

Ali: “Wij zijn heel drempelverlagend. De kinderen kijken min of meer tegen ons op maar wij zijn ook geen leraren. Zij zijn niet bang om dingen aan ons te vertellen. Dat wij direct gaan handelen of naar de directeur gaan. Dus je krijgt heel veel oprechte verhalen. Kinderen die thuis mishandeld worden, op straat gepest worden of via social media bedreigd worden. Noem maar op. Die verhalen durven ze wel aan ons te vertellen. En zo neemt die de leraar in kwestie, die verhalen weer mee en kunnen ze als school daadwerkelijk de problemen oplossen.”

Dat de acteurs in korte tijd het vertrouwen van de klas weten te winnen is een interessant gegeven. Mogelijk komt dit door de familiere straatcultuur-sfeer die de jongens creëren. “Wij lijken op hun stoere broers”, stelt Ali. Het benaderen van kinderen vanuit hun leefwereld, leidt ertoe dat kinderen opener zijn. Ook tijdens de participerende observatie viel op te merken hoe open de kinderen waren over moeilijke onderwerpen zoals pesten.

5.5 Conclusie sociale jeugdbuurtprojecten

In dit deel zijn de resultaten van de sociale jeugdbuurtprojecten naast elkaar gezet en samengevat. Hierdoor kan antwoord gegeven worden op de beschrijvende vraag en verklarende vraag van de sociale jeugdbuurtprojecten: *Wat voor invloed hebben sociale jeugdbuurtprojecten op (onderdelen van) de collectieve weerbaarheidstheorie van Rotterdam-Zuid?* en *Hoe kan de invloed van de sociale jeugdbuurtprojecten op (onderdelen van) de collectieve weerbaarheid verklaard worden?*

Onder de deelopkoppen staan beschrijvingen en verklaringen over de samenhang van de sociale jeugdbuurtprojecten met onderdelen van de collectieve weerbaarheid.

Sociaal contact – Geen nieuwe contacten

Sociale interacties zijn het beginpunt van collectieve weerbaarheid (Kleinhans & Bolt, 2010). Door *sociale interacties* kan *publieke familiariteit* ontstaan (Blokland, & Potters, 1998). Een project kan invloed hebben bij de totstandkoming van contact door een “sociale ontmoetingsplek” te bieden (Snel & Boonstra, 2005). De sociale jeugdbuurtprojecten Daily Eventz en Klusjesproject hebben geen invloed op *sociaal contact* binnen het team. De deelnemers kennen elkaar al uit de wijk, van school of uit het buurtpreventieteam. Er is intern al sprake *publieke familiariteit*. Bij Daily Eventz valt op dat er veel Marokkaanse jongens in het team zitten en dat ze in hun contact gericht zijn op elkaar. Dit valt in lijn met de constatering van Gijsberts en Dagevos (2005), namelijk dat er een focus is op de etnische ingroup. Dit leidt ertoe dat de twee Kaapverdise spelers minder betrokken worden bij het team door hun medespelers. Daarnaast stimuleren “derde partijen” (Martinovic et al., 2009), de ouders van de Kaapverdise jongens, het contact ook niet doordat ze zich afzijdig houden van de buurtbijdrages en ouderbijdrages.

Het Klusjesproject en Daily Eventz bieden wel “mogelijkheden” (Martinovic, et al., 2009) aan de wijk om jongeren beter te leren kennen en andersom, door klusjes en buurtbijdrages. De Feyenoord Street League betreft ook ouders bij het voetballen. Als ouders aanwezig zijn bij wedstrijden kan het team punten verdienen. Hierdoor kunnen de voetbalveldjes als “sociale ontmoetingsplekken” dienen (Snel & Boonstra, 2015) waar ouders van verschillende teams elkaar ontmoeten.

Normen en waarden – Voorbeeldfiguren en leeftijd

Sketch en Daily Eventz hebben mogelijk invloed op het *norm- en waardenbesef* van kinderen. Met name bij Sketch viel dit op door de succesverhalen met betrekking tot pestgedrag. De acteurs noemden een aantal voorbeelden waarbij pestgedrag gestopt was doordat ze een sketch hadden uitgevoerd op school.

De acteurs proberen in te spelen op de straatcultuur, en tegelijkertijd afstand te nemen van uit de straatcultuur bekende waarden als *niet-snitchen*. De invloed hiervan is echter onduidelijk. Het effect van Sketch op pestgedrag valt te verklaren uit de *voorbeeldfiguren-rol* die de acteurs aannemen. De acteurs van Sketch worden, zoals ook bleek uit de participerende observatie, door de kinderen geïdealiseerd. Ze kennen alle *ins- en outs van de straatcultuur* en kunnen hierdoor een vertrouwde, familiere omgeving voor het kind te creëren binnen de kaders van de klas. *Vertrouwen en familiariteit* blijken hier belangrijke voorwaarden voor sociaal contact en het overbrengen van normen en waarden. Dit sluit aan bij het mechanisme van Coleman (1988), namelijk dat familiariteit voorafgaat aan norm- en waardenoverdracht. De kinderen vertellen de acteurs verhalen die ze niet zouden vertellen aan de leraar, wat een blijk geeft van vertrouwen. Door de boodschap ook te *visualiseren* komt deze mogelijk meer binnen bij het kind. Bij Daily Eventz is de voorbeeldrol weggelegd voor Illias, die *skills* heeft in het voetballen wat hoog wordt gewaardeerd in de straatcultuur. De spelers lijken tegen hem op te kijken en hebben lovende woorden. Op het veld gedragen de jongens zich volgens de normen en waarden die Illias stelt.

Wat mogelijk van invloed is op het overbrengen van normen en waarden is de leeftijd van de kinderen. Jongeren zetten zich meer af van normen en waarden (Moffitt, 1993). De coördinatoren van Sketch en Daily Eventz geven ook aan dat het mogelijk moeilijker is om normen en waarden over te dragen aan de oudere jongeren. Dit valt ook te zien bij het Klusjesproject waar normen en waarden slechts op de achtergrond spelen. Het kan echter ook zijn dat de coördinator van het Klusjesproject verwacht dat de jongens zich volwassen genoeg kunnen gedragen.

Solidariteit en vertrouwen

De jongens van het Klusjesproject en Daily Eventz leveren bijdrages aan de buurt. Er is vanuit het Klusjesproject meegeholpen met het Lentefeest en er zijn door de spelers van Daily Eventz pannenkoeken gebakken voor oudere buurtbewoners.

Bij het Klusjesproject kan men niet spreken van solidair gedrag. De deelnemende jongeren krijgen een hoeveelheid geld wat ze bij een ‘regulier’ baantje ook zouden kunnen verdienen. Het project biedt hiermee echter wel een kans voor jongeren, die mogelijk moeilijker aan een baan komen, om wat bij te verdienen.

De buurtbijdragen die de spelers van Daily Eventz leveren zijn tweezijdig solidair. Er zit een element van wederkerigheid in doordat de jongens punten krijgen in het klassement voor de buurtbijdragen. Het project heeft invloed op het gedrag van de jongens. Ze doen klusjes die ze anders niet zouden verrichten.

De ouders van de spelers helpen ook mee met buurtbijdragen en ouderbijdrages. Een verklaring voor het gedrag van de ouders kan de verbondenheid zijn die ze ervaren met hun kind en/of met andere ouders, waardoor hier mogelijk gesproken kan worden van eenzijdig solidair gedrag.

De projecten kunnen op een positieve manier bijdragen aan het vertrouwen dat de wijk heeft. De wijk ziet jongeren iets positiefs doen voor de buurt, wat negatieve stereotypingen mogelijk tegengaat en vertrouwen als gevolg heeft. Dit zou vervolgens kunnen leiden tot solidair gedrag van mede-buurtbewoners. Ze zien dat er buurtbewoners zijn die tot actie bereid zijn en zijn hierdoor mogelijk meer geneigd om hun steentje aan de wijk bij te dragen. Dit sluit aan bij Bandura (2000) die stelt dat hoe positiever de verwachtingen zijn van een groep, in dit geval de (jonge) Rotterdamse mede-buurtbewoners, hoe groter de kans dat de groep zal investeren om de collectief gestelde doelen te bereiken en hoe meer de groep daadwerkelijk zal bereiken. Zie sterke en zwakke punten teams in figuur 4 op pagina 84.

6. Resultaten jeugdbuurtpreventieprojecten – Jong Burger Blauw & Jeugd Interventie Team

In dit tweede deel van de resultatensectie is de data van de jeugdbuurtpreventieprojecten Jong Burger Blauw (afk. JBB) en Jeugd Interventie Team (afk. JIT) behandeld en is geanalyseerd hoe de projecten invloed uitoefenen op de concepten sociale samenhang en informele sociale controle. Eerst is onder (8.1) een algemene omschrijving van de projecten gegeven. Daarna is onder (8.2) geanalyseerd hoe de projecten van invloed zijn op het sociale contact in de wijk. Onder (8.3) is gekeken naar hoe de projecten mogelijk normen en waarden overdragen. (8.4) behandelt wat voor invloed het project kan hebben op de solidariteit en het vertrouwen dat in de wijk wordt gedragen. En in (8.5) is geanalyseerd hoe de teams informele sociale controle uitoefenen. Aan het einde van het hoofdstuk is een conclusie getrokken op basis van de bevindingen binnen de beide projecten en wordt een antwoord gegeven op de vragen: *Wat voor invloed hebben jeugdbuurtpreventieprojecten op (onderdelen van) de collectieve weerbaarheidstheorie van Rotterdam-Zuid?* en *Hoe kan de invloed van de jeugdbuurtpreventieprojecten op (onderdelen van) de collectieve weerbaarheid verklaard worden?*

6.1 Algemene beschrijving projecten

In deze sectie is kort een omschrijving van de projecten gegeven. De informatie die bekend was voor het onderzoek is aangevuld met informatie over de kenmerken van het project en de projectdoelen.

6.1.1 Jong Burger Blauw

Het JBB is een project dat sinds december loopt. Het is opgezet door de gemeente en het STJ. Aan het JBB doet een etnisch diverse groep jongeren, tussen de 15 en 18 jaar oud, mee. Circa een derde van de groep is van Bulgaarse komaf. Elke donderdag lopen de jongens in twee groepen een ronde door de wijk van drie kwartier. Vooraf eten ze samen en hebben ze een briefing. Er worden elke week twee teamcaptains aangewezen, welke de leiding nemen in de groep en in de debriefing. De jongens letten op buurtvuil en ordeverstorend gedrag. De

aanwezigheid van buurtvuil en verkeerd geplaatst meubilair wordt doorgegeven via de BuitenBeter-app. De gemeente lost dit vervolgens op. De deelnemers en projectleider zien de deelname aan het team als een goede toevoeging op het CV. Bovendien zal het project in de toekomst diverse mogelijkheden bieden om certificaten te behalen die van belang kunnen zijn voor het vinden van een baan.

6.1.2 Het Jeugd Interventie Team

Het Jeugd Interventie Team (afkort. JIT) bestaat al een paar jaar en komt voort uit het succes van het Donkere Dagen Offensief. Het Donkere Dagen Offensief is een project wat jaarlijks georganiseerd wordt door City Stewards.⁸ In de winter worden rondes gelopen omdat rond deze tijd een verhoogd aantal inbraken te noteren valt. Het STJ, City Stewards en de gemeente besloten gezamenlijk om een team op te zetten dat vaste rondes loopt. Hier kwam het JIT uit voort. De vaste kern van het team zijn twee buurmannen van Antilliaanse komaf, 24 en 30 jaar, en de projectleider. Het team wordt wisselend aangevuld met ambulante jongerenwerkers van het JOZ of jongeren uit de wijk. De projectleider is Beniam, hij is 27 jaar en van Eritrese afkomst. De deelnemers kunnen door het meelopen van rondes punten verdienen. De punten staan voor een klein bedrag die de deelnemers kunnen uitgeven aan zaken als nieuwe schoenen of boodschappen. De jongeren hebben geen complete zeggenschap over waar ze de punten aan uitgeven, eerst moet een overleg hierover plaatsvinden.

Elke woensdag loopt het team een ronde in de wijken Feijenoord en Kop van Zuid of Afrikaanderwijk en Kop van Zuid van circa anderhalf uur. Voor de ronde begint vindt er een briefing plaats en daarna gaan de mannen de straat op waarbij gelet wordt op zwerfafval en overlastgevend gedrag. Daarnaast vraagt de projectleider de teamleden regelmatig om toezicht te houden bij bepaalde evenementen. Voorbeelden van evenementen waar het team in het verleden toezicht hield is het Hindoestaanse Holy Pagua Feest in Afrikaanderpark en het voornamelijk autochtone Halloween-feest in Kop van Zuid. Ook is er elke woensdag een voetbalactiviteit in de wijk waar de jongens een toezichthoudende functie toebedeeld krijgen.

⁸ City Stewards is een organisatie die trainingen verzorgt aan jongeren

6.2 Sociaal contact (sociale interacties en publieke familiariteit)

In dit deel is het sociale contact binnen het team en van het team met de wijk geanalyseerd. Er is een beschrijving gegeven van hoe het contact binnen en buiten het team zich kenmerkt.

Vervolgens is ingegaan op factoren die ten grondslag liggen aan het contact. De motivatie van de deelnemers om te participeren in het project wordt ook behandeld in dit deel.

Jong Burger Blauw

A. Contact binnen team

Het JBB-team wordt geleid door ambulant jongerenwerker Michel, een jongeman met een Kaapverdise achtergrond. In het JBB participeren een grote groep jongens van Bulgaarse komaf en een aantal jongeren met een Pakistaanse en Marokkaanse achtergrond. De deelnemers kenden elkaar al uit de wijk, van werk of waren bij het project terechtgekomen via familie. Familiariteit, minstens één deelnemer kennen, speelt hier een rol bij de keuze om deel te nemen. Wat voor de Bulgaarse jongens geldt is dat het project in het verleden ook Bulgaarse jongeren in de gelederen had. Volgens Michel fungeren deze voorgangers als voorbeeldfiguren. Ze kunnen een rol hebben gehad in de keuze om deel te nemen. Theoretisch beredeneerd kunnen deze jongens door het goede voorbeeld te geven laten zien dat er medebuurtbewoners zijn die wat voor de wijk doen, er is een kritische groep burgers (Lub, 2016). Dit creëert vertrouwen en gevoelens van solidariteit wat van positieve invloed is op de actiebereidheid (Sampson et al., 1997) van de nieuwe wassing aan Bulgaarse buurtpreventen.

In de interviews gaven de respondenten aan dat ze mee zijn gaan doen voor de gezelligheid. Toen ik respondent E vroeg naar hoe hij het project in een paar woorden zou omschrijven noemde hij als eerste "*Gezelligheid*". Daarnaast is de steun bij structurele integratie ook een motivator. Het staat goed op het CV, vertelt respondent F. Michel en respondent E stellen ook dat het project je kan helpen bij je ontwikkeling doordat je verschillende certificaten kan behalen. Er lijkt kortom een verscheidenheid aan motivaties om deel te nemen. Interessant is de motivatie van een Bulgaarse jongen: het leveren van een positieve bijdrage in de wijk. Hij verschilt hierin van de andere gesproken deelnemers. Mogelijk voelt hij zich verbonden met de Bulgaarse gemeenschap die prominent aanwezig is in de wijken waar wordt gesurveilleerd. Dit lijkt dan een bevestiging dat sociale samenhang leidt tot informele sociale controle zoals werd gesteld in het conceptuele kader (Sampson et al., 1997).

Hoewel het team gemengd is valt er toch een scheiding waar te nemen tussen de groepen. De Bulgaarse jongens lijken sterk op elkaar gericht in hun contact. Toen we de ronde gingen lopen, liepen de Bulgaren gescheiden van de Marokkaanse en Pakistaanse jongens. Daarnaast hingen de jongens al voor de ronde begon samen rond. Wijkagent-expert Andy geeft aan dat de Bulgaarse gemeenschap vaak samen is op het Mijnsheerenplein, ook wel het “*Bulgarenplein*” genoemd. Ook toen ik een keer had meegegeten voorafgaande aan een weerbaarheidstraining praatten de jongens voornamelijk Bulgaars met elkaar en zonderden ze zich ook als groep af. De respondenten geven aan dat de jongens toch wel sterk op elkaar gericht zijn, hoewel er wel positieve veranderingen plaatsvinden en het gezelschap langzaam steeds meer gaat mixen. Michel stelt dat het dragen van een andere cultuur een reden kan vormen dat de Bulgaarse jongens naar elkaar toe trekken:

“Wat we in het begin merkten was dat ja, de jongens van de Bulgaarse groep of de Marokkaanse, die trekken allemaal naar elkaar toe. Dat is eigenlijk ook best wel logisch hé. Weet je, je kent elkaar beter, je hebt een veilig gevoel bij elkaar. Cultuur, we begrijpen elkaar beter.”

Er is niet waargenomen tijdens de ronde dat er sprake was van etnische mixing. Dit zou overeenkomen met wat gesteld werd in het theoretisch deel, namelijk dat mensen in etnisch diverse wijken met dezelfde etniciteit geneigd zijn naar elkaar te trekken, zie de *conflicttheorie* (Gijsberts et al., 2008). Dit was gedrag was ook waar te nemen bij de Marokkaanse spelers van Daily Eventz. Het project lijkt hierbij niet van invloed te zijn op het interetnische contact.

B. Contact met buurt

In dit deel is eerst een schets gegeven van de achtergrond van de wijk waar het JBB actief is. Daarna is behandeld op welke manier de teamleden contact hebben met de buurt.

In de wijk bestaat een negatief beeld over jongeren, zo geeft Michel aan. Er zijn een aantal hotspots waar jongeren hangen, softdrugs consumeren en muziek luisteren. Michel kan zich voorstellen dat er mensen zijn die dat “*misschien eng vinden*”. De buurt reageert ook niet juist op de jongeren, soms zelfs agressief, waardoor tussen jonge en oude buurtbewoners wrijving ontstaat. Een voorbeeld van de wrijving zal aan het einde van de sectie genoemd worden. Er is hierdoor geen ruimte om in contact te komen met elkaar. Zoals al in het theoretisch deel

werd benoemd kan een gebrek aan contact negatieve stereotyperingen als gevolg hebben (Gijssberts et al., 2010; Gruijter et al., 2010). Maar kan het ook een negatief effect hebben op vertrouwen (Allport, 1954; Joustra, 2016).

Tijdens het meelopen met de buurtpreventen vertelde een mevrouw van het DOCK⁹ mij, aanvullend, dat er angst bestaat in de wijk. De bronnen van angst lijken de teruggetrokkenheid van de buurt en hierdoor het gebrek aan herkenning. In de wijk is iedereen bezig om te overleven. De buurtbewoners zijn met hun eigen zaken bezig en hebben hierdoor geen behoefte om de mede-buurtbewoners beter te leren kennen. De dame van het DOCK geeft een voorbeeld waar een gebrek aan familiariteit volgens haar leidt tot angst. Ze geeft aan dat er veel overlastmeldingen rondom een pleintje waar regelmatig Bulgaren hangen. Er worden busjes naar het plein gereden met oude Bulgaarse mannen. Dit leidt tot telefoontjes van buurtbewoners die om overlast klagen. Ze wijst hier op het gebrek aan familiariteit wat buurtbewoners bij het minste of geringste al bang maakt. In het verlengde van dit verhaal kan volgens haar ook de angst voor hangjongeren getrokken worden. Deze ideeën hangen samen met wat eerder verondersteld werd in het theoretische deel. Er is een gebrek aan familiariteit in de wijk, waardoor mogelijk negatieve stereotypen en angst ontstaan. Bijkomend is dat dit gebrek aan familiariteit voortkomt uit de teruggetrokken houding in de buurt. De teruggetrokken houding komt weer voort uit de negatieve stereotypen en angst. Er lijkt sprake te zijn van een vicieuze cirkel van angst gevoed door negatieve stereotypen die enkel doorbroken lijkt te kunnen worden door in contact te komen of positieve ervaringen te hebben met elkaar. Een aantal jongens van het JBB draagt bij aan de negatieve beeldvorming over de jeugd. Toen een ronde werd meegelopen kwam ter sprake dat een paar jongens een schommel hadden vernield. Ze waren behoorlijk geïrriteerd omdat buurtbewoners ze hadden “*gesnitched*”. Ter verduidelijking, de buurtbewoners hadden de politie gebeld. Het kan hier enkel om een ongeluk zijn gegaan, echter versterken dergelijke incidenten wel negatieve stereotypen.

Het contact met de buurt is deels nog afwezig. Het JBB-team bestaat nog niet lang, waardoor buurtgenoten het team mogelijk niet kennen. Jongeren durven volgens Michel nog niet af te stappen op de oudere buurtbewoners doordat ze bang zijn voor de agressieve manier waarop zij mogelijk kunnen reageren. Hier moet hij bij de rondes dan ook op hameren.

⁹ DOCK is een jongerenwerkorganisatie. Ten tijde van mijn onderzoek verzorgde het DOCK weerbaarheidstrainingen aan de deelnemers van het JBB.

Michel: *“Ga eens even met die meneer in gesprek en vraag waarom hij dat doet. Nou vervolgens gaat een van de jongens, die gaat dan in gesprek met zo’n meneer. En die reageert dan heel bot. En dat vind ik dan wel weer jammer want die heeft niet door dat deze jongen ook iets terugdoet voor de wijk.”*

Wat hier ook kan meespelen is dat van bepaalde jongens uit het team een negatief beeld in de wijk bestaat, door bijvoorbeeld het eerdergenoemde schommelincident. Dit kan negatief uitwerken op het vertrouwen dat de buurt koestert en tot agressieve uitlatingen leiden. Een gebrek aan familiariteit en negatieve stereotypingen lijken de jongeren te belemmeren in het uitoefenen van directe preventie.

De jongeren durven wel op vrienden af te stappen. Dit laat Michel de jongens regelmatig doen. Dit kan komen doordat in dit geval familiariteit wel aanwezig is en negatieve stereotypen afwezig zijn.

Ook vanuit de politie is een gebrek aan familiariteit en waardering naar het JBB toe, zo stelt wijkagent-expert Andy. Gebrek aan familiariteit leidt hier duidelijk tot stereotypingen. De agenten denken van: *“Oh dat zijn die gasten, daar hebben we last van. Die schrijven we alleen maar op.”* Andy vindt dat de jongens uit het team *“heel open”* en *“altijd enthousiast”* zijn. Ze zijn ook niet huiverig voor de politie. Ze vragen hem bijvoorbeeld wel eens om samen te voetballen. Als agent zou je hier op in moet spelen, stelt Andy. Je moet de jongens leren kennen. Hieruit blijkt dat de jongens van het JBB geen negatief contact hebben met de Andy. Dit gedrag past niet binnen de *intrinsieke straatcultuur*, welke een oppositionele houding richting publieke instanties en personen inneemt die het gezag vertegenwoordigen (Van Strijen, 2009).

Jeugd Interventie Team

A. Contact binnen team

Het JIT wordt geleid door ambulante jongerenwerker Beniam. Een jongeman van Eritrese komaf. Er zijn slechts twee deelnemers die structureel meelopen. Dit zijn de Antilliaanse buurmannen respondent G en H. Hier speelt, net als bij het JBB, familiariteit een rol voor deelname. G deed al mee met het Donkere Dagen Offensief en wist H te betrekken bij het JIT. Respondent G is 24 en H is 30 jaar oud.

Officieel was het doel om jongeren in het team te betrekken. Echter lukt dit het project niet. Er kunnen een aantal mogelijke redenen gegeven worden dat het JIT de doelgroep niet weet te bereiken en het JBB wel. Ten eerste zijn de deelnemers van het JIT volwassenen waardoor (jong) adolescenten zich mogelijk minder aangetrokken tot het project. Daarnaast is Beniam selectief in het kiezen van deelnemers. Hij kiest enkel jongeren uit die “*gemotiveerd*” zijn. Hij wil niet dat deelnemers een negatief effect hebben op de moraal binnen het team. Een deel van de jongens van het JBB bleef zonder afmelding weg toen de ronde werd meegelopen. Dit zou Beniam hoogstwaarschijnlijk niet accepteren. Hij was hier heel duidelijk in toen ik met hem meeliep. Respondent G en H hebben weinig contacten in de wijk, zo geven ze zelf aan, wat ook van negatieve invloed kan zijn op het deelnemersaantal. Bij alle eerder behandelde projecten speelt familiariteit een belangrijke rol in de werking van het project. Bij JBB is de aanwezigheid van vrienden een voorwaarde voor deelname. Als laatste punt wordt door groepjes hangjongeren ook negatief aangekeken tegen de werkzaamheden van het JIT. Beniam noemt een geval waarbij hij uitlegde aan een groepje jongeren waar het JIT voor staat:

Beniam: *“Nouja ik heb weleens meegemaakt gewoon dat van die hinderlijke jongeren dan zich afvroegen van wat is het JIT. En dat ik ze dan uitlegde van ofzo van. ‘Ben je gek? Wat? Ga je daar mee lopen?’”*

Een deel van de jongeren in de wijk wordt liever niet in verband gebracht met de politie. Respondent H stelt: *“Dat schrikt hun af.”* Respondent G geeft aan dat 9 van de 10 jongeren zich gedraagt volgens de regels van de straatcultuur, wat een oppositionele houding richting politie en andere autoriteiten inhoudt. Dit komt overeen met de omschrijving van Van Strijen (2009). Het is een “*switch*” voor hangjongeren om hun eigen gedrag en vriendengroep af te

gaan keuren door de deelname aan het project. Dit weerhoudt veel jongens van deelname, zo stelt Beniam.

Het verkrijgen van sociale contacten is voor respondent G en H van het JIT een reden voor deelname. Voornamelijk om uit een sociaal isolement te komen en hiermee de kans te vergroten een baan te krijgen. Het JOZ steunt de mannen hierin. De mannen ontvangen een kleine bijdrage die H spendeert aan het opzetten van een bootcamp. Respondent G gebruikt het project als aanvulling op zijn CV, het past naast zijn opleiding Beveiliging. Hierin verschilt het JIT ook van het JBB. Het JBB benadrukt gezelligheid door onder andere gezamenlijk te eten vooraf en activiteiten met elkaar te ondernemen. Voor de mannen van het JIT lijkt te gelden dat de belangrijkste motivatie om deel te nemen het werken aan de toekomst is. De deelnemers van het JBB zijn nog schoolgaand en hebben mogelijk nog niet een dusdanige behoefte aan hulp bij het vinden van een baan.

B. Contact met wijk

Tijdens de ronde vertelde Beniam mij dat in de wijk veel mensen op hun eigen welzijn gericht zijn, zoals ook al werd gesteld bij het JBB door de mevrouw van het DOCK. Respondent G vervolgt:

“Mensen groeten je vandaag en morgen groeten ze niet. Omdat ze zo bezig met hun eigen dingen zijn.”

Voor Beniam vormt dit juist een reden om als ambulant jongerenwerker en JIT’er de wijk te helpen.

“Vaak loop je gewoon langs de wijk heen en iedereen leeft een beetje zijn eigen leven in een wijk zeg maar. Dat is toch wel mooi om die samenhang in de wijk te creëren.”

Een totaal andere wereld vormt zich rondom het WG Witteveenplein. Een primair autochtone buurt met koopwoningen. Hier heeft men veel contact met elkaar en toont men zich als collectief weerbaar, gezien de BuurtBestuurt-app die de bewoners gebruiken om problemen in de wijk aan te kaarten bij de politie. Waar de kenmerkende etnische diversiteit en sociale problematiek in de meeste wijken op Zuid samengaat met een gebrek aan sociale samenhang, heeft deze wijk een etnisch homogene samenstelling en heeft men een hogere sociaaleconomische status wat sociale samenhang in de hand werkt. De koopwoningen dragen

bij aan de residentiële stabiliteit in de wijk, waardoor er “mogelijkheden” (Martinovic et al., 2009) zijn om contact te leggen. In veel buurten op Zuid zijn enkel huurwoningen, wat leidt tot een komen en gaan van bewoners. Bovenstaande ideeën vinden aansluiting bij de sociale desorganisatie-theorie van Shaw en Mckay (1942). In deze buurt heeft het JIT heeft ook een aantal keer meegelopen met een jaarlijks Halloween-evenement. De bewoners hadden Beniam benaderd of hij kon komen surveilleren met het JIT, om te voorkomen dat kinderen uit de omliggende buurten voor kattenkwaad zouden zorgen. Elk jaar zorgden groepjes kinderen voor overlast door eieren te gooien. Beniam heeft hierin bemiddeld, en met effect stelt hij, want er werden geen eieren meer gegooid afgelopen jaar. Daarnaast hebben respondent G en Beniam een training gegeven aan de bewoners over hoe ze om moeten gaan met de overlastgevende kinderen. Het JIT helpt aanvullend bij diverse evenementen in de wijken zoals bij het Hindoestaanse Holy Pagua-feest.

6.3 Normen en waarden

In dit deel zijn bevindingen gepresenteerd van het construct ‘gedeelde normen en waarden’. Er is geanalyseerd welke normen worden overgebracht binnen het project, en hoe de jongeren daarnaar handelen, zowel binnen als mogelijk buiten het project. Overkoepelende waarden zijn genoemd indien deze benadrukt zijn.

Jong Burger Blauw

Er gelden een aantal normen binnen het JBB-team. Er mag bijvoorbeeld enkel in het Nederlands gepraat worden. De Bulgaren spreken soms nog Bulgaars tegen elkaar. Michel of respondent E reageren hier dan op. De jongens mogen enkel Bulgaars praten bij onbegrip en indien iets belangrijks moet worden meegedeeld, geeft respondent E aan. Een aantal Bulgaarse jongens is de Nederlandse taal namelijk nog niet geheel machtig. Dit botst met de in het theoretische deel gestelde verwachting dat er een betere taalbeheersing is onder de nieuwe generatie.

De jongens dienen ook aanwezig te zijn bij de rondes, tenzij ze een goede reden hebben om afwezig te zijn en dit tijdig wordt gemeld. Dit gaat niet altijd goed. Tijdens de participerende observatie bleek een deel van de jongens nog in een park te hangen. Respondent E hield een preek alvorens we de ronde startten. Hij vroeg de jongens om, indien ze een goede reden hadden, de volgende keer op tijd hun afwezigheid te communiceren. De jongens die er waren leken enigszins onder de indruk.

Respondent E geeft ook in het interview aan niet al te strikt te zijn met de regels:

“Ja je moet niet al te strikt zijn. Maar je moet wel inderdaad wat regels hebben, anders is het gewoon een chaos-tentje.”

De jongens van het JBB hebben voor een beter normbesef en idee over waar ze op moeten letten tijdens een surveillance-ronde een APV-cursus gehad van de politie. Dit heeft volgens de Michel positieve effecten op de jongens gehad.

“Zij hebben een training APV gehad. Daarin is ze verteld wat er in de APV staat, wat ze wel mogen en wat ze niet mogen. De jongens begrijpen nu beter van: daarom mag ik geen alcohol op straat drinken, daarom mag ik niet in woningportieken hangen, daarom mag ik niet met een geluidsbox op max. door de straat heen lopen. Dat begrijpen ze nu ook beter. En ze weten ook, als ze de buitenruimte ingaan, waar ze op moeten letten.”

Door een APV-training kijken de jongeren eens vanuit een andere optiek naar hoe het gedrag van leeftijdsgenoten over kan komen, zo geeft respondent F aan.

Een stuk begrip over normen en waarden was bij een deel van de jongens al aanwezig, zo stelt Michel. Michel geeft aan dat de Bulgaarse groep jongens hun pleintje waar ze dagelijks hingen spontaan aan het schoonmaken waren toen hij langs liep. Dit was nog voordat de jongens deelnamen aan het JBB. In contrast hiermee stelde respondent E tijdens de participerende observatie dat de Bulgaarse jongens ook wel beter hun parkje schoon zouden kunnen houden. Hij zag hier namelijk regelmatig troep liggen.

De algemene norm die het team uitdraagt is: Hangen is op zichzelf niet verkeerd, zolang het maar niet gepaard gaat met overlast en de jongeren de tijd in de gaten houden.

Respondent F: *“Ja of dat ze te lang hangen op een plek. Soms mag dat gewoon wel maar dan geven we aan van jongens let wel op de tijd et cetera.”*

Daarnaast gebruiken de jeugdbuurtpreventen de BuitenBeter-app om zwerfafval in de straten door te geven. Een toelichting volgt onder het kopje ‘informele sociale controle’.

Buiten het project om worden de normen niet door eenieder nageleefd. Een deel van de jongens zorgt voor overlast. In dit verband is het schommelincident te plaatsen. Een aantal van de jongens heeft in het verleden ook een boete hebben gekregen omdat ze voor de supermarkt harde muziek aan het luisteren waren. Respondent F zegt echter dat de jongens hiervan geleerd hebben. Tijdens het meelopen moesten de jongens lachen om een aantal bekende leeftijdsgenoten die -zonder rijbewijs- door de straat heen toerden. De jongens gedragen zich in bepaalde opzichten volgens de straatcodes. Om risicovol gedrag wordt gelachen, de straattaal wordt gesproken en hiphop wordt geluisterd. Het neigt naar de kenmerken van de *cosmetische straatcultuur* (Van Strijen, 2009). Het uiterlijk vertoon lijkt de boventoon te spelen. De diepere waarden van de straatcultuur, het verzetten tegen het burgerlijke (gezag), blijkt in mindere mate aanwezig gezien de eerdergenoemde positieve relatie met de wijkagent-expert en de deelname aan het jeugdbuurtpreventieteam.

Jeugd Interventie Team

Beniam geeft aan dat de jongeren van het JIT zich bewust zijn van bepaalde normen en waarden en dat een cursus, zoals de APV-training bij het JBB, niet nodig is. De deelnemers zijn volwassener dan de jongens van het JBB. De mannen zorgen niet voor overlast en wordt netjes afgemeld indien men niet mee kan lopen.

Respondent G en H vinden het belangrijk dat ze er representatief bijlopen. Een capuchon dragen is hierbij niet geoorloofd. Respondent G benadrukt dat ook het roken van een sigaret niet kan tijdens de werkzaamheden. Respondent G en Beniam hielden zich aan deze gestelde normen toen ik meeliep. Respondent G droeg met trots zijn hesje van het JIT. Respondent H kon niet meelopen wegens familiebezoek, dit had hij gemeld aan Beniam.

Er zijn een aantal normen die de groep uitdraagt tijdens de rondes. Tijdens de ronde kwamen we een groepje hangjongeren tegen. Toen een van deze jongens een vriend uitschold greep Beniam in door de jongen de les te lezen dat schelden niet hoort. Hangen is op zich niet een probleem. Echter indien het hangen samengaat met overlast dan moet worden ingegrepen. Hierin hanteert het JIT hetzelfde principe als het JBB. Vaak verplaatst de hangjeugd als ze gewezen worden op het feit dat ze op een bepaalde plek niet mogen hangen.

Respondent G: *“Het belangrijkste is zolang ze maar gewoon niet op een plek blijven hangen. En daar overlast overbrengen voor anderen. Want dan is het goed. Dat het een beetje verplaatst is ook niet erg.”*

Van verkeerd geplaatst afval en rommel worden foto's gemaakt welke doorgegeven worden via de BuitenBeter-app. Hierover zal een verdere toelichting volgen onder het kopje 'informele sociale controle'.

6.4 Solidariteit en vertrouwen

In het theoretisch deel viel solidariteit uiteen in twee soorten: *eenzijdige* en *tweezijdige*. Bij *eenzijdige solidariteit* verricht men een solidaire daad zonder een tegenprestatie te verwachten. Bij *tweezijdige solidariteit* verwacht men iets te ontvangen wat gelijk staat aan de eigen inzet, ook reciprociteit genoemd (De Beer, 2012). Er zit hier een element van vertrouwen in toegevoegd. Het vertrouwen in het handelen van de ander.

Jong Burger Blauw

Bij het JBB kan men spreken van tweezijdig solidair gedrag. De jongens zijn actief bezig in de wijk, maar krijgen hier onder andere gezelligheid, een mooie aanvulling op het CV en cursussen (in het vooruitzicht) voor terug.

Onder het kopje ‘sociaal contact’ werd behandeld dat het team nog niet erg bekend is in de wijk. Het gebrek aan familiariteit leidt tot een gebrekkig vertrouwen. Jongeren uit de wijk krijgen het negatieve stempel hangjongere op zich gedrukt, zo stelt Michel.

Een van de jongens van het JBB gaf aan een schoonmaakactie te willen ondernemen om het team op de kaart te zetten in de wijk. De schoonmaakactie, die nog plaats moet vinden, zal zich richten op het weghalen van graffiti. Het zal dan goed zijn om in combinatie met de schoonmaakactie een buurtbarbecue te organiseren zodat de buurt de jongeren mogelijk beter leert kennen, vertelt Michel. Hierdoor kan het team vertrouwen inwinnen van de buurtbewoners. Daarnaast kunnen de deelnemers van het JBB hiermee laten zien dat jongeren niet enkel rondhangen, blowen en overlast veroorzaken. Door solidair gedrag proberen de jongens het vertrouwen van buurtbewoners te winnen.

Buiten het project om handelen de jongeren ook solidair. Zo geeft respondent F aan dat, doordat hij nu weet dat de gemeente snel reageert op de BuitenBeter-app meldingen, hij ook vaker gebruik maakt van de app.

Respondent F: *“Ja ik denk van wel. Van dat je in plaats van hangen op straat, dat je beter kan helpen. Dus dat je bijvoorbeeld, je ziet een jongen die steeds Doet, dan kan je gebruik maken van de BuitenBeter-app. Als ze bijvoorbeeld iets zien, dan kunnen ze dat melden aan de gemeente en wordt het opgelost. Zo help je ook een beetje de wijk.”*

En eerder werd al een voorbeeld genoemd van de Bulgaarse jongeren die het pleintje schoonmaakten.

Jeugd Interventie Team

De deelnemers van het JIT krijgen een vergoeding voor hun deelname. Er kan hierdoor niet gesproken worden van solidair gedrag binnen het project. Buiten het project om doen de mannen ook bijdragen voor de wijk waar geen vergoeding tegenover staat. Een van de mannen heeft speciaal een prikstok gekocht om het vuil in de straat op te ruimen.

Respondent G: *“Als iedereen een prikker had. Ik heb een thuis, heb ik jaren geleden gekocht. Als er wat is dan ga ik gewoon prikken en dan gooi ik het weg. Om de mensen bewust te maken van: ‘Hé, hij hoeft het niet te doen maar hij doet het toch.’ Zo’n prikkertje kost niks.”*

Respondent H geeft aan dat hij met het JIT een oud vrouwtje heeft geholpen met boodschappen. Buiten het JIT om heeft hij dit ook een enkele keer gedaan. Hij is zich door het JIT meer betrokken gaan voelen bij de wijk. Beide voorbeelden zijn te schikken onder *eenzijdige solidariteit*. De mannen lijken in principe niets terug te verwachten voor de bijdrages die ze leveren aan de buurt en doen dit uit verbondenheid met de wijk.

Respondent H: *“En nu wordt mijn motivatie steeds groter. Dat ik meer voor de wijk wil doen. Ik wil mensen helpen, dat is wat ik wil doen. Weet je, ik wil gewoon graag mensen helpen.”*

Het JIT probeert naast de surveillance-rondes bij verschillende evenementen aan te schuiven en toezicht te houden. Hiermee willen ze te laten zien dat jongeren niet enkel rondhangen maar ook een buurtbijdrage kunnen leveren.

Het JIT probeert buurtbewoners ook actief te maken. Bij het eerdergenoemde autochtone Halloween-feest gaven de mannen een training over omgang met jongeren. Hierdoor kan familiariteit met en vertrouwen in de jongeren en eigen daadkracht gewonnen worden. Bij twee andere gevallen wisten de mannen van het JIT de hangjeugd actief te maken. Zo waren er bijvoorbeeld overlastgevende kinderen in een buurttuintje die voor rommel zorgden. Beniam had hierop contact gelegd met een aantal overlastgevende kinderen. De JIT'ers, de buurt en een aantal hangjongeren gingen zodoende gezamenlijk tuinieren in het buurttuintje. Maar ook lukte het JIT samen met de ROTEP een aantal scholieren het schoolplein te laten opruimen. Door jongeren actief te maken en solidair te laten handelen, kan het negatieve beeld over de hangjeugd bestreden worden en kunnen bewoners mogelijk een betere relatie opbouwen met de jeugd.

6.5 Informele sociale controle

In dit stuk zijn bevindingen gepresenteerd over de activiteiten die het JBB en het JIT verrichten tijdens de surveillance-rondes. Het onderscheid tussen directe preventie en indirecte preventie staat centraal. Directe preventie is het direct aanspreken van de jeugd op overlastgevend gedrag. Indirecte preventie is het inschakelen van professionals bij situaties. Daarnaast zijn de activiteiten verdeeld in het zorgen voor een schone buurt en het voorkomen van overlast.

Jong Burger Blauw

Het JBB richt zich volgens de theoretische verwachtingen (Lub, 2016; Bervoets, 2014) aan de ene kant op ordeverstoringend gedrag en aan de andere kant op de fysieke wanorde in de wijk. In Tarwewijk zijn dit ook de problemen die buurtbewoners met enige regelmaat aankaarten. Wijkagent-expert Andy vertelt dat de klachten in de buurt vaak gaan over “*flauwe dingetjes*”.

“Het gaat om hondenpoep, parkeeroverlast, te snel rijden en hangjeugd. Er gebeurt van alles, maar dit zijn de dingen waar ze dagelijks last van hebben.”

Jongeren worden door de JBB-deelnemers aangesproken op kleine incidenten, zoals het niet opruimen van zonnepitten, vertelt respondent F. Er wordt ook duidelijk aangegeven in de interviews door Michel en respondenten E en F dat het team gevaarlijke situaties uit de weg gaat. De eigen veiligheid staat altijd voorop. Dreigende situaties dient de politie op te lossen. Echter zijn dergelijke situaties nog niet voorgekomen, zo stelt F. Maar er is hiermee wel aangegeven dat er een grens is tot waar de jongens directe preventie uitoefenen.

Michel vertelt dat de jongens angstig zijn in het leggen van contact, vooral met oudere buurtbewoners. Vrienden of mensen met wie de deelnemers een band hebben durven de preventen wel aan te spreken. F geeft aan dat de jongens niet bang zijn.

Respondent F: *“Nou de meesten die durven dat wel. Vaak zie ik dat. Van sommige jongens had ik niet eens verwacht dat ze zouden opstappen, dat ze die jongens zouden aanspreken en hebben ze toch gedaan.”*

Respondent E zegt dat van een vriend meer wordt aangenomen dan van een vreemde. De Bulgaarse jongens kennen mogelijk veel buurtgenoten doordat ze vaak op het Mijnsheerenplein zijn wat het uitoefenen van directe preventie in die zin vergemakkelijkt. Hier

lijkt familiariteit een positief effect te hebben op vertrouwen. Daaruit volgt de uitoefening van directe preventie.

Tijdens de participerende observatie waren er weinig jongeren die het team kon aanspreken. Het was rustig op straat vanwege de Ramadan. Er werd gelopen in twee groepen. De BuitenBeter-app werd een aantal keer gebruikt. Via deze app sturen de jongens foto's door naar de gemeente die de problemen met betrekking tot fysieke wanorde oplossen. Er was veel rommel te zien in de straten. Respondent E zei moedeloos dat het altijd een rommel was in de straten waar we liepen. Hij nam de leiding van de groep op zich en vroeg de jongens die meeliepen meerdere keren of ze wisten onder welke noemer bepaalde overtredingen vielen. De jongens reageerden met "zwerfafval", wat ze hadden geleerd van de APV-cursus. Het team levert indirect positieve bijdrages aan het straatbeeld. Zo vertelt respondent F trots over de hondenpoep en graffiti die door gebruik van de Buitenbeter-app waren weggehaald.

Respondent F: *"Want bijvoorbeeld ergens een keer bij een straat, daar was veel hondenpoep. En dat hebben wij meerdere malen gezien. Steeds als we gingen schouwen. En toen hadden we daar wel echt een melding van gemaakt. En dat was opgelost, opgeruimd."*

Een deel van de rommel die respondent E tegenkwam tijdens de ronde ruimde hij zelf op. De deelnemers slenterden achter respondent E aan gedurende de gehele surveillance-ronde. Ze leken geen zin te hebben om mee te lopen, of hadden geen puf vanwege de Ramadan. Een van de deelnemers trapte tegen een flesje aan dat op de grond lag. Michel geeft ook in het interview aan dat hij de jongens vaak moet pushen om actief te zijn tijdens de ronde.

De deelnemers hadden het kort over vriendinnetjes en vakantie omdat respondent E hierover begon. Verder zeiden de jongens vrij weinig tegen elkaar. Het zou kunnen zijn dat dit kwam door de uitbrander die ze voor aanvang van de ronde hadden gehad van respondent E. Maar het team is ook nog in wording, het bestaat nog maar een half jaar, en de jongens moeten elkaar nog beter leren kennen. Ze lijken zich nog geen houding weten te geven binnen het project. Iets positiefs doen voor de wijk botst met de straatcultuur die volgens onder andere de mevrouw van het DOCK sterk aanwezig is in deze wijk. Het botst omdat een positieve bijdrage leveren gezien kan worden als 'burgerlijk' gedrag, waar de straatcultuur zich juist van probeert af te zetten.

6.5.2 Jeugd Interventie Team

De jongens van het JIT lopen surveillance-rondes en hebben daarnaast een toezichthoudende functie op verschillende evenementen. De mannen letten op zwerfafval en proberen in te grijpen indien jongeren voor overlast zorgen. Door het dragen van hesjes zijn de JIT-leden zichtbaar. De zichtbare surveillance werkt afschrikwekkend. Dit effect werd ook door Lub (2016) besproken. Wanneer het team aan komt lopen dan rennen groepjes jongeren vaak weg.

Respondent G: *“Maar de meeste jongeren die zien ons en die zijn piongggg! Want misschien denken ze van ja we zijn snitches of zo.”*

De drie participanten geven aan dat ze in ieder geval zorgen dat jongeren niet op een plek blijven hangen. Als het mogelijk is gaan ze het gesprek met de jongeren aan. Ze tonen zich echter wel bewust van de mogelijkheid dat het gedrag ergens anders voortgezet wordt. De jongeren uit de buurt weten dat na 10 uur het JIT niet meer surveilleert, zo vertelt Beniam.

Respondent G: *“Het belangrijkste is zolang ze maar niet op een plek blijven hangen. En daar overlast brengen voor anderen. Dan is het goed. Dat het een beetje verplaatst, is niet erg.”*

Indien de deelnemers van het JIT een persoon niet kennen dan is Beniam meestal diegene die het voortouw neemt in het leggen van contact.

Beniam: *“Ik merk dat ze daar best wel wat moeite bij hebben. Maar als ze een jongere kennen, dan vraag ik ze wel even van: ‘He kan je hem even aanspreken want jij kent hem, want dan leer je dat ook.’ Maar als er bijvoorbeeld een jongere is die we beiden niet kennen dan ben ik wel diegene meestal die gewoon zo ’n jongere aanspreekt op hanggedrag.”*

Uit dit citaat lijkt echter naar voren te komen dat respondent G en H hangjongeren niet/nauwelijks aanspreken. Ze zijn zoals eerder gesteld niet bekend met de wijk, dus zal Beniam hierom met betrekking tot het citaat vaak het voortouw nemen. Toen ik meeliep nam Beniam ook continu het initiatief in het aanspreken van groepjes jongeren. Doordat hij als ambulante jongerenwerker de wijk al kent, en hierdoor ook ervaring heeft in het leggen van contact met jongeren, is het voor hem makkelijker om jongeren aan te spreken. Uit de interviews met G en H merkte ik ook een zekere angst. Ze stellen dat ze met een JIT-jasje jongeren durven aan te spreken en zonder JIT-jasje niet. Het lijkt niet zozeer het JIT-jasje dat hier een rol speelt maar de aanwezigheid van Beniam. Een bekend figuur in de wijk waar jongeren mogelijk meer van aannemen (Verwer & Walberg, 2012) dan van respondent G en

H. Ook omdat vanuit zijn rol als ambulante jongerenwerker hij jonge gasten op verschillende manieren helpt. Het is interessant om te zien dat zowel bij deelnemers van het JBB als bij deelnemers van het JIT angst is om onbekenden aan te spreken. Een gebrek aan familiariteit en eventueel negatieve ervaringen leiden tot angst. Bij het JBB zijn in dit verband de oudere buurtbewoners genoemd, voor het JIT zijn hier jongeren genoemd. Familiariteit met de wijk helpt hier in het durven aanspreken.

Beniam vertelt dat als ze een groep te vaak moeten aanspreken op hun gedrag ze contact opnemen met partners. In sommige gevallen heeft “*waarschuwen geen nut*” en is het “*nodig om repressief in te grijpen*”.

Het JIT probeert ook de buurt voor te lichten over diverse zaken. Zo vertellen ze hangjongeren de consequenties van het hangen in de portieken, en geven ze tips aan winkeliers en bewoners in de buurt over hoe om te gaan met hangjongeren.

Er was relatief weinig te doen in de wijk toen ik meeliep, wat volgens Beniam te wijten was aan de Ramadan. Dit was eerder ook het geval bij het JBB. De situaties die vroegen om het ingrijpen van het JIT waren op een hand te tellen. Toen we vanaf buurthuis de Arend vertrokken kwam er direct een buurtbewoonster naar Beniam toegesnel. Ze klaagde over de overlast van kinderen die takken over haar schutting gooiden. Echter was niet duidelijk wie het had gedaan. De kinderen *snichtten* elkaar niet, waardoor Beniam weinig anders kon dan de aanwezige kinderen kort aan te spreken op hun gedrag. De vrouw was een goede bekende voor het team. Ze klaagde regelmatig over overlast. Ik vroeg haar ook of het vaker was voorgekomen, waarop ze mij vertelde dat de kinderen haar inderdaad regelmatig lastigvielen. Omdat Beniam niet veel voor haar kon doen, nam de vrouw het heft zelf in handen en maakte met een beschuldigende vinger alle kinderen uit voor leugenaar. Beniam zei later tegen mij dat dit niet de juiste manier was om de kinderen te benaderen en dat dit de oorzaak was voor de overlast. Dit voorbeeld toont de spanning tussen jongere en oudere buurtbewoners.

Na dit geval waren er geen situaties tijdens de ronde die om een uitgebreide toelichting vragen. Beniam en respondent G zochten hier en daar op een vriendelijke manier contact met wat kinderen die in de buurt rondhingen. Er werden enkele notities gemaakt van aanwezig straatafval via de BuitenBeter-app en respondent G controleerde bij diverse voordeuren of ze goed dicht waren gedrukt door even aan de deurklink te trekken. We gingen tevens nog langs een buurthuis waar de mannen van het JIT regelmatig kwamen om met de buurtouderen een kopje koffie te drinken, wat helpt bij het krijgen van een bekend gezicht in de wijk.

6.6 Conclusie jeugdbuurtpreventieprojecten

In de conclusie zijn de resultaten van de jeugdbuurtpreventieprojecten (JIT en JBB) naast elkaar gezet en samengevat. Het antwoord op de beschrijvende en verklarende vraag van de jeugdbuurtpreventieprojecten zijn in dit deel gegeven: *Wat voor invloed hebben jeugdbuurtpreventieprojecten op onderdelen van de collectieve weerbaarheidstheorie van Rotterdam-Zuid?* en *Hoe kan de invloed van de jeugdbuurtpreventieprojecten op onderdelen van de collectieve weerbaarheidstheorie verklaard worden?* Een aantal punten komen sterk naar voren met betrekking tot de uitwerking van jeugdbuurtpreventieprojecten op onderdelen van de collectieve weerbaarheidstheorie. De punten zijn verdeeld onder deelvragen.

Sociaal contact (sociale interacties en publieke familiariteit)

Sociale interacties en publieke familiariteit zijn voorwaarden voor collectieve weerbaarheid (Kleinmans & Bolt, 2010). Familiariteit, minstens een deelnemer binnen het team kennen, speelde een rol bij de deelname aan zowel het JBB als het JIT. De JBB-deelnemers kenden een deel van de groep al uit de wijk, van werk of uit de familie. Het JBB wordt gekenmerkt door een groot aantal Bulgaarse jongens die participeren. Het project heeft een etnisch divers team, wat interetnisch contact mogelijk maakt. Echter zijn de Bulgaarse jongens in hun contact gericht op elkaar. Mogelijk spelen hier de “voorkeuren” (Martinovic et al., 2009) een rol. Ook de etnische diversiteit in de wijk Pendrecht kan een negatief effect hebben op het interetnisch contact, zie *conflicttheorie* en *constrict theory* (Gijsberts et al., 2008; Putnam, 2007). Bij het JIT lopen slechts twee mannen structureel mee. Hiermee dragen de projecten intern nauwelijks bij aan één van de voorwaarden van collectieve weerbaarheid, sociaal contact. Eventueel kan dit nog ontstaan bij het JBB.

Extern wordt wel het contact met de wijk gezocht door het JIT. Deelnemers van het JIT geven cursussen, gaan langs het buurthuis en maken hangjeugd actief om samen te tuinieren. Een verder toelichting hierover volgt onder het kopje ‘vertrouwen en solidariteit’. Bij het JBB is het contact met de buurt nog afwezig.

Normen en waarden – Verschil jong en oud

Een gedeeld normen- en waardensysteem in de wijk is een belangrijke voorwaarde voor collectieve weerbaarheid. Bandura (2000) heeft het over “collectief gestelde doelen.” Intern draagt het JBB bij aan het delen van normen en waarden. De jongens hebben een APV-cursus gehad, waardoor meer kennis is opgedaan over normen en waarden. De mannen van het JIT waren al bekender met de normen en waarden die het buurtpreventieproject nastreeft. Een aantal jongens van het JBB gedragen zich nog niet volgens de gestelde normen en waarden, zowel binnen als buiten het project. Ze zorgen voor overlast en rommel in de buurt, en houden zich ook niet aan de gestelde regels binnen het JBB. De jongeren van het JBB zijn mogelijk op zoek naar een identiteit, wat onderdeel is van de pubertijd. Hier hoort ook het afzetten van gezag bij (Moffitt, 1993). Dit wordt gevoed door de straatcultuur (Van Strijen, 2009). De jongeren van het JBB passen qua gedrag te plaatsen binnen de *cosmetische straatcultuur*. Om risicovol gedrag wordt gelachen, de straattaal wordt gesproken en hiphop wordt geluisterd. Het uiterlijk vertoon lijkt de boventoon te spelen. De diepere waarden van de straatcultuur, het verzetten tegen het burgerlijke (gezag), lijken niet aanwezig. De jongens staan open voor de burgerlijke cultuur, gaan naar school en hebben ook een positieve relatie met de wijkagent-expert. De mannen van het JIT nemen afstand van de straatcultuur. Ze acteren volwassener en zijn zich bewuster van ‘burgerlijke’ normen en waarden.

Samengevat, het JBB heeft intern een invloed op het norm- en waardenbesef gehad via de APV-cursus. Echter vinden de jongens het moeilijk om de gestelde normen binnen en buiten het project na te leven. De deelnemers van het JIT gedragen zich meer richting de normen en waarden en stralen deze ook meer uit richting de wijk. Het JIT heeft mogelijk een positief effect op de gedeelde normen en waarden in de wijk. Zie sterke en zwakke punten teams in figuur 4 op pagina 84.

Vertrouwen en solidariteit

Vertrouwen heeft een positieve invloed op informele sociale controle. Indien het vertrouwen in de wijk hoog is, algemeen en in het handelen, dan leidt dit tot een verhoogde kans op een actieve houding van mede-buurtbewoners om informele sociale controle uit te oefenen. Sociaal contact heeft invloed op het vertrouwen. Een gebrek aan familiariteit kan leiden tot irritatie, spanning, overlast en zelfs conflict en hiermee een negatief effect hebben op het vertrouwen in de wijk (Gruijter et al., 2010). Daarentegen kunnen door sociaal contact stereotyperingen en stigmatisering verdwijnen en hiermee een positief effect hebben op het vertrouwen (Hajer & Reijndorp, 2001; Muijres & Aarts, 2011; Joustra, 2016). In de onderzochte wijken was een gebrek aan familiariteit en vertrouwen op te merken. Dit sluit aan bij de verwachtingen met betrekking tot sociale samenhang.

Door het uitoefenen van buurtpreventie kan het team een positief effect hebben op het vertrouwen en solidaire gedrag van mede-buurtbewoners. Het kan bijdragen aan positieve verwachtingen van de buurt. Hoe positiever de verwachtingen van een groep, hoe groter de kans dat de groep zal investeren om de collectief gestelde doelen te bereiken en hoe meer de groep daadwerkelijk zal bereiken (Bandura, 2000). De mannen van het JIT kunnen hierin bijdragen door de actieve manier waarop ze door de wijk lopen. De deelnemers van het JBB liepen echter tijdens de participerende observatie met een gebrek aan enthousiasme de ronde. Een bijdrage leveren aan de wijk lijkt een motief wat op een lagere plaats staat voor deelname. Dit kwam in de interviews ook naar voren. Een van de Bulgaarse jongens gaf echter wel aan dat hij aan het project meedeed om een positieve bijdrage te leveren voor de wijk. Dit zou mogelijk een uiting kunnen zijn van de sociale samenhang die hij ervaart met de Bulgaarse gemeenschap die sterk vertegenwoordigd is rond het Mijnsherenplein. Dit mechanisme valt in dat geval dan samen met de theorie van Sampson et al. (1997) waarbij sociale samenhang leidt tot informele sociale controle.

Het JIT probeert ook de wijken waar ze lopen actief te maken. Ze hebben onder andere een training gegeven aan autochtone buurtbewoners over omgang met jongeren. Dit kan leiden tot meer vertrouwen in de eigen daadkracht van buurtbewoners. Ook wisten de mannen van het JIT hangjeugd te betrekken bij het schoonmaken van een buurttuintje.

Het gedrag van de leden van het JBB kan omschreven worden als *tweezijdig solidair*. De jongens krijgen gezelligheid terug, eten vooraf samen en hebben cursussen in het vooruitzicht. Er is niet een directe materiele vergoeding. Bij het JIT daarentegen kan binnen het project het

gedrag niet als solidair worden aangemerkt, omdat de mannen een vergoeding en steun krijgen bij het vinden van een baan.

Buiten het project om zijn bij beide projecten enkele solidaire daden te noemen. De Bulgaarse jongeren maakten bijvoorbeeld hun pleintje schoon. De deelnemers van het JIT vertoonden ook enkele daden die te schikken zijn onder *eenzijdige solidariteit*. De mannen helpen bijvoorbeeld een oud vrouwtje met haar boodschappen, of gaan er met de prikstok op uit om schoon te maken. Ze lijken in principe niets terug te verwachten voor de bijdrages die ze buiten het project om leveren aan de buurt.

Kortom, het JIT lijkt een bijdrage te kunnen leveren aan vertrouwen en solidariteit in de wijk. Bij het JBB komt dit minder naar voren. Hierbij dient wel gezegd te worden dat de jongens van het JBB vrijwillig meelopen. Mogelijk moeten de jongens nog groeien in de functie die ze hebben als jeugdbuurtpreventen.

Informele sociale controle

De deelnemers van het JBB en JIT oefenen directe en indirecte preventie uit. Ze letten op vuil in de straten en overlastgevend gedrag. Dit sluit aan bij bevindingen van Lub (2016) en Bervoets (2014)

Bij directe preventie wordt de directe confrontatie aangegaan met normovertreders (Lub, 2016). Wat bij beide teams naar voren kwam is dat de coördinatoren het voortouw hierin nemen. De coördinator van het JBB pusht de jongeren wel, maar zij zijn nog vaak angstig om contact op te nemen met oudere buurtbewoners. Bij het JIT merkte ik terughoudendheid bij de mannen in het aanspreken van jeugd. Beniam vertelde ook dat hij jongeren aansprak als geen van de teamleden hem of haar kende. Het blijkt echter minder moeilijk voor de deelnemers van het JIT en JBB om op bekenden af te stappen. Het mechanisme wat hieruit afgeleid kan worden is dat familiariteit voorafgaat aan informele sociale controle. Door een gebrek aan familiariteit kunnen stereotype beelden ontstaan die leiden tot angst, wat een negatief effect heeft op het uitoefenen van directe preventie. De coördinatoren zijn in hun dagelijks leven ambulante jongerenwerkers en zijn hierdoor bekend(er) met de wijk. Ze hebben vrijwel dagelijks contact met jongeren uit de wijk, waardoor ze niet worden belemmerd door angst in het uitoefenen van directe preventie. Mogelijk vertrouwen de jongeren de coördinatoren ook beter door publieke familiariteit.

Men spreekt van indirecte preventie, oftewel co-productie, wanneer buurtbewoners een informatieverstrekende rol hebben richting de politie en gemeente (Lub, 2016). De coördinatoren van het JBB en JIT geven aan dat er een grens is in het uitoefenen van directe preventie. Wanneer er zich een gevaarlijke situatie voordoet wordt contact gelegd met de politie. Ook gebruiken de jongens de BuitenBeter-app, waarmee ze afval doorgeven aan de gemeente. De afstemming gemeente en het team is hierin positief.

Samengevat, de deelnemers van het JIT en JBB dragen niet sterk bij aan het onderdeel informele sociale controle. Veel wordt afgehandeld via de BuitenBeter-app. Wat hier echter mogelijk ook meespeelt is dat ten tijde van de surveillance-rondes waarin werd meegelopen de Ramadan nog in volle gang was. Hierdoor is mogelijk niet de potentie van de projecten waargenomen. Echter komt wel duidelijk naar voren dat de deelnemers belemmerd worden door het gebrek aan familiariteit met de wijk wat invloed heeft op de uitoefening van directe preventie.

7. Beleidsaanbevelingen

In dit onderzoek zijn jeugdbuurtpreventieprojecten en sociale jeugdbuurtprojecten op Rotterdam-Zuid bestudeerd. Er is onderzocht of de projecten samenhangen met onderdelen van de collectieve weerbaarheidstheorie. Waar mogelijk zijn verklaringen gegeven voor de samenhang. Op basis van de resultaten zijn aanbevelingen en knelpunten geformuleerd om mogelijk de collectieve weerbaarheid van Zuid te verhogen.

Aanbevelingen

Voorbeeldfiguren mogelijk invloed op kind

Gedeelde normen en waarden zijn één van de voorwaarden voor collectieve weerbaarheid. Uit gedeelde normen en waarden kan solidariteit en vertrouwen ontstaan (Bandura, 2000; Sampson et al, 1997; Kleinhans & Bolt, 2010). Een waarde die centraal staat in Sketch is 'Respect'. Het hebben van respect voor elkaar kan een belangrijke voorwaarde zijn voor collectieve weerbaarheid doordat het mogelijk spanningen tussen buurtbewoners in de wijk weg kan nemen. De acteurs van Sketch hebben op scholen positieve resultaten geboekt door pestgedrag te reduceren. De normen en waarden die ze uitdragen lijken effect te hebben op het gedrag van de kinderen. Er zijn hiervoor een aantal (mogelijke) redenen voor te noemen. Ten eerste kijken de kinderen tegen de acteurs op. De acteurs zijn in de perceptie van het kind *voorbeeldfiguren*, omdat ze bekend zijn met alle facetten van de straatcultuur. Hiermee lijken de acteurs ten tweede een voor het kind *vertrouwde omgeving* te creëren. Ali zei in dit verband: "*we zijn net hun grote broers.*" Door het aannemen van een voorbeeldfigurenrol en het creëren van een vertrouwde omgeving kunnen de acteurs de kinderen een boodschap meegeven. Ten derde is een onderdeel van Sketch dat de *boodschap wordt gevisualiseerd*. Hierdoor kan je het kind beter bereiken dan wanneer je de boodschap enkel verbaal probeert over te brengen.

Positief etaleren van de jeugd

Door gebrek aan familiariteit in de wijk hangen bewoners in negatieve stereotypen. Dit blijkt uit het theoretische deel (Gijsberts, Vervoort, Havekes & Dagevos, 2010) en komt ook naar voren in de resultaten. Sociale interacties en publieke familiariteit zijn de beginvoorwaarden voor collectieve weerbaarheid. Sociaal contact kan stereotyperingen en stigmatisering tegengaan (Hajer & Reijndorp, 2001; Muijres & Aarts, 2011) en kan leiden tot vertrouwen (Allport, 1954; Joustra, 2016). Contact is daarnaast een voorwaarde voor het opstellen van normen en waarden (Coleman, 1988). Jongeren kunnen door de projecten op een positieve manier in contact komen met de wijk, waardoor een genuanceerder beeld kan ontstaan over jeugd. Het leidt tot meer familiariteit en vertrouwen in de buurt. Het kan als gevolg hebben dat buurtbewoners ook meer bereid zijn om solidair te handelen, doordat ze zien dat hun jonge mede-buurtbewoners ook iets voor de wijk doen (Bandura, 2000). De wijkagent noemt dit het “*positief etaleren van de jeugd*”. Vier van de projecten proberen jongeren op een positieve manier te etaleren, namelijk: het Klusjesproject door klusjes, de FSL/Daily Eventz door buurtbijdrages, en de jeugdbuurtpreventieteams door op te komen voor de veiligheid van de buurt. De feedback op de projecten is volgens de deelnemers ook positief. De aanbeveling zou hier zijn om de projecten te stimuleren, omdat ze inspelen op de voorwaarde ‘publieke familiariteit’. Door het stimuleren van positief contact kan het vertrouwen in de buurt groeien wat kan leiden tot solidair gedrag (De Beer, 2012; Joustra, 2016).

Bijdrage voor tegenprestatie

Er was slechts een deelnemer in de projecten die aangaf mee te doen met een project om een bijdrage te leveren aan de wijk. Dit komt bij de meeste jongeren op de tweede plaats, of wordt niet genoemd. Er moet iets tegenover de bijdrage staan die geleverd wordt. Dit kan hulp zijn bij het opbouwen van een CV, geld of punten in een voetbalklassement zijn. Hier dient rekening mee gehouden te worden als een project als uitgangspunt het leveren van een ‘positieve bijdrage’ aan de wijk heeft en hier jongeren bij wil betrekken. Hiermee is ook direct de goede kant van de projecten belicht. De jongeren doen klusjes voor de wijk die ze anders niet zouden doen.

Betere relatie politie en jeugdbuurtpreventie

Wijkagent-expert Andy gaf in het interview aan dat de relatie tussen de jeugdbuurtpreventen van het JBB en de wijkagenten koel is. Volgens Andy zijn de agenten negatief over de deelnemers. Andy pleit voor toenadering. Dit kan ook als advies meegegeven worden aan de gemeente. Een goede relatie met de wijkagent is belangrijk in het uitoefenen van informele sociale controle. De wijkagent moet klaarstaan voor de jongens indien zich een gevaarlijke situatie voordoet.

Het belang van de ambulant jongerenwerker

De ambulant jongerenwerkers van het JOZ zijn naast de coördinatoren van de besproken projecten ook bekende gezichten in de wijk. Voor jongeren lijkt het belangrijk dat er een bekend gezicht is binnen het project. Familiariteit heeft invloed op deelname, dit blijkt ook uit de motivaties van de jongeren. Juist omdat jongeren behoefte hebben aan een familiair gezicht binnen het team, kan een jongerenwerker een belangrijke rol spelen bij het vallen en opstaan van een project. De jongerenwerker moet hierin gestimuleerd blijven worden. Zijn voorttrekkende rol en bekendheid in de buurt is belangrijk in buurtpreventieprojecten, zeker bij de uitoefening van directe preventie. De jongerenwerkers zijn de kritische groep voorttrekkende burgers die door Van den Brink et al. (2012) *best persons* genoemd worden. Met name in de jeugdbuurtpreventieteams spelen de ambulante jongerenwerkers een belangrijke rol, doordat zij initiatief nemen in het aangaan van gesprekken met de buurt.

Knelpunten

Gebrek aan interetnisch contact

In een deel van de behandelde projecten komt naar voren dat deelnemers van dezelfde etnische groep in hun contact erg op elkaar gericht zijn, zie JBB en Daily Eventz. Hierdoor vindt interetnisch contact niet of oppervlakkig plaats. Interetnisch contact geeft de mogelijkheid elkaar beter te leren kennen, en speelt in op een belangrijke voorwaarde voor collectieve weerbaarheid, “publieke familiariteit” (Blokland & Potters, 1998). Uit sociaal contact kan vertrouwen ontstaan (Allport, 1954; Joustra, 2016) en kan men normen en waarden delen (Coleman, 1988). Omdat voor een deel van de jongens familiariteit een voorwaarde is voor deelname kan mogelijk niet door een selectief beleid nieuwe interetnische contacten ontstaan. De motivatie ontbreekt dan mogelijk in de eerste plaats omdat er geen vrienden deelnemen. Hierin zit dus een paradox. Deelnemers hebben behoefte aan bekende gezichten binnen het project terwijl bij projecten het uitgangspunt interetnisch contact is. Het lijkt er hierdoor op dat interetnisch contact hooguit oppervlakkig kan ontstaan binnen projecten.

Deelnemers te jong (?)

Er was een discrepantie tussen de resultaten van het JBB en het JIT. Het JIT handelt volwassener dan het JBB. De deelnemers zijn ook +/- tien jaar ouder en kunnen zich meer vinden in de regels van de burgerlijke cultuur. De jongens van het JBB hebben moeite met het vinden van een weg tussen burgerlijke cultuur en straatcultuur. Ze gedragen zich ten dele volgens waarden van de straatcultuur. Het kan zijn dat de deelnemers hun positie nog moeten vinden binnen het project en dat bepaalde gedragingen binnen en buiten het project zullen verdwijnen. De wijkagent-expert en coördinator geven ook aan dat de jongens het nog moeten leren. Het is ook mogelijk dat voor een deel van de jongens het een te grote “switch” (Beniam) om hanggedrag van anderen af te keuren. Als advies kan meegegeven worden dat er verder onderzoek nodig is. Het JBB-project loopt nog niet lang. Een reflectie van de buurt is hierbij ook op zijn plaats.

Gebrek aan directe preventie

De jeugdbuurtpreventen oefenen voornamelijk indirecte preventie uit door het gebruik van de BuitenBeter-App. Hiermee dragen ze indirect bij aan een schoner straatbeeld. Bij zowel het JBB als het JIT valt angst waar te nemen onder de deelnemers om op een (onbekende) buurtbewoner af te stappen, wat van invloed lijkt op de directe preventie. Op vrienden durven deelnemers van beide teams wel af te stappen. Familiariteit gaat vooraf aan directe preventie. De projectleiders nemen sterk het voortouw binnen beide teams.

Figuur 4: Sterke en zwakke punten jeugdbuurtprojecten op basis van conclusies (5.5 & 6.6) en aanbevelingen (7)

	Sterke punten	Zwakke punten
Daily Eventz (FSL)	<ul style="list-style-type: none"> - Positief etaleren van deelnemers - Buurtbijdrages/ouderbijdrages - Voetbalveld als sociale ontmoetingsplek. 	<ul style="list-style-type: none"> - Geen nieuwe contacten binnen team.
Klusjesproject	<ul style="list-style-type: none"> - Positief etaleren van deelnemers - Netwerk mogelijk vergroten. 	<ul style="list-style-type: none"> - Geld
Sketch	<ul style="list-style-type: none"> - Overbrengen normen en waarden via: <ul style="list-style-type: none"> a. Voorbeeldfiguren b. Vertrouwde omgeving c. Visualiseren. 	
JBB	<ul style="list-style-type: none"> - Positief etaleren van deelnemers - Verbeteren straatbeeld. 	<ul style="list-style-type: none"> - Houding - Directe preventie.
JIT	<ul style="list-style-type: none"> - Positief etaleren van deelnemers - Verbeteren straatbeeld - Andere buurtgenoten actief maken. - Preventie werkt afschrikwekkend. 	<ul style="list-style-type: none"> - Geen jongeren - Directe preventie.

8. Discussie

In deze studie is gebruik gemaakt van kwalitatieve methoden. Hier is voor gekozen omdat er weinig bekend was over de projecten. Het doel van de interviews was allereerst om een indruk te krijgen van de algemene werking van het project. Op de verkregen informatie kon, wegens de keuze voor kwalitatief, in de interviews doorgevraagd worden. In het onderzoek is gebruik gemaakt van meerdere perspectieven. Deelnemers, coördinatoren en een wijkagent zijn geïnterviewd. Daarnaast is ook participerende observatie verricht om validiteit te waarborgen. Door de keuze voor een kwalitatief design zijn de resultaten echter niet generaliseerbaar. Zwaktepunt van het onderzoek is dat er slechts met een klein aantal respondenten is gesproken over de projecten (N=15). De coördinatoren zouden respondenten regelen. Echter vooral bij één van de projecten verliep het contact met de coördinator minder soepel. De interviews zijn bij vier van de vijf projecten aangevuld met participerende observatie. Er was geen mogelijkheid om mee te lopen bij het Klusjesproject. Ander zwaktepunt is dat ten tijde van de observerende participatie bij de jeugdbuurtpreventieprojecten ook de Ramadan werd gehouden, wat ertoe leidde dat er minder jongeren op straat waren. Hierdoor is minder inzicht verkregen in de werkzaamheden van de buurtpreventieprojecten. Laatste punt is dat reflectie op de projecten van buitenstaanders uit de buurt ontbreekt. De respondenten is wel gevraagd wat de buurt vindt van hun werkzaamheden echter is hier niet altijd duidelijk wie de “buurt” exact is en of de buurt dit ook echt vindt. Er is in de studie rekening gehouden met de mogelijkheid dat de deelnemers, jongeren en kinderen, mogelijk sociaal wenselijk antwoorden zouden geven. Daarom is aanvullend gelet op de houding die de jongeren aannamen tijdens de interviews om antwoorden beter te interpreteren. Verder kunnen suggesties voor vervolgonderzoek gegeven worden met betrekking tot de projecten Sketch en Jong Burger Blauw Tarwewijk. Het Jong Burger Blauw team was nog in opbouw waardoor mogelijk niet een reëel beeld gekregen is van de potentie van een jeugdbuurtpreventieproject. Indien het project over een jaar nog loopt is het interessant om te onderzoeken hoe de zaken er dan voor staan. De deelnemers hebben dan mogelijk meer verhalen en zijn gegroeid in hun functie. Daarnaast dient dan ook een sterkere reflectie van de buurt meegenomen te worden om een nauwkeuriger beeld te krijgen van de werkzaamheid van het project. Voor Sketch is het interessant om onderzoek te verrichten naar de effecten van de sketches op gedragingen van het kind op de lange termijn.

Bronnen

- Allport, G.W. (1954) *The Nature of Prejudice*. New York: Addison.
- Anderson, E. (1999). *Code of the street: Decency, violence, and the moral life of the inner city*. New York: Norton.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: the exercise of control*. New York: Freeman.
- Bandura, A. (2000). Exercise of human agency through collective efficacy. *Current directions in psychological science*, 9 (3), pp. 75-78.
- Baarda, D. B., Goede, M. P. M. de, & Teunissen, J. (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- Beer, P. de (2006). 'Ieder voor zich? Het effect van individualisering op solidariteit'. In: P. de Beer en F. Koster (red.), *Samen voor ons eigen. Individualisering, globalisering en de toekomst van de solidariteit*. Amsterdam: De Burcht, pp. 22-31
- De Beer, P. de (2012). Solidariteit onder druk. *Socialisme en Democratie*, 69(7/8), 30-38.
- Bervoets, E. (2014). *Een oogje in het zeil...: Buurtpreventie in Ede: onderzoek en een gefundeerd advies*. Ede: Gemeente Ede.
- Boeije, H. (2014). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Den Haag: Boom Lemma.
- Burgess, E.W., & Park, R.E. (1925). *The City*. Chicago: University of Chicago Press.
- Blokland, T. (2006). *Het sociaal weefsel van de stad. Cohesie, netwerken en korte contacten*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.
- Blokland, T. (2009). *Oog voor elkaar: veiligheidsbeleving en sociale controle in achterstandsbuurtten*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Browning, C. (2009). Illuminating the downside of social capital: Negotiated coexistence, property crime, and disorder in urban neighborhoods. *American Behavioral Scientist*, 52 (11), 1556-1578.
- Brink, van den G., Hulst, M. van, Graaf, L. de & Pennen, T. van der (2012). *Best persons en hun betekenis voor de Nederlandse achterstandswijk*. Den Haag: Boom Lemma.
- Cachet, A. (1990). *Politiewerk en sociale controle*. Arnhem: Gouda Quint.
- Van Ceulebroeck, N., & Vanobbergen, B. (2012). Jongeren als streekproduct. Over rondhangen in de publieke ruimte. *Orde van de dag*, 57, 57-66.
- Coelho, V. (2011). *Schijf aan regels?!*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.

- Coleman, J.S. (1988) Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-120.
- Crawford, A. (1998). *Crime prevention en community safety: politics, policies and practices*. London: Longman.
- Decisio, DSP Groep (2016). *Evaluatie Doe-democratie: Evaluatie van de inzet van het ministerie van Binnenlandse Zaken op het terrein van burgerschap / doe-democratie 2012-2016*. Amsterdam: Decisio.
- Diekstra, R. (2004). *Stadsetiquette: over waarden, normen en collectieve zelfredzaamheid onder bewoners*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Flap, H. & Volker, B. (2004). Gemeenschap, informele controle en collectieve kwaden in de buurt, *Burgers in de buurt : Samenleven in school, wijk en vereniging*, 41-67
- Foster-Fishman, P.G., Cantillon, D., Pierce, S.J., Egeren L.A. van (2007). Building an active citizenry: the role of neighborhood problems, readiness and capacity for change. *American Journal of Community Psychology*, 39, 91-106.
- Gesthuizen, M., Meer, T. van der, & Scheepers, P. (2009). Ethnic diversity and social capital in Europe: tests of Putnam's thesis in European countries. *Scandinavian Political Studies*, 32(2), 121-142.
- Gill, C., Weisburd, D., Telep, C.W., Vitter, Z., Bennett, T. (2014) Community-oriented policing to reduce crime, disorder and fear and increase satisfaction and legitimacy among citizens: a systematic review. *Journal of Experimental Criminology*, 10 (4), 399-428.
- Gijsberts, M., & Dagevos, J. (2005). *Uit elkaars buurt. De invloed van etnische concentratie op integratie en beeldvorming*. Den Haag: SCP.
- Gijsberts, M., Meer, T. van der, & Dagevos, J. (2008). Vermindert etnische diversiteit de sociale cohesie? In P. Schnabel, R.V. Bijl & J. de Hart (red.), *Betrekkelijke betrokkenheid: Studies in sociale cohesie.*, (pp. 309-336). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Gijsberts, M., Vervoort, M., Havekes, E., & Dagevos, J. (2010). *Maakt de buurt verschil?* Den Haag: SCP
- Gordon, M. (1964). *Assimilation in American Life. The Role of Race, Religion and National Origins*. New York: Oxford University Press.
- Gruijter, M. de, Smits van Waesberghe, E., & Boutellier, H. (2010). *'Vreemde in eigen land'. Boze autochtone burgers over nieuwe Nederlanders en de overheid*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Hajer, M., & Reijndorp, A. (2001). In search of new public domain: analysis and strategy. Rotterdam: Nai Publishers.

- Huijnk, W., & Andriessen, I. (2016). *Integratie in zicht? De integratie van migranten in Nederland op acht terreinen nader bekeken*. Den Haag: SCP
- Jong, J. D. A. de (2010). *We houden het lekker 'straat': Over straatcultuur en groepsdynamiek*. Leiden: Hogeschool Leiden..
- Joustra, J. (2016). *Gezocht: Collectieve Weerbaarheid. Op welke wijze kan de overheid bewoners faciliteren om de weerbaarheid van hun wijk te verhogen?* Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Keizer, K., Lindenberg, S., & Steg, L. (2008). The spreading of disorder. *Science*, 322(5908), 1681-1685.
- Lancee, B., & Dronkers, J. (2008). Etnische diversiteit, sociaal vertrouwen in de buurt en contact van allochtonen en autochtonen met de burens. *Migrantenstudies*, 24(4), 224-249.
- Lub, V. (2016). *De burger op wacht: Het fenomeen buurtpreventie onderzocht*. Rotterdam: Kenniswerkplaats Leefbare Wijken.
- Martinovic, B., Van Tubergen, F., & Maas, I. (2009). Dynamics of interethnic contact: A panel study of immigrants in the Netherlands. *European Sociological Review*, 25(3), 303-318.
- Mensink, K.B. (2015) *Buurtverbinders en solidariteit*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Meulen, R. van der (2007). Alle mensen werden Brüder: Lidmaatschap van sportverenigingen, vriendschappen, kennissenkringen, en interetnisch vertrouwen. *Mens & Maatschappij*, 82 (2), pp. 155-176.
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2007). *Actieplan Krachtwijken: Van Aandachtswijk naar Krachtwijk*. Den Haag: Ministerie VROM.
- Muijres, M. E. A., & Aarts, M. N. C. (2011). *Welkom in Rotterdam!: een studie naar interculturele ontmoetingen tussen 'oude' en 'nieuwe' Rotterdammers*. Wageningen: Wetenschapswinkel Wageningen UR.
- Park, R. (1928). *Human migration and the marginal man*. Indianapolis: Bobbs-Merrill.
- Portes, A., & Sensenbrenner, J. (1993). Embeddedness and immigration: Notes on the social determinants of economic action. *American journal of sociology*, 98(6), 1320-1350.
- Pettigrew, T.F., & Tropp, L.R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5): 751-783
- Programma Bureau NPRZ (2015). NPRZ - Uitvoeringsplan 2015-2018. Geraadpleegd: <https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/nprz/>
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.

- Putnam, R. 2007. E pluribus unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century. The 2006 Johan Skytte Prize Lecture, *Scandinavian Political Studies*, 30, 137–174.
- Rekenkamer Rotterdam (2014) *Opzet onderzoek NPRZ*. Rotterdam: Rekenkamer Rotterdam.
- Sampson, R.J, Raudenbush, S. W., Earls, F. (1997) Neighborhoods and Violent Crime: A Multilevel Study of Collective Efficacy. *Science*, 277, 918-924.
- Shaw, C. R., & McKay, H. D. (1942). *Juvenile Delinquency in Urban Areas*. Chicago: University of Chicago Press.
- Snel, E., & Boonstra, N. (2005). *De waarde van interetnisch contact. Een onderzoek over initiatieven en beleidsprojecten om interetnisch contact te bevorderen*. Enschede/Utrecht
- Stokkom, B. van, & Toenders, N. (2010). *De sociale cohesie voorbij: actieve burgers in achterstandwijken*. Amsterdam University Press.
- Strijen, F. van (2009). *Van de straat. De straatcultuur van jongeren ontrafeld*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Tops, P., & Torre, E. van der (2014). Wijkenaanpak en ondermijnende criminaliteit. Geraadpleegd: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/11/18/wijkenaanpak-en-ondermijnende-criminaliteit>
- Uitermark, J. & J.W. Duyvendak (2006). *Ruimte maken voor straatburgerschap. Essay Mensen Maken de Stad*. Rotterdam: Project Sociale Integratie.
- Veenis, E. (2001). *Als het bedrijf er maar niet teveel last van heeft: de invloed van het ouderschapsbeleid en de ouderschapscultuur van supermarkten en boekhandels op de combinatieproblemen van mannelijke en vrouwelijke werknemers met jonge kinderen*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Verweel, P., Janssens, J., & Roques, C. (2005), Kleurrijke zuilen. Over de ontwikkeling van sociaal kapitaal door allochtonen in eigen en gemengde sportverenigingen, *Vrijtijdsstudies* 23 (4), 7-22.
- Verwer, R. J., & Walberg, A. M. (2012). *Een kwestie van vertrouwen: werking en versterking van collectieve weerbaarheid in achterstandsbuurtten*. Groningen: Universiteit van Groningen.
- Yin, R. K. (1989) *Case study research: design and methods*. Beverley Hills: Sage.

A. Topiclijst Projecten

Introductie

Naam

Etniciteit

Leeftijd

Functie

Motivatie

Werking Project

Korte introductie

Doel

Betrokken instanties

Spaarpuntensysteem*

Thema**

Buurtbijdrage***

Geld****

Klusjes****

Team

Sociale Interacties en Publieke Familiariteit

Contact Team

Publieke Familiariteit Team

Contact Wijk

Publieke Familiariteit Wijk

Solidariteit

Eenzijdig/tweezijdig

Vertrouwen

Buurt

Informele sociale controle

Direct

Indirect

Fysieke wanorde

Overlast

* = JIT; ** = Sketch; *** = Daily Eventz; **** = Klusjesproject

B. Codeboom Sociale Jeugdbuurtprojecten

	Sources	References
1. Werking project	7	63
- Doel	7	11
- Team	3	7
- Buurtbijdrage	3	7
- Ouderbijdrage	4	9
- Sketch	3	11
- Geld	2	6
- Klusjes	2	5
- Feedback	5	7
2. Sociale contact	7	49
- Familiariteit	5	11
- Buurt	4	7
- Team	7	24
- Motivatie	6	7
3. Normen en waarden	7	17
4. Vertrouwen	3	3
5. Voorbeeldfiguren	5	9
6. Straatcultuur	4	8

C. Codeboom Buurtpreventieprojecten

	Sources	References
1. Werking project	5	25
- Doel	3	3
- Team	2	3
- Spaarpuntensysteem	1	1
- Structurele integratie	5	9
- Best persons	1	1
- Feedback	4	8
2. Sociaal contact	7	84
- Familiariteit	5	8
- Team	5	20
- Buurt	6	23
- Jongeren	4	12
- Wijkagent	1	2
- Stereotypen	1	1
- Taal	3	4
- Motivatie	7	14
3. Normen en waarden	7	15
4. Vertrouwen	4	6
5. Solidariteit	4	7
- Eenzijdig	4	4
- Tweezijdig	3	3
6. Informele sociale controle	8	58
- Directe preventie	8	28
- Indirecte preventie	6	9
- Fysieke wanorde	6	13
- Overlast	5	8
7. Straatcultuur	5	9